

นิตินสารสาธก

อธิบาย

ของ

กรมศิลปากร

หนังสือเรื่อง “นิติสารสาธก” น มี ๒ เล่มต่อกัน เล่ม
ที่ ๑ เป็นหนังสืออ่านเทียบแบบสอนตั้งแต่มูลบทไป พระยาศรี-
สุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้แต่งทูลเกล้าฯ ถวายไว้
ให้ใช้ในโรงเรียนหลวง ส่วนเล่ม ๒ นั้นปรากฏในโคลงต้นเล่ม
ว่า หม่อมราชวงศ์หนูเป็นผู้แต่งทูลเกล้าฯ ถวาย เป็นหนังสือที่
นับว่าต่อเนื่องกับชุดมูลบทบรรพกิจ ฯลฯ ซึ่งเป็นแบบเรียนยุค
แรกได้

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ได้รักษาทัวสะกดการันต์ไว้ตาม
ฉบับเดิมที่โรงพิมพ์หลวงเคยตีพิมพ์มาแล้ว เพื่อให้เป็นข้อเปรียบเทียบ
เทียบการเขียนการใช้ภาษาในยุคก่อนกับในปัจจุบัน

นิตินิเทศ

เล่ม ๑

ข้าพระพุทธเจ้า

หลวงสารประเสริฐ

ขุนประสิทธิ์อักษรศาสตร์

หมื่นเสนาะโวหาร

สอบทานทุกเกล้า ๆ ถวาย ถูกถ้วนตามฉบับ ขอเดช

๑ ข้าพระพุทธเจ้า หลวงสารประเสริฐ คิดคำกลอน
เรื่องนี้ เรียกชื่อว่า นิตินิเทศ คือเทียบแบบสอนตั้งแต่
มดบพบรพิกไป เพื่อไว้สำหรับนักเรียนในโรงหลวง จะได้
อ่านเล่าจำต้นข้อต่อลำดับในแบบสอน ให้แม่นยำชำนาญ ได้
ทุกเกล้า ๆ ถวายแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้

พระเจ้าราชวรวงษ์เธอ กรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ ลงพิมพ์ที่
โรงพิมพ์หลวง ในพระบรมมหาราชวัง ๑,๐๐๐ ฉบับ ตีเสร็จ
ณ วันพฤหัสบดี เดือนหก แรมสี่ค่ำ ปีระกา เบญจศก ศักราช
๑๒๓๕ ๖

๑ ข้าพระพุทธเจ้า	หลวงสาร ประเสริฐแฮ
โดยราชภิกษานชนาน	โปรดตั้ง
ปลัดทูลฉลองชาน	ตำแหน่ง
คิดอักษรกลอนทั้ง	เทียบเบองแบบสอน ะ

๑ ยบุระบอบน	นามยก
นิติสารสาธก	เทียบไว้
สำหรับสำโปก	เดกรา เรียนเฮย
บอกนับลำดับได้	เรื่องรู้ครุเดิม ะ

๑ น้อมกายขอถวายอภิวัต

ไหว้บูชาทพระสดกตมตตนา
พระไทยหนักเพียงหนึ่งหลักฉนวนศิลา
ไม่เคลื่อนคลอนม่อนหาโลกามิต

พระบัญชายิ่งใหญ่เป็นไตรยเหตุ

ข้ากิเลศให้ร้างดับดับสนิท

ไม่กลับหาญราญรอมมาต่อฤทธิ์

มวตม้วยมิตไม่มาม้วยกลัวสันดาน

นบสัตถธรรมที่พระนำพระแนะสอน

ล้วนสุนทรหนักแน่นเปนแก่นสาร

ปริยติปฏิบัติสองประการ

อีกมรรคผลนฤพานครบไตรยพิช

ตามสิ่งบริสุทธิ์ผู้ผู้เองแล้ว

ประทีปแก้วส่องสว่างกระจ่างจิตร

กำจัดหมู่โมหันธ์อันมีมิต

ให้เปลื้องปลดปล่อยบาราศชาตสันดาน

ขอเคารพอัญญาวีระสงฆ์

แปดพระองค์ผู้เคยขนาน

สรวาทกพระตลกโลกาจารย์

ดูโลกุตตรญาณล่องโลกีย์

ไหว้พระคุณบิดามาตุเรศ

อันก่อเกษเกิดสกนธ์เกษมศรี

ถนอมเลี้ยงทุกทิวาแลราตรี

จนอินทรีย์แก่กล้ามาทุกวัน

ค่านับครูผู้ประสิทธิ์ในกิจชอบ

ท่านประกอบสั่งสอนทุกสิ่งสรรพ

ได้รอบรู้วิทยาศาสตร์แพ้น

พอเทียมทันเพื่อนบุรุษไม่ทรุดทวาม

บังคมคุณบุญเบืองบทรช

พระจอมจุฬจักรพรรดิพงษ์สยาม

ทรงพระเดชดินกระเดื่องเรืองพระนาม

นิคมคามทุกประเทศเขตรนคร

พระปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์

เสนามายุแสนศุขสโมสร

ได้ชาติเจริญเย็นทั่วแผ่นดินดอน

เดชจวรปกแผ่แพร่พระคุณ

ขอนบไทยทวยเทพทุกสถาน

เนาพิมานเมืองแมนแดนเขาขุน

จงต้องทิพย์ไฉนนาด้วยการญ

อวยอะคฤ์พรพิพัฒน์กัจจไทย

จจะริเริ่มเรื่องอักษรเป็นกลอนกาพย์

ขอได้ทราบราวทางสว่างไสว

ปรีชาเขavnเกล้าคล่องว่องไว

ขอจงให้พรังเพราะเสนาะกลอน

เรื่องนนามนิติสารสาธก

คือหทัยยกยนต์แบบในแบบสอน

ทงลาดบตันขอต่อสุนทร

พอเด็กอ่อนจะได้อิงพิงนิพนธ์

ถ้าหมั่นเล่าหมั่นจำคำเห็นยกแน

ในข้อความตามกระแสดังแต่ต้น

คำลิกขิตติดตอช้อยบด

อะนุสนธิ์สืบเรื่องเนองนุกรม

เริ่มศึกษาในตำราบรรพกิจ

ให้เจนจิตรที่ละน้อยค่อยประสม

คงจะเปรี๊ยะปรีชาอย่าปรวรม

จนนิยมจำเค้าดำเนากลอน

กุมารมาเรียนในโรงหลวง

ชั้นทั้งปวงอย่าให้จำจะพรว่สอน

ที่เรียนรู้นี้ให้แท้งแน่นนอน

จะได้ผ่องแผ้วเพียรเรียนต่อไป

ที่เล่าเขียนเรียนรู้นี้ให้ครูสอบ

ครกว่าชอบแล้วจึงควรไม่สงสัย

ครูสอนส่งอย่าให้ทำอย่างจำใจ

มิใช่ไพร่พลวันแต่เหล่าเผ่าผู้ดี

ควรจะเสาะศึกษาวิชาหัด

ให้เจนจิตรอบรู้ได้ชัดศรี

ถ้าตั้งใจใฝ่ฝันทุกวันทวี่

สักขบวนก็จะเปรี๊ยะกระเดื่องแดน

อย่าเกียจคร้านการเรียนเร่งอุส่าห์

มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน

จะตกถิ่นฐานใดคงไม่แคลน

ถึงคับแค้นก็พออยู่ประทังตน

อันความรู้รู้กระจ่างถึงอย่างเดียว

แต่ให้เชี่ยวชาญเกิดคงเกิดผล

อาจจะชักเชิดขฟุ่สกัน

ถึงคนจนพวงไพ่วางใด

เกิดเป็นชายเขาสยามตามวิไล

หนังสือไทยก็ไม่รู้ดับศรี

ต้องอุปฮายชานาทั้งตาบ

ถึงผู้ตักคดออยถอยตระกูล

จะตาเตยเสียชื่อว่าโคดข่า

จะชักพายศลาภให้สาบสูญ

ทั้งชานาญาตวงษ์พงษ์ประยูร

จะเพิ่มพูนที่ดินค่านินทา

หนังสือสาธิตสำหรับฉบับบท

เป็นของล้นจนควรจดจำศึกษา

บิดรปู่ได้สาระสะสมมา

หวังให้บุตรนัดดาได้ร่ำเรียน

จะได้ทราบบาปบุญทั้งคุณโทษ

ประบุตรโศดตาช้ำกพาเหียร

ไม่สมหวังดังบิดาปู่ตาเหียร

เน้นจำเนียรเพลงพลัดกระจัดกระจาย

อนึ่งสารกรมธรรมเป็นหลักทรัพย์

ก็สำหรับย่อยยุบบุบถลาย

เขาจะแปลงปลอมเปลี่ยนเขียนอุบาย

อ่านไม่รู้แยะคายก็เสียกล

ถึงจะวานท่านผู้สอนเขาอ่านให้

มันก็ไม่หมดคำคาลาฉน

เขาต่อเติมแนมแอบเป็นแนมยนต์

เขาตาจนไม่รู้จักอักษร

หนึ่งแม่นใครเขาจะวานอ่านตำหรับ

จะอ่านปากบังบัคชายหน้า

ต้องตอบชานหวานล่อมด้วยมารยา

เอาวากันตัวด้วยกล้วชาย

หนึ่งเรื่องไรซึ่งจะใครรู้ประจักษ์

ข้อสลักสำคัญที่หมนหมาย

อ่านไม่ออกก่อนอื่นจนอุปาย

ก็กลาศคลายแคล้วของที่ตองการ

โดยอย่างตำปะคำเขาเขียนด่า

ไม่รู้จักอักขรจะตอบชาน

ก็ทำจนทนรับอุประมาณ

ดูโคดข้าสาธารณไม่เทียมคน

ถ้าปากเพียรเรียนไวไวดิตระหนัก

จะประจักษ์คุณโทษประโยชน์ผล

แม่นรอบรู้วิทวอยากลัวจน

จะชุนให้ตำรงอย่าสงกา

อันการรู้^๒อ่านอักษร^๕ทั้งกลอนกาพย์

ละเอียดหยาบตนทุกตามศึกษา

มีคุณเลิศเหลืออันคนนา

เป็นต้นทางบุญญาวิชาชาย

พระบาทพระบรมนรินทร์ปิ่นสยาม

โดยพระนามอยู่เกล้า^๒เราทั้งหลาย

ทรงมหากรณาไม่คลาดคลาย

แก่เด็กชายบุตรนัดดาข้า^๒จะออง

หวังจะให้เรียนรู้^๒ได้^๒รู้^๒เพียง

ให้ปราชเปรื่องแดนดินสิ้น^๕ทั้งผอง

ทรงผู้เสวยราชทรัพย์อันเนกนอ

พระไทยปองจะให้เป็นประโยชน์คุณ

แก่บุตรหลานเหล่าเสวกามาตย์

ให้ฉลาด^๒เพียง^๕พินทุทุก^๒หมื่นขุน

ด้วยกำลังพระเมตตาการุณ

พระเดชคุณเกลี้ยเกล้า^๒เราทั้งมวล

โปรดให้ตั้งโรงเสกถัมครุสอน

ทั้งบทกลอนการกระวีมครบถ้วน

พวกนักเรียนรูเื่องอย่าเรววน

ทุกคนควรคิดคำนึงถึงพระคุณ

จงตั้งใจศึกษาวิชาหัด

ให้ชาญชดเชิดชนทุกหมื่นขุน

ค่อยตงตดเต็มตอคงก่อคุณท

จะสับสนทรอถสั่วสัด

อันแบบเรียนทหน่งพังกำหนด

มุลบทบรรพกิจถ้วนถ

ถดมาวาหะนิตนกรม

แล้วถึงทแบบสามตามนุกรม

นามตระหนักรว่าอักษรประโยค

ที่สขอสังโยคพิธานสม

กับเสริมใส่ไวยพจน์พิจารณาระดม

นับนิยมรวบเข้าตามค้ำมูล

๗๖ ๕๗ ๖๘
ทหานนพศาลการันตบท

จงจำจตฺรือไว้อย่าให้สูญ

๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒
ยังททกยกเติมเข้าเพิ่มพล

นอกประมุขบานพะแนกแยกออกมา

๕๘ ๕๙
แบบนชออะนันตะวิภาค

มีหลายหลากถวนถิดหนักหนา

๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓
นแบบเรียนตองจำเป็นตำรา

ลำดับมาเท่านี้มีสำคัญ

๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗
นับเรียงตงแต่หนึ่งจนถึงหก

นี้หยิบยกย่อ ๆ พอจำนั้น

จะอธิบายบอกคำที่รำพัน

๖๘ ๖๙
มละนนแปลว่ารากแรกพากเพียร

๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓
คำว่าบทนั้นว่าแบบที่สอนศิษย์

๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗
บรรพกิจกคการทธานเขียน

๗๘ ๗๙
เป็นกิจจำทำก่อนได้ผอนเพียร

พวกนักเรียนจำแปลให้แน่ใจ

บทที่สองตรงตฤณิกงแน่

จะบอกแปลให้กระจ่างสว่างใส

วาทะนี้ว่าตำราพำนาไป

อักษรใดเสียงต่ำก็นำ_ง

สูงตีบเค็ดนำถ้วนจำนวนนับ

ต่ำก็กลบมีเสียงต่ำเสียงสูง

เพราะอักษรตัวนำมาพะย_ง

เช่นคน_งมอก_งน_งชน_งชน_งบน

ถัดมาว่าด้วยแบบบทตาม

จะแจ้งความตามข้อ_งสนธิ

ว่าอักษรสองประกอบก_งชอบกล

คือค_งล_งค_งล_งเข้าปน_งสำเนียงกัน

ข้อตั้งโยคะพิธานแบบ_งที่ดี

ว่าวิธี_งตัวสกด_งได้จัดสรร

มีทุกแม่แต่จะอย่างต่างต่างพรรณ

แบบที่เติมเพิมน_งน_งคือไวพจน์

กับท้ายคำว่าพิจารณาณานสร้อย

หนูน้อย ๆ พังคำเร่งกำหนด

แปลว่าตรวจคำเปลี่ยนที่เพี้ยนพจน์

คือจำจกคำดะมายค์ด้ายสำเนียง

แบบพิศาลการันตทกรบห่า

นั้นแปลว่ากว้างขวางทางงดเสียง

อักษรเติมเพิ่มท้ายมีรายเรียง

ท่านเขียนเคียงไว้ไม่อ่านพานจะชุม

แบบอะนันตะวิภาตทกรบหก

จะหีบยกย่อ ๆ ข้อสุชุม

จำแนกคำสาธกที่ปกคลุม

จัดควบคุมเข้าเป็นหมวดแล้วตรวจตรอง

ถ้ารวบแปลว่าไม่มทสุดแจก

ถ้าจะแยกบทนั้นนั้นเป็นสอง

อะนันตะคำตันวิภาครอง

ตามละบองบาฬเป็นทอึง

อนันตะว่าไม่มีที่สุดจบ

วิภาคว่าแจกชนบ้นับทุกสิ่ง

นึกคิดข้อไขแสดงออกแจ้จริง

ไขประวิงว่าเล่นพอเปนกลอน

เท่า^๕นหนอควรจำเปนตำหรับ

แปลฉบับ^๕ชื้อบทในแบบสอน

จะขยายแยกความตามสุนทร

กลับว่าย้อนแยบยนต์แต่ต้นมา

มูละบทจงกำหนดไว้เถิดพ่อ

จัดเป็นข้อคำลั่นควรศึกษา

เล่า^๕นไม่ติดต่อกับ อ อ

ตลอดมาจนถึงอะสระไทย

ท่านมักว่ามาแต่ตั้งสระฤษฏ

ข้อลิขิตคำบุราณท่านชวนไข

แต่เห็นชัดมาข้างเสียงสำเนียงไทย

เดิมอย่างไรจะเปนแท้ไม่แน่นอน

นโม^๕นั้นแปลว่าความประนามพระ

พุทธายะเพื่อจะ^๕รู้^๕ที่^๕ควร^๕สอน

สิทธิ^๕ขอ^๕ดำ^๕ไว้^๕ที่^๕สร^๕วม^๕พร

ครูจะ^๕สอน^๕จง^๕ประ^๕สี^๕ท^๕ท^๕ทยา

เล่า ก ข ต่อถึงพยัญชนะ

นับ^๕จ^๕ัง^๕ห^๕วะ^๕ว^๕รร^๕ค^๕ต^๕อ^๕น^๕ย^๕อ^๕น^๕เ^๕้า^๕ห^๕า

เป็น^๕ท^๕ก^๕ต^๕อ^๕น^๕ผ^๕อ^๕น^๕บ^๕ร^๕เ^๕ิง^๕ก^๕ัน^๕มา

อ^๕ก^๕ข^๕ร^๕ว^๕ร^๕ว^๕ม^๕ส^๕ส^๕บ^๕ส^๕ค^๕ง

แล้ว^๕แบ่ง^๕ค^๕ัด^๕จ^๕ัด^๕ไว้^๕เป็น^๕ไ^๕ตร^๕ย^๕าง^๕ษ์

คือ^๕เ^๕ียง^๕ส^๕ง^๕ต^๕่า^๕ก^๕ล^๕าง^๕อ^๕ย^๕่า^๕ไ^๕หล^๕ห^๕ง

ส^๕ง^๕ ๑๑ ก^๕ล^๕าง^๕ ๙ เล^๕้า^๕ไ^๕ห^๕ี^๕ต^๕ร^๕ง

เ^๕ียง^๕ต^๕่า^๕ล^๕ง^๕ ๒๔ มี^๕ส^๕ำ^๕ค^๕ัญ

อ^๕ก^๕ษ^๕ร^๕ส^๕ง^๕ ๗ ๗ ค^๕ ฐ^๕ ฦ

ท^๕ง^๕ ฦ ๘ ๘ ส^๕า^๕ม^๕ท^๕ำ^๕น^๕จ^๕ัด^๕ส^๕ร^๕

ก^๕บ^๕ตัว^๕ ห^๕ ต^๕อ^๕บ^๕ัน^๕จ^๕บ^๕พ^๕อ^๕ค^๕ร^๕บ^๕ค^๕ร^๕น

เป็น^๕ ๑๑ เท^๕ำ^๕น^๕น^๕ส^๕ง^๕ส^๕ำ^๕เ^๕น^๕ย^๕

อักษรกลาง ก จ ฎ ฏ สอง

วรรคกับ บ ป ปองว่ากลางเสียง

อีกตัว อ ครอบเกล้าเรียบเรียง

ก็พอเพียงที่จะจำให้ชำนาญ

อักษรต่ำกำหนดนับเกิดพอ

ค ค ฅ ง ท่านบรรหาร

ช ช ฌ ญ ต่อเทียบทาน

ท ฒ ณ สองวรรด้วยสองวรรค

อีกทั้ง พ ฟ แล ภ ม

ย ร ล ว ต่อประจักษ์

ทั้ง พ ฮ พอด้วนจำนวนวรรค

ยสิบสนชกต่ำต่ำเนียง

ในอักษรสามหมื่นให้ชัด

เล่าประยุทธ์ดลดย่อนผ่อน ๆ เสียง

ให้ถูกบทแบบระเบียบที่เทียบเคียง

ที่จิตเรียงเรียงนับลำดับกัน

ถนัดไปให้รู้วรรณยุกต์

แต่เอกโทไปจนสุดไม่กังหัน

ได้ชัดชัดตัวอย่างต่าง ๆ พรรณ

แจ้งสำคัญอยู่ในแบบฉบับเรียน

กระบวนใช้ต่างกันวรรณยุกต์

ถูกลบตรงวิจารณ์จะอ่านเขียน

ให้ถูกต้องตามแบบจงแนบเนียน

แล้วจึงเพียรเรียนข้อต่อขึ้นไป

ลำดับจนถึงทฤษฎี

ซึ่งควรแจกแม่ ก กา ได้

นับแต่ อ จนถึงอะสระไทย

ก็พอได้เสียงสิบห้าตำราตรง

ประสมกับพยัญชนะในหมู่สาม

ออกเสียงตามตัวสระที่ประสงค์

เอกกับโททำเสียงอยู่เคียงกัน

ค ค ั ค พอดำคัญมันเปนตรี

ออกตามเสียงเช่นกันฉนั้นหมด

แต่ต้องจดคำตายหมายไว้ดี

คค คิ คิ คุ กระ รัสสะมี

คำคงที่ผันไม่ออกนอกไม่พราว

หนึ่งไม่ว้นจนวนนยสืบทิศ

ได้แจ้งจัดถ้วนทั่วเป็นตัวอย่าง

แม่นเล่าทำจำได้ทีไว้วาง

จะกระจำแจ่มใจในวิธี

แม่ ก กาคำ้วยทั้งสามหมู่

พิเคราะห์ดูโดยขบถถ้วนถึ

ไม่ควรใส่ไม้เอกทั้งโทตรี

แต่เสียงมีต่างในตัวทั่วกันไป

เหมือนจักษุไฟคุแลตะระ

อีกแปะระบ่อสระหะละไช

หยิบมาว่าย่อ ๆ พอเข้าใจ

รู้เลศไฉนแบบคายคำตายมี

ลำดับถัดจากเรื่องเข้าเรียงเรียบ

คือคำอ่านทานเทียบทางวรรต

ภูศนทรโวหารชาญกระวี

ท่านได้แต่งเรื่องโน้นไว้นมนาน

เรื่องพระไชยสุริยา ก กา กน

เรียงไปจนแม่เอยจบคำขาน

เป็นลำนาคำกลอนตอนกumar

พอให้อ่านพอใจได้ปัญญา

อักษรถวนจำนวนสี่สิบสี่

ทั้งวรรคจากทุกศกษา

รวมสระเข้ากันกับพยัญชนะ

แจก ก กา เจ้าฉันทรรด้าเนียง

ก็ยังไม่พอใช้คำไทยหมด

ต้องคิดจัดตัวสกดประสมเสียง

เปน กน กง กก กต กบ กม เรียง

ที่สุดเพียงแม่เกยเปรยพิปราย

ในกระบวนตัวสกดกำหนดแน

ถ้าใช้แต่คำไทยก็ไม่หลาย

กนสกดตัว น ขัธิบาย

นับเรียงรายแม่กนสกดงอ

กก กอ กต คอ บอ แม่กบ

ต่อบับจบแม่กมตัวมอหนอ

แม่เกยน^๒น^๒รวมทง ย ว อ

แจกแต่กออกไปจนจบครบจำนวน

แม่กนกงกมเกยส^๒หม^๒น

เอกโทตรีจ^๒ต^๒ความา^๒ผัน^๒ผวน

เปนอักษรห้าสามตามกระบวน

ที่ไม่ควรผันทำแต่คำตาย

ในแม่เกยมีแปดกำหนดนับ

เกียะเกือะกับเกือะกัวะเกะแคะหมาย

อีกโกะเกาะเราะเสียงเรียง ๆ ราย

ฉ้วนคำตายฉั่นไม่แปลกแตกสำเนียง

แมกกกตกกับบ้นจบด้วย

เป็นคำฉ้วนฉั่นผายไม่กลายเสียง

ไม่เอกโทห้ามขาดอย่าเขียนเคียง

ฉักคำเนียงใช้ได้แต่ไม้ตรี

กับไม้หนึ่งสมญาการกะบาท

เหนนกับราชใช้มากเป็นสากล

ตัวสกตซึ่งกำหนดในวาที

ตั้งเช้นว่ามานใช้คำไทย

ยุบลดบทตัวสกตซึ่งเปลี่ยนแปลก

จัดย้ายแยกอย่างโบราณท่านชานไช

คือสำหรับกับภาษาอื่น ๆ ไป

จะแจกไว้ในสังโยคะพิธาน

จัดไว้ฉ้วนตามจำนวนตัวสกต

ทั้งแบบบทคำใช้ไว้วัดถาวร

อยู่ด่ำเพียรเรียนไปก็ไม่นาน

จะพบพานแบบฉบับตำหรับครู

เลากนจบครบจบอักษร

แล้วฉันผ่อนเลากงหนอพอหน

ถึงแมกกถักกันให้หมั่นดู

อย่าจุหลัดดแห่งตำแหน่งเรียน

จบกยกขอต่อกไปก

ลำดับบทจงวิจารณ์จะอ่านเขียน

แล้วเลากบเข้าบันจบอย่าวนเวียน

ดำนึ่งเปลี่ยนตามอักษรผ่อนหนักเบา

กกกตกบคำตายไม่ย้ายแยก

แต่เสียงแปลกกันอยู่ทุกหมู่เหล่า

นักเรียนแรกศึกษามัญญาเยาว์

อย่าดเบาจำแบบด้วยแยกคาย

เหมือนโซกโคกจับโยกทำโยกเหยก

ทั้งเหลกเลิกเหลกแลกแลกหลากหลาย

อีกคุณชดชดชาติหนาดนาถกราย

อธิบายย่อ ๆ พอเปนเลา

ถึงแม่กมสมมุตมอดกค

ตามแบบบทเบาราวนให้อ่านเลา

ชอนควรจำโดยสำเนา

หนังสือท่านเอนฤคหิตลิกขิตบน

เช่นคำเลาแต่ปฐุมลิตอัน

อีกอย่างขะเชิญประชุกักกลางหน

กับคำว่าอันเจ้าจุพล

นิตคหิตสถิตยบนใช้แทนมอ

เขียนถึงเกยเลยเลาจงเคลาคล่อง

ให้ถูกต้องตงตนแต่ตัว ข

แจกจนจบครบทั่วถึงตัว ฮ

ย ว อ ตัวสกคกำหนดนิก

แล้วผวนผันหาสามตามอักษร

สามนิกรหมวดคองเร่งตรงตฤก

ทีละน้อยค่อยเจริญไม่เนิ่นนาน

ใหญ่ประมาณเท่ากระรอกมีขุม

แสงวทพยักเช่นกันจนนั้นแหละ

ค่อยเลมและสะสมโดยสุขุม

แต่หม่นเก็บหม่นหามาขุม

คงเป็นกลุ่มแต่อย่าเกลื่อนด้วยเพื่อนพาล

หนึ่งจะเดินบนภูเขามั่นเหยาเหยา

ประทอกเขาะโกกรกกรวยห้วยละหาน

จะเพลงพลาดปั่นเพวระถนลาน

ต้องพินิจจิตรพิจารณาบทจร

ข้อหนึ่งศึกษาคิดประสาตร

ความฉลาดตนถูกทมิฬสอน

ค่อยเล่นนักตรรกตราให้ถาวร

ที่ครูสอนอุส่าห์สอบให้ชอบบิน

แม่นเก่าเล่าข้อต่อชนใหม่

คงจะได้โดยจิตรภิกคถวิล

แบบบูรณไ้มาเปนอาจณ

อย่าดหมื่นมุลตฐานการวิชา

เมื่อแคล้วคล่องคิดอ่านชำนาญนับ

ได้เสร็จสรรพโดยวิธีตั้งขยา

แล้วจึงเพียรเรียนนับอย่างอื่นมา

ท่านจัดว่าสามอย่างทางประมาณ

คือนับวัดสัตว์ตวงถ่วงตาชั่ง

นับวัดตั้งแต่โยชน์โดยวัดถาร

จนถึงประมาณตเทียบทาน

ท่านจัดการวัดนับลำดับมี

นับด้วยตวงตตั้งแต่เกวียนเวียนถดถอย

จนถึงร้อยเม็ดเข้าเล่าตามท

นับด้วยชั่งตวงตั้งแต่ถารมี

ไม่ท่วลิตตำว่าลงไป

จนถึงสองเมล็ดเข้าเป็นที่สุด

เปนบุรุษเรียนตำราภาษาไ้โดย

จง^{๒๒๒}บุรี^{๒๒}ดอน^๒อย่า^๒เคล^๒อน^๒ไค^๒

ถู^๒ไค^๒โดย^๒นั^๒ล้า^๒ด^๒บ^๒เอน^๒

หน^๒ง^๒แบ^๒ด^๒ท^๒ค^๒ค^๒ด^๒บ^๒น^๒ให้^๒ส^๒น^๒ท^๒ด^๒

ตาม^๒ท^๒จ^๒ด^๒เป^๒น^๒ด^๒าร^๒า^๒ย^๒า^๒เล^๒อ^๒น^๒เบ^๒อ^๒น^๒

ท^๒า^๒น^๒ไ^๒ค^๒ำ^๒จ^๒ำ^๒ให้^๒เ^๒น^๒อ^๒ย^๒า^๒แ^๒ช^๒เ^๒อ^๒น^๒

แ^๒ล^๒ว^๒จ^๒ง^๒เล^๒อ^๒น^๒เ^๒ล^๒ำ^๒ไ^๒ม^๒เ^๒ล^๒าย^๒

ข^๒อ^๒ง^๒โ^๒ร^๒า^๒ณ^๒ข^๒า^๒น^๒บ^๒ท^๒ไ^๒ว^๒ห^๒ม^๒ค^๒ส^๒น^๒

ใน^๒เบ^๒บ^๒จ^๒ิน^๒ด^๒า^๒ม^๒ณ^๒ก^๒ม^๒ห^๒ล^๒าย^๒

แ^๒ต^๒่^๒ท^๒า^๒น^๒ย^๒ง^๒มี^๒ไ^๒ด^๒แ^๒ย^๒ก^๒โดย^๒แ^๒ย^๒บ^๒ค^๒าย^๒

ไ^๒ม่^๒ก^๒ะ^๒จ^๒า^๒ย^๒จะ^๒แ^๒จ^๒แ^๒ห^๒ง^๒ย^๒บ^๒ด^๒

จ^๒ิง^๒ค^๒ค^๒ค^๒จ^๒ค^๒ำ^๒ไ^๒ม^๒เ^๒ล^๒าย^๒

แ^๒ย^๒ก^๒ข^๒ย^๒า^๒ย^๒ส^๒อ^๒ง^๒อ^๒ย^๒า^๒ง^๒ท^๒า^๒ง^๒น^๒ค^๒ส^๒น^๒อ^๒

จ^๒ำ^๒พ^๒ว^๒ก^๒ห^๒น^๒ง^๒ต^๒ัว^๒ย^๒ะ^๒ไ^๒ม่^๒ปะ^๒บ^๒น^๒

พ^๒ว^๒ก^๒ห^๒น^๒ง^๒ต^๒อ^๒ง^๒ข^๒อ^๒ง^๒ระ^๒ค^๒น^๒ส^๒ก^๒ต^๒ย^๒อ^๒

ม^๒ล^๒าย^๒ส^๒ว^๒น^๒ค^๒ว^๒ร^๒จ^๒ด^๒ก^๒ำ^๒ห^๒น^๒ด^๒ไ^๒ว^๒

ค^๒อ^๒ค^๒ำ^๒ไ^๒ท^๒ย^๒พ^๒ด^๒ก^๒ัน^๒ท^๒า^๒น^๒น^๒ท^๒น^๒อ^๒

ข้างผกฝ่ายคามลายมตวยอ

คึดติดต่อแต่มคธเวงจคจำ

บันแผนกแจกอดตถจตชยาย

หรงธิบายบอกล่อทชอชา

อย่าดถกหะพอหน่มจะคคคคจำ

ไม่ได้ดำนกนคกรกตเอา

ลำดับขอมละบตหมดแทน

ถารตสนโทษทโคตเนา

ดวยประจักษ์หลักแหล่งแบ่งบันเทา

ได้เงอนเงาเค้ามลเพราะพลเพียร

อันแบบสอนบอมนระบคตตทงหมด

มุลบทบวรพกิจตถิตยเล่ถยว

เปนรากแก้วของตำหรับฉบับเรียน

ถ้าแม่นเพียรแตกฉานชำนาญดี

จะเรียนไหนได้นนอย่าพรนจิตว

บวรพกิจต้นรากเปนสาภษ

เหมือนมูลเฉอขึ้นชุ่มในปะพี

ทั้งไม่มีดวงเมงเข้าแทงไซ้

ต้องวิตกไปทำไมกับใบก้าน

จะสระขวั้นช่อดอกออกไสว

เด็กเก็บกินแก่ออนไม่ร้อนใจ

อุปะไมยกเหมือนหม่นผู้นักเรียน

ถ้าฝึกฝนต้นแรกให้แตกฉาน

ทั้งหม่นอ่านหม่นคดทั้งหม่นเขียน

ถึงได้สอบคงทนไม่วนเวียน

แม่นปากเพียรเวียนไหนคงได้รอย ฯ

จบมูลบทเหาน ๕ ะ

๑ จบมูลบทเบอง ๕

แบบสอน

คิดกลั่นสรรเป็นกลอน

กล่าวอ้าง

ชักฉายถ่ายเทียบถอน

ทางเรื่อง เรียงแธ

ใดพร่องใดขาดบ้าง

ปราชต้องเติมเสริม ะ

๑ อักษรสูงมีสิบเอ็ดไม่เสจรสรรพ

ไม่พอกับคำไทยที่ใช้สอย

ต้องคิดจดส่งนำตำให้พลอย

มีเสียงคล้อยเคลอนส่งจนมา

จึงตงแบบวาหนตคคไวสอน

พวกเด็กอ่อนเยาว์ไวได้ศึกษา

จัดอักษรสูงนำเป็นตำรา

เรียงกันมาแต่ชอจนหอพลัน

ทั้งสิบเอ็ดเสจรถวนจำนวนสูง

สำหรับจูงเสียงตำให้น่าหัน

จนเต็มอตัวนำเป็นสำคัญ

แจกเล่าฝันเช่นอักษรสูงดำเนิน

แต่ ก กา ถึงเกยเฉลยไซ

มันก็ได้ชัด ๆ ไม่ชัดเสียง

แต่ตัวทศวนำจะนับเรียง

ท่านใช้เพียงเจ็ดตัวอย่ามัวคิด

คชตวงอกับนอมยอรร

อีกดวอพอครบจบลิกขิต

หม่นอานเล้าอย่าละเลิงในเชิงขิด

ให้เจนจิตรของจำให้ชำนาญ

หนงตองรูแบบคายอบายบ

พังกำหนดเลศไนยทไชชาน

สงสืบเฮตนาถวนกถวการ

แต่พิจารณคูกแปลกแยกกันมี

อกษรสืบตงตนจนตวตอ

ออกเสียงสอตวนาคาตม

มึงสมอรณอนเสมอเสนอด

ชนคนตวอยางพออาจอิง

อันตวหอเปนแต่นำดำให้สง

ใช้จกจตุคควำผู้หญิง

แลชอยหยอของนักแหงนหางประวิง

ตำเนียงทงตวนาทมนำ

ออกแต่เสียงตวหลังสนทงหมด

นับอกบทแบบยอทชอชา

จำพวกคศยศกษาอู่สำหำ

เปนเครื่องนำแนะทางสว่างใจ

แบบยุบลดบทนนวนายอ

คือตวชนำงอกนำได้

แตกกาจนเกยแจกเวียงไป

คิดค่นภาษาไทยไม่ได้ความ

ตวชนำตวงอทตอถด

คิดตรวจจัดคำไซ้ไ้ได้สาม

คูคณนแลคณายคณอนงาม

ลำดับตามแต่งยอชอยุบล

ตวถอนำตวงอตอถดกขิต

ได้ตรองคิคคำชอตอชอนุสนธิ

คือแกลงแลโงงถาดบน

กับถมอย่างยลเปนสค์คำ

แม่ตัวผอนางอไต่คำไข

กำหนดไว้เพียงห้าอสุห์สำ

เหนยกลงแน่แต่ละบทเร่งจดจำ

ที่แจกคำว่าผงผงอนงอน

อีกผงาดแผผงอบระบอบน

กับคำทว่าผงมนิยมสอน

ตัวผอนำตัวอเข้าตอกกลอน

อุทาหรณเหนบอไต่คำไขโดย

ตอหงสามอออกเสียงอย่างเดียวกัน

แจกตัวตอเท่านั้นท่านเฉลย

ว่าตลอดความขยายพิปรายเปรย

ไม่ลวงเลยลัดบ่อนอักษรเคียง

คิดจัดคำไขได้ครบห้า

คือส่งากับส่งวนส่งตเสียง

ส่งบเสียงบส่งมงามว่าตามเรียง

ในแม่ต้นจบเพียงเท่านั้นฯ ะ

๑ ถึงแม่สองตรองคิดคำประสม

นับนิยมอย่างสยามะภาษา

แจกตัวขวอนำนอแตกกา

ตลอดมาจนถึงเกยเจดยกลอน

คือชนนทำชนนชนานหน้า

ผลชนนดกระยาด่านชนอน

พระชนงอาจชนางในทางจร

ว่าเขนงกลางนครเข่นตามเคย

แขนงไม้บางโชนงพระชนอง

ท่นทงสองนอนเอกเขนกเคย

บางชนากลายชนกผงกเงย

อย่าละเลยสวณสองชนัดเรา

หน่งกระบวนเนืองเหนเป่นชนัด

อย่าแวงวัดตชนตทางงเห่า

ถ้าแม่นตักกวาชนาตักทำเนา

คนเก่า ๆ ฐัชนบครบธรรมเนียม

ประทุนเก่าต้องเอาไม้ชนาบ

๕๑ ๑
 ขนอบไว้จะให้สาบทั้งสี่เหลยมน

๕ ๖๖๐ ๖
ชุมนุมบงกชมัทธาเทยม

พระเชนยไกรอย่าได้ม^๔ชน^๕หนุน^๖ดอง

๘๒
ทรวานหงเงาชาวยชนายชาง

จำพวกช้างผดขี้เถ้าและของ

1
ช่างแกะลายลวดกวดลายทอง

ในแม่สองทหนงพงวจารณั ะ

๑๑ หมวดสองทศองจตรองคค

ตัวค่อนานอสันิทไดค้ำขาน

ทำไฉนปี่ไฉนจนนาน

๑ ๒ ๓
คณวาทาชดถารททายวง

๑ ๒ ๓ ๔ ๕
รมฉนยนเตยนวาทะรมน

ประคจพนเต็มเตาเผาฉนง

ปลาฉลามน้ำบวนตดอวรง

สวนนายสังสองโคนดโปรดให้กต

ทอดโฉนดบาดหมายให้นายตั้ง

ตัวนายสงต้องคดีกำหนด

ถ้ามุลนายแกเกยวท่าเดียวลด

ต้องด้วยบทปรับใหม่ให้ใช้ความ ะ

๑ ตัวถอนำตัวนอต่อตำหรับ

ตามลำดับหมวดสองในแม่สาม

กุมารวางอุสาห์พยายาม

พิเคราะห์ตามบทแบบจึงแยกคาย

ดินถนากับอีกคำถนาค

ใครปลุกพฤษ์ริมถนนกุศลหลาย

ได้ฟังเรื่องรู้ถนาคชดธิบาย

ใครมุ่งหมายเนอนิมถนินเมอง

หวังถนอมจนต้องตรอมระทมทุกช

เฝ้าเกล้ากลูกดอกพยอมจนผอมเหลื่อง

ได้สนุกแต่สักหนิดชีวิตรเปลื่อง

เพราะงามเมืองแรงร้ายระคายคัน ะ

๑ ตัวผอนำตัวนอชอครบดี

ในวิธำไ้ได้จัดสรร

คือบวกหาผาผนังประทังกัน

ได้สำคัญแล้วจึงแกะผนังกุด

กันไว้เป็นแผนกเลิกผนวก

สำหรับบวกสำหรับใหญ่ที่ในตู้

พลิกสมุดสองเล่มเล็กเลิกออกกุด

คงได้รวบรวมความตามคำกร

บ่างกระบัตตรสองพระองค์ทรงผนวช

ได้ทรงสดวตมนต์เพลินเจริญศรี

สร้างกุศลต่อเติมเพิ่มทวี

ในแมนหาคำเช่นรามา ะ

๑ ในหมวดสุดท้ายสอนานอเล็ก

นักเรียนเด็กดูบทแบบหนะจำ

กับคำไ้จดจำเป็นตำรา

จะชักพาให้สว่างกระจ่างใจ

แสนเสนห์ตันโสนิกเสนา

กะเกณฑ์เหล่าช่างสนะสนั่นไหว

เสด็จลงตรงสนามสำราญใน

ขลาโดยล้วนต้นสน่นราย

มาประสมสัตว์เดี่ยวเสนงแหลม

มีผู้แถมทูลสนองพระปองหมาย

ทุกว้นนคอยเป็นคู่ชงสนกสะบาย

ทั้งสองรายผิดสนัดคักบาญชี

ทั้งสององค์จ้งรักร่วมสนิท

เดี่ยวจัตต้องเสนียคเข้าเสียดสี

สนับเพลาเพราพรายล้วนลายดี

พวกโยธีสวมเสื้อสนอบกาย

ปางนราธิบดินทรวป็นสนม

สั่งทุกกรมปราบสนามออกหลามหลาย

สนามเพลาะเจาะช่องไว้มองราย

ดาบเหล็กลายเกิดสนิมที่ริมคม

อย่าเผลอหลุดเสนอสนองถ้อย

เสนาน้อยๆข้างกลั้วว่าทั้บม

คำเสนอลูกขุนบุญนิยม

คงได้สมมาข้างเราค่อยเบาใจ

วาทนตแม่สามต้นแทน

จควรคำอ่านออกขานไข

พวกนกเรียนเพียรตัวเลิศในย

ก็พอได้สืบสาวเป็นราวทาง

วาทนตแม่สามกาหนด

คำใช้จดจำเกาะได้เสาะสา

คนเขมจับเขมาเราไม่พราง

โกฏเขมาเคล้ากับยางกำยานยา

สุนัขกมลงขมำกินน้ำเข้า

ปลาเขมาโกรยนิ่งทอดคว่า ๆ

คนเขมาผิวดำคจกกายา

ขมันทาเช่นผักปอดตลอดตัว

เมืองเขมรก็ตองเกณท์เขาสัมทบ

เขมนตานาสยบสยของหัว

มุงเขมนั้นเห่นขมวนก็ควรวกด้ว

มักเหมายมัวว่าขมึงระนุดี

ดูเห่นหน้าขมึงทงเคร่งเขมึง

แถบดำเพ็งควนโขมงโรงกงตี

ช่วยกันเก็บหัวขมของกองอัคคี

ไต่เผาะเจ้เสียให้สั่นทกถันฮาย

พวกชาวสวนชวนกันไปจับกบ

พอค้ำพลบขมุกขมัวก็คว่ำฮาย

นุ่งผ้าขมุกขมิดไม่คิดฮาย

ผู้ตกลายกลับเขมิดเอาเด็ดดวง

เมื่อแลไปเห็นไฟออกช่วงโชติ

ผีโสมดหลอกหลอนที่ทุ่งหลวง

ขมวดหญ้ายาบอกสำคัญต้นจันจวง

มันหลอกหลวงบีบขมับจนยับเยิน

ต้องขมิบหายใจขมุก ๆ

เต็มเขมือบเกือบจะขมุกเมื่อจุกเดิน

ว่ารับได้กลางขมุกอดอ้อมเกิน

แหม่วท่องร้องว่าเมินมึงอย่าดู

จงตระเตรียมตรวจไฟไรไว้งทว

จะยกแต่ขมุกขมุกเมื่อเข้าตรู

ทรวบว่าขมุกขมุกนาคำครู

ท่านตาอย่าทำขมุกขมุกนาคำ

เถมินไฟไรได้มฤคไปฤกซัง

ขมุกทั้งบอกกระบวนว่าถ้วนถ

ตัว ๘ ๘ นำนอนนไม่มี

ดำเนินยังที่จะมาใช้คำไทยเรา

แต่ตัวสอนนำมือนนมีมาก

จัดวิภาคคำธิบายให้คลายเขลา

ใบสมิตันแสมแดดเปลว

ท่านขวัญเหมาเป็นสมุทท์แก่ผู้จริง

อย่าโกรธมุเคยสมุหบาญชีคู่ช

อย่าเป็นทุกข์เลยหนะนายรายผู้หญิง

ตามใสมยนัดว่าอย่าประวิง

ค่อยนึ่ง ๆ สบใสมยคงได้การ

สมนจากหลบหลังคาคหาไว้พร้อม

เสียงเขาดอมเนือสมันสนนชาน

ทคนรักก็ต้องชกสมานนาน

ยาสมานมักเป็นยาสมุนไพโร

ลูกสมุนตามกรเจียวกรเจ้า

เด็มนเราส ไทนก็สได้

มิงสมรฤมารอนเสนห์ใน

ที่สมรภูมิไชยตุใหญ่ยง

เดือสมิงยังประวิงเขือสมอง

เลขสมัคสองกองส่งให้ส่ง

สมุกไบดานลายชยายตรง

ว่าให้คงบทสมาคนักราชม

สมุคชาวสมุคดำท่าจรงครบ

เสียงเรือรบเพียงสมุททะเลลุ่ม

เปิดอกเสม็ดทำได้ไ้ระบบ

คนนิยมเรียกว่าไ้เสม็ดมด

เกาะสมุยไ้เสมอผลสมอ

สบสมย์ไ้มารอให้เรื่องสูญ

วาหนติแม่ตามความนุก

ดินเค้ามดจบหมดบพระมิด

อักษรสูงนำยอชอทส

จดวคไ้ไ้ไ้ไ้ไ้ไ้

เหนเขานั่งตั้งชยาค่นากิน

ตั้งชยานับไม่สนไม่สลดง

ยงมนชบตบยงบชย

วานรทชนภเขาเขย้าส่ง

แบ่งชย้าแต่นอยค้อยประจ

เสอชยากวางตงจนตตาย

จงเร่งไปหากรวดกวาดขยะ

เรือประทอนชนบนน้ำไหล

คนชนทำงานการไม่วาย

คิดขย็ญอยู่แต่่นายจะล่วงเกิน

ชย็ญได้ไยจึงทำชย็ญชย็ญ

ชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญ

บุกป่าพงต้องชย็ญชย็ญชย็ญ

ที่หมายเกินป็นชย็ญชย็ญชย็ญ

ปลาชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญ

เจ้าพวงกนคปดทงชย็ญ

ชาชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญ

ตาปานบั้งแก้ทำโอชย็ญชย็ญ

กนมันคุดเมตมันคุดเมตชย็ญ

กระเทียมปอกชย็ญชย็ญชย็ญ

ชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญชย็ญ

เราไมทงอย่าชย็ญชย็ญชย็ญ

จงเร่งไปหากรวดกวาดขยะ

เรือประทอนขนบ่นใจหาย

คนขยันทำงานการไม่วาย

คิดขยันอยู่แต่่นายจะล่วงเกิน

ขยันได้ใจจึงทำขยันขยัน

เขยอนถอนถูกนายฉนัพนเขยิน

บุกป่าพงต้องขย่งเขย่งเดิน

ที่หมายเกินป็นเขย่งจนแข็งโง

ปลาแขยง^{๑๕๔}ดุคกมรด

เจ้าพวกนคปดทงโขยง

ขาเขยงหยอกผู้หญิงวังโง ๆ

ตาปานโม่แกทำโงโขยงจริง

กินมังกุดเมตมันฉนกลนชยอก

กระเทียมปอกชยุกชยิกตำพริกขิง

ชยดถอยค้อยชยัดไว้คั่นติง

เราไม่ทงอย่าชยาดชาตินิกเลง

เขินขยับเข้ามานั่งบนหนังสือ

ขยิบเรื้อยักระยำทำคุมเหง

ขยิบตามอกไปมิให้เกรง

มันเขยิบออกไปเองจะว่าใคร

ขยิบ ๆ ไฉนจะครุ่นอะไรหา

อัญขยมนั้นภาษาเขมรไซ

แปลว่าข้าพระพุทธเจ้าจงเข้าใจ

ทำขยิมกริมอะไรก็ไม่วู้

อัญขยมนั้นกันกับอัญขยมน

นั่งปอกขมกินขยิบเจียนนายจุ

แกชยายเกิดหนะนายท่านจะดู

ทรมคเหนเขยอะขะขม

ตัวผอนำตัวขยอกักพอกิด

คำขนิคินผยของเผยิบกุดัม

หยิงเผยอเออจ้งเขาละเจ้าลุม

คำใช้ขมที่ในแม่สอหน่าย

คือหญิงแพศยาแลเพสยัน

ดรงันด้วยสย่นทำลายกลั

เห่นเกลื่อนกลดขบขยอนทำอนค

แสยงย้อยบสยงโดมาชั้น

เห่นปลุกแปลกตั้นแสยงสยงสยด

ทอระหดหากสยบกระทบถัน

พระบูรณกถียบแต่บ่างบรพ

ชกวันทร์พระสยมภูญาณ

กรงสยามมิไ้ควร่วมชยาศัก

ลวันทาวชิกแลดหมู่ทหา

จัตครบเครืองสยุมภรเหมื่อนกอนกาล

ชยายผมกัมกรานสยวภักตร

ท่น่าบ้นบรูปเปนวากโซษ

แสยะโอฐแลพิภูกตูกัก

นคำเทียบเรียบรายดงลายลักษณ

ในเม้นมประจักษ์จัตตามแนว

ลำดับนั้นจะได้ว่าแม่हाถด

จะแจ้งจัดคำเทียบระเบียบแถว

ไว้สำหรับตกแต่งพรวนแถว

เหมือนบนแฉะแนวนำขยายพอดายมัว

สูงสืบเฮ็ดนำรอมคำไข

คืออะไรเสียงขรมเจียวท้านขรว

ได้กินหญ้าฝรนอย่าพรนกลัว

ของฝรังยังชั่วพอดต่อเติม

สรวพกล้วนได้ยกวิมคติวัตร

ศรีสวัสดิ์โลกที่เฉลิม

ชุดบ่อสระหะหะดเหิมเกริม

กลับมาเพิ่มโครกเศร้าให้เหงาทรวง

สรวนาเสียงดำเนินงเดนาะ

ต้นพระเคราะห์ที่สระสงแล้วบวงสรวง

สรวสระต้นเสวฯเหินเตดดวง

ท้นทงปวงเขญอยู่สรวญรมย์

คำกำสรวนสรเสริญพาลักษณ์

เพราะเริ่มรักแล้วมาเวทภิรมย์สม

เสด็จลงทรงชดทงเขยลม

ที่เกียมกรมสระสร้างบางบันเทา

เย็นชื่นรื่นฤไทยก็ใสสว่าง

ใครก่อสร้างพระอารามตามภูเข

ดุดังแสงแกล้งทำภูมดำเนา

ข้างเพริศเพราคือสรวงสรวรรคเวียง

นางกระษัตร์มัทธวิโยค

กรรแสงโครกเรียวกบุตรจนสุดเสียง

วางแสงรคานหาบลงวาวเรียง

สันด้าเนียงสรวากหน้าภักตราตรอม

แสนสงสารสองกระษัตร์ทรงกำสรด

สุดวันทอดทุกข์อันไผ่ผอม

งามประเสริฐเลิศมุนคย์เป็นสุดจอม

จะถนอมงามสรวไว้กับทรง

กับคำหนึ่งท่านว่าแก้งแสงสรวย

สรวยบเร้งสารขนานหลวง

สรวยพรให้สำเริงจนเด็ดดวง

มีคนหลวงเก็บสรวยมาขเรา

วาหนคตบรวบครบพิทา

จงอุสาห์หม่นดูหม่นเจ้า

ให้เร่งเรียนเพียรจำในสำเนา

อย่าดเบาหม่นนกกหม่นตรกตรอง

วาหนตททกยกคำไซ

กลุขดาอาไโดยโคทั้งสอง

เครื่องแต่งข้างนำคมีขลุ่ทอง

บ้านนายกองกอลดุดอกครีมี

ที่โศดเขลาเมามัวจนหัวเห

ท่าโศดเขลาจำโศดนเสียงกระหิม

พิธิเบิกโศดนทวารอานมนต์พิม

ตาตขมมนต์ขลังจงกลงไป

ป่าไม้เขตอบข้างโหดโง่กันบุก

ทำงานหลักด้วยวัยไหน

^๑ ^๒ ^๓ จปต้นตงขลุ่ยฯ ^๑ ^๒ ขยข้างโน

โหลกอะไรกิงกั๋งตะเอน

๒ ๕๕
 ชายคนนั้นตลาดไม่อาจหาญ

หมวกประสูติราชลพดลขบหมอน

ผ้าใผกขดบหยบมาดยาแซเซอน

ลูกข้างเถื่อนจบได้จะไปด

๘๘๑๑
เหินเขาเลกตเลนเขนลกขลป

๒๒. เถามียบยบเปล้าฎาเจ้าหน

๕๒๐๐๑๒
บนเบาขลบกนตำทำให้ฟ

ไม่ทนรอช้าลงมือไป

๗
เขื่อนแน่นายปานหลานนายสา

๘ ๙ ๒
เขาเยบครองขลุ้มมาเหมาย

คเตนอนบาวชลยต ยตยไป

๔ ๒ ๒๘
กิ่งยี่โกดบ้านขลอกพอดตาม

คนอะไรใช้พูดแต่ขล้อย ๆ

ฉายฉลุมิใช่น้อยถึงร้อยสาม

เจ้าก็เกิดปณิธานความ

อย่าลวนลามโฉมเฉลาอย่างเยาว์ไว

พวกชาวบ้านบางโคงโยงกันเล่น

ไม่เคยเห็นการฉลองอารามใหญ่

ช่วยกันมุงด้านเฉดียงเคียงกันไป

จับฉลากถูกอะไรไม่ไ้วาง

ไม่ฉีกปลีกตนคนฉลาด

พอชิงปราดนกับินแฉลบขวาง

ปลาดลามาว่ายสวนติดอวนกาง

คุชขวางไ้วบนเรือฉลอมพลัน

วัดเฉลิมสร้างเพิ่มพระเกียรติยศ

เฉลยไซ้ไ้งดพอดกฉั

ทตอหลักปักเฉลวบอกสำคัญ

เฉลยกันไปจนทั่วทุกตัวคน

ถ้า मैंไม่มีทุกขผลทุกขลดว

แจะกล้งวैयाไปขายแก่นายสน

ได้ทำผิดคิดเจตยวเสียวกรรมล

ทั้งสามคนวงถลาออกว่าว่า

เที่ยวร่อนรวัรอนเร่เถลไถล

ปะโจรไล่วิ่งหนีถลิดดำ

ตาถลนวงถลันไม่ทันคดำ

ถลนบ้านวานอย่าทำให้คลายเกลียว

ทัพพม่ามาตงเมืองถลาง

ท่านจางวางตาถลึงขงโกรธเกรียว

ถลึงแระแปรธาตุดุขทนเที่ยว

ใครกรูเกรียวเชิญแดงให้แจ้งจริง

มาให้ทันในวันเถลิงศก

หน้งถลกทำถลากไถลวิ่ง

หน้งถลกบอกขยาอย่าประวิง

นั้งนั้ง ๆ อย่าเกลือกถลนจน

เชิญไปหาตามผมเถลิง

นกเอิกเกริกบินแฉลบไปกลางหน

ที่กลางที่กฤกถมกถมเปนวน

เสียงรพลเพียงแผ่นดินถล่มทลาย

รักษาสารกรรมธรรมเป็นหลักทรัพย์

อย่าให้ยับยั้งยับยั้ง

ดอกมะลิพั่งจะผลิดอกกราย ๆ

เสียงดังผลพุดกระจายกระจ่างดวง

เหนืองดังวิ่งไพล่ไปตามผด

ข้าว ๆ เผลไพล่เอาใหญ่หลวง

มานั่งกริมขมเผลถูกเค็ดหลวง

ตาหมอยวงขาแก้บาดแผลดี

ลงในน้ำดำมุดแล้วมุดไผ่

เงอโต้ได้จะแล้วผดหนี

พลมารผลาญถึงเป็นดังคลี

วานรหน่วงผดมั่นตระวัง

เรือแดงแดงจากท้องฟ้าเปิด

ระว่างเกิดตลาดนั้นมันจะตั้ง

คอยสลดเนินไศลที่ไพรกรัง

ล้วนแต่งวังคุดกลางเสลาเปล่า

สละทางเดียวทนต์นผลสละ

เสด็จออกสลดจนไปปะที่เนินเขา

หญ้าตะกรับเห็นสลดบัสสลดอนเพรา

มันเห็นเราไหวสลดอนค้อยอ่อนลง

ข้างสลดักแจกสลดากสวารโศลก

โศกโศยกทำเสด็จออกสลดส่ง

ยายกับตาหน้าสลดแทบปลดปลดลง

ที่เกาะกงจีนสลดักสลดักเรือ

คิดชวนออกสลดักจนชวนขาด

ปลาตลาดปลัดติดคอดวนเผื่อ

ยังสลดที่ในลำกำปั่นเรือ

ยาสลดดลงเหลือกำดังจริง

ถ้าใครโลกกินมากมักรากทัน

ทั้งลงจนเจียนสลบลงแน่น

ผ้าสลบซับซ้อนกับหมอนอิง

เล่นสลบทั้งดั่งไม่ดูตาย

สรทมขมล้วนแต่ไพโรพฤษ

ไม่แถมงักเลยจ้าวจักรวาลตาย

ใครช่างพูดสละสลวยช่วยพิปราย

อธิบายนคำเทียบไวเรียบเรียง

จนแบบวาทนตทศรบทก

จะหยิบยกคำนิยามประสมเคียง

ในแม่เจตจิตรระเบียบได้เทียบเคียง

ไม่หลีกเคียงจากแบบฉบับเดิม

สูงสืบเขื่อนนำวอพอสงเกต

จำต้นเหตุแห่งพจนทเพิ่มเติม

ยกเอาขนานวอเข้าต่อเดิม

บทแรกเริ่มเรียงนับลำดับไป

คือคำ^๔ว่า^๒ชาย^๒ขวา^๒แล^๒ซ้าย^๒ขวา

ซ้าย^๒พวก^๒จับ^๒บัพ^๒ทะ^๒เล^๒ว้าง^๒ขวัก^๒ไขว่

กระ^๒ชา^๒ก^๒ย^๒ก^๒ห^๒ก^๒ว^๒า^๒คะ^๒มา^๒ไ^๒ย

ด้าน^๒เจ้า^๒เข^๒ว้า^๒ทาง^๒ไ^๒ถ^๒ละ^๒ระ^๒ยะ^๒กัน

ข^๒อง^๒ส^๒ะ^๒เบ^๒ย^๒ง^๒เด^๒ย^๒ง^๒ต^๒น^๒ต^๒้อง^๒ข^๒ว^๒น^๒ข^๒ว^๒าย

ญา^๒ต^๒ึง^๒ห^๒ล^๒า^๒ย^๒มา^๒ข^๒ม^๒น^๒ม^๒ก^๒น^๒ท^๒ำ^๒ข^๒ว^๒ัญ

ท^๒ง^๒ส^๒ว^๒ข^๒ว^๒า^๒น^๒ห^๒อ^๒ย^๒แ^๒ว^๒น^๒อ^๒ย^๒เ^๒น^๒น^๒ัน

ค^๒น^๒ด^๒ำ^๒ค^๒ัญ^๒ก^๒ิด^๒ข^๒ว^๒าง^๒ท^๒าง^๒ม^๒ไ^๒ตร^๒

ข^๒ำ^๒ย^๒จ^๒น^๒อ^๒ุด^๒ข^๒ค^๒ค^๒ก^๒ว^๒าง^๒ข^๒ว^๒าง

อ^๒ย^๒ำ^๒ท^๒ง^๒ข^๒ว^๒าง^๒ก^๒ัน^๒เล^๒ย^๒น^๒อ^๒ง^๒ท^๒ง^๒ส^๒อ^๒ง^๒ศ^๒ร^๒

ค^๒น^๒อ^๒ย^๒ใ^๒น^๒เข^๒ต^๒ร^๒แ^๒ว^๒ง^๒ก^๒ำ^๒แ^๒ง^๒บ^๒ร^๒

ใ^๒น^๒แ^๒ว^๒น^๒บ^๒ก^๒ข^๒ว^๒าก^๒ม^๒ไ^๒อ^๒ย^๒าก^๒เด^๒ิน

แ^๒ด^๒เ^๒็น^๒ฝ^๒ง^๒ส^๒ก^๒ณ^๒า^๒บ^๒ิน^๒ถ^๒า^๒แ^๒ก^๒

ล^๒ว^๒น^๒น^๒ก^๒แ^๒ว^๒ก^๒ท^๒ง^๒ส^๒น^๒อ^๒ด^๒ก^๒บ^๒เ^๒็น

ม^๒ะ^๒ข^๒ว^๒ิต^๒ข^๒ว^๒า^๒ด^๒า^๒บ^๒า^๒ด^๒า^๒น^๒า^๒เ^๒ล^๒เ^๒ิน

ก^๒ระ^๒บ^๒ิ^๒อ^๒ข^๒ว^๒ิต^๒ย^๒บ^๒เ^๒ิน^๒พ^๒อ^๒ย^๒า^๒เ^๒ย^๒ว

ผู้ร้ายลงหวายดังขั้วข้าว

ไม่เซดหลาบเขียนชาดงขั้วข้าวเขียว

นักเลงและแหวะเพื่อนเชือกที่เคย

หนามมันเกี่ยวเขวอะขะมาระราน

นวนฉวีบริสุทธิตมุดผาด

ที่เนินหาดทางแควขนไพร่สาน

ถึงปากดงวงแควย่นจำเนียรนาน

ท่านตาปานครุเลขาฉวกรณ

ปลาแฉวงว่ายลัดฉัดฉวย่น

ท่านจัดเปลี่ยนที่แควเรียงให้ขวัญผล

ในกองธาตุปถวิศพิกล

พระจุมพลถวัลย์ราชชาดไพร่

ถึงเคียดแค้นก็ไม่สนถวิลหวัง

ยกมาตั้งของถวายเป็นนายศรี

เถวอการให้แต่พานพอดมี

นางเทวหวาดผวาทาทร

สวามิตีเหมือนบิตุเรศ

ประจักษ์เหตุแห่งสวามิภักดิ์สอน

คำเขมรเรียกสวาวาฉวน

อรชรขอใสดอกไม้ดง

เหนสวะลอยปะทิตนท่า

ตำราญวไนยสรวรรยัคณโกลน

ทำบุญได้ไปสรวรรคทานว่าตรง

เขาสุวรรณไชลงดีตะปู

พยุ่งนั่งพลงดมดมสุวรรณ

ลิตใบก้านทำเสียนรวงหม้อหนู

พิศวงส่งไผยวิ่งไปดู

ขึ้นไปอยู่ถึงสวาทคบุรี

แต่พอดตกท้องทุ่งวังสว่าง

อย่าให้หางตาผิงขอบถ้ำ

ได้นักยาตวิงสววยกักคลายดี

แสงหานาวาทรูปงาม

อันสวคตกับลาหากซ์

ศรีสวัสดิ์ ๕
ศรีสวัสดิ์คนนเปนองถึงสองสาม

พิสวาคตองอู่ล่าห้พยายาม

ไ้แม่ทรมสุดสวาคินาใจ

กำปั่นแซกเลนมาท่าสวัด

กระบือขวิดกันถูกลสวามใหญ่

ไ้เสวยปลาสวาคลายฤไทย

นี้คาใช้วาคินคคจำนวน

นับนั้นจบครบเกาเพียงเท่านี้

บัญญัติจำไ้ไม่หันหวน

หยาบอย่างไ้ย้อ ๆ แต่พอควร

หมั่นสอสอบสวนคู้คำหวั่นบับเรียน

วาคินคคหยาบยกข้อ

เอาตัวหออออกน้าประจำเขียน

จนนำคำสับอักษรเรียน

อู่ล่าห้เพียรบ่นเล่าให้เข้าใจ

แม่ตนนตวหอ^๒นำต^๒วงอ

แจกเต็มต่อ^๒ดอ^๒ตามวิ^๒ไสย

กำหนดแน^๒แต่แม่ ก กาไป

มีคำ^๒ใช้^๒ออก^๒อ้าง^๒อย่าง^๒ตำรา

ครบถวน^๒ถ^๒แดง^๒ได้^๒แจ^๒ง^๒จ^๒ด

ไม่^๒ของ^๒ข^๒ด^๒ฟ^๒ม^๒พ^๒ว^๒ด^๒ว^๒บ^๒ห^๒งา

หน้า^๒แห่ง^๒วง^๒เห^๒งา^๒เ^๒า^๒บ^๒ญ^๒ญา

ข้าง^๒ถ^๒ก^๒ผ^๒า^๒ห^๒ง^๒า^๒ห^๒ง^๒ะ^๒ง^๒ะ^๒ค^๒ร^๒น

เส^๒ียง^๒เก^๒ร^๒ย^๒บ^๒ก^๒ร^๒อ^๒บ^๒ข^๒อ^๒บ^๒ย^๒อ^๒ง^๒ร^๒อ^๒ง^๒ห^๒ง^๒ ๕

ม^๒เห^๒ษ^๒ถ^๒ก^๒ค^๒ด^๒น^๒า^๒ห^๒ง^๒น^๒

พว^๒ก^๒เซ^๒ียง^๒แ^๒ส^๒น^๒แ^๒ห^๒ง^๒น^๒ด^๒ว^๒ง^๒ต^๒ระ^๒ว^๒น^๒

เห^๒น^๒พ^๒ช^๒พ^๒ร^๒ร^๒ณ^๒ห^๒ง^๒อ^๒น^๒ไ^๒ก^๒เ^๒ป^๒ระ^๒ไ^๒ก^๒า^๒ม

พว^๒ก^๒ไ^๒พร^๒ท^๒ร^๒พ^๒ล^๒จ^๒น^๒ห^๒ง^๒อ^๒น^๒ห^๒ง^๒อ

ด^๒ำ^๒มะ^๒ห^๒ง^๒ห^๒ด^๒ง^๒ล^๒อ^๒ไ^๒ม^๒ไ^๒ด^๒เ^๒า^๒ม

ร^๒ำ^๒ระ^๒ม^๒ง^๒ห^๒ง^๒า^๒ง^๒ ๕ อ^๒้าง^๒ย^๒ำ^๒ย^๒า^๒ม

ร^๒อ^๒ง^๒ห^๒ง^๒ ๕ ก^๒ึง^๒ต^๒า^๒ม^๒เร^๒า^๒มา^๒ไ^๒ย

เมื่อยำรุ่งเคาะระซังตั้งโห่งเห่ง

มันอวดเก่งเดินหงก ๆ ชก^๕ได้

ลมจับบับหงกชก^๕ดัมไป

ชวก^๕ไขว่พลวพลก^๕นวหงก^๕งอ

อีกคำว่หงก ๆ โชก^๕ดั่งเห่งก

เจ้าคนเกกติดตะโห่งทำหน้าจ้อ

ผมหงอกบวมเหงือกกระเดือกคอ

คนหงุดหงิดแล้วไม่ขอสมาคม

เจบหงอด ๆ หยอดยาอำปากหงับ

คนหิม ๆ สับปลับกมถม

ทำเงื่อง^๕หุมคดุมชนคนนิยม

ท่านตาชมแก่งหอมหลังค้อมคด

ผลตาลตกต่ำบางคว่ำหงาย

แมวหง่าวกลายเป็นเสือปลาว่่าเหมือนปลด

เสียงมัน^๕รื่อง^๕แหงว ๆ แถว^๕ชนลด

ถูกประชดบ้อย ๆ ดุหงอยไป

ผู้กรตองหอกเสียดึงเองหงอย

เหงื่อไคลไหลย้อยเป็นไหน ๆ

ถึงท่านสั่งประลี้เหงะก็เอะใจ

หากว่าได้ชวานเหงะจึงเหมาะการ

ผู้ร้ายปล้นตดต่นอายจันทอง

จันทองนงหงอยยังฝอยทำอาชญา

ที่ถางหญ้าท่านผู้ใหญ่ท่านให้การ

ท่านผู้หญิงโกรธงานพานพาโด

นางชาววังกรตเดิบเก็บตันทอง

ร้อยประจงบะเนอบะไว้อะโฮ

ที่ตัวอย่างบางหนาเล็กฤาโต

นายหนัดหนิงไว้วัดเวรควัน

คนจนมักเป็นคนใจตระหนี่

มาควักคิดทันทนุกัน

แห่นจอกบอกรำเป็นสำคัญ

พวกเดียวกันอย่ากระเหินคกระแห่นเลย

ย้ายวนควรวไล้ใบสรวหน่

เออนี้แนจะไปไหนให้เฉลย

เรื่องอเหนาเขาก้เล่นเหมื่อนเช่นเคย

พิปรายเปรยเพียงหัวเห่นาด้วยเขาวนไว

เห่นกลาดกลุ้มหนุ่มเห่น้ำไม่เอาต่ำ

พูดกระหน่ำสำทับรับไม่ไหว

รู้ไม่ถึงแล้วก้ทำให้หน้าใจ

คนอะไรกินหนะไม่ละวาง

กะเกณฑ์พวักพลขันธิดหนุ่นหนา

ลาวม้ก้ว่าหนานจิตมากิดขวาง

หมอนหนุ่นไต้หนุ่นอย่าให้บาง

ผลมปรวงตัวหนอนเข้าปอนเปียน

หน่งตือหน่งสัตว์แลเล่นหน่ง

ใ้หนับตงหน่งตองเว่งตรองเขียน

เชิงกุกุหน่งเกยหน่งเจกตงเตยน

หม่นจำเนียรนิกแห่งตำแห่งการ

เครื่องดนตรีบรรเลงหนึ่งหนึ่ง

โหม่งโหม่งหนึ่งร้อยของหนองหนอง
เสียงคนชักย่องหนองก้องกังวาน

หนองละหารหนักหน่วงให้ดังเลย

ทั้งกาบกกานาดำเป็นเหนียง

ปลาในเหนียงนกกลินชยอกเคย

ไม่รู้จักหนักเบาเขาไม่เคย

นาออยเนยเหนียวหนักไม่นึกกิน

ประทานโทษเถอะเจ้าคะศิโหนก

เพราะถูกไซกหัดถาทำนตาถิน

เก็บผักหนอกจอกกระจับในวารี

บุตรนายปั้นหหนดดำเหนียกคน

ผ้มักถ่วงขนาดไม่อาจเข้า

เนอควยเถาเหนียวหนวดหงผดย่น

เสียงของหนองหนอดตอดออกกลน

จับถอนขนถอนหนวดกวตเอาเตียน

๕ ๘
 กระทะกาวตงเคยวจนเห่นยวหนับ
 กระหนาบจับปุ่นบับบับเคยว
 ปลาทอดเบ็ดหนุบ ๆ ชุบเหยอเตยน
 ดแนบเนี่ยนเห่นบกฤษณิกทาย
 กระหนอบไ่วมิให้ออดาวฉา
 เข้าเดินป่าซอนชุกบกหนามทววย
 นิไดยหนุ่มมักจะกลุ้มฤตตาย
 จะต้องอวยเห่นยมใครทำไมมี
 ๕ ๖ ๕ ๐
 เลขสมนทานส่งตงจำหน่าย
 เห่นชะแรแก่กายตองหน่ายหน
 ไ้อยามหนาวกระไรหนาวแสนทวิ
 พอเดิ่นสีกสั๊กหนอยจะค้อยเบา
 ๕ ๕ ๕ ๕
 ออย่าเคาะเคะเลยท่นเซาเคเห่นยว
 เออจะเห่นยวเราไ่วทำไมเจ้า
 ไม่เห่นแก่หน่วยตาข้าไมเอา
 ผดกระเบาอึกสั๊กหน่วยพอช่วยแรง
 ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 โดยเสด็จเห่นดเห่นอยทงเมอยเหลอ
 ชองฝ่ายเห่นอเซาสนุกนิกทุกแขวง

๒
ทदनยางเจาะทุ้งเป็นรู้งแวง

๒
สุ่มไฟแดงยางเหนอะออกเซอะซึม

๒
ลาวผู้ชายขับไต้ว่าโอหนอ

๒
ลักแทงหน่อไม้เถียงเสียงซึม

๒
หมามันขบตาสนแก่นพม

๒
ทำอิมครมแล้วตาสนบ่นทำไม

๒
ส่งนายมาห่ม่าปุ่นให้พลบ่อ

๒
ดำหรับก่อดาณังกุฎใหญ่

๒
ผู้หมั่นเฝ้าติดตามพนาไฉ

๒
หมื่นเจ้าไถ่หมื่นสดมีระจิง

๒
เพลินดูหมื่นสัตว์จัตุบาท

๒
หมื่นอายสาดไยจึงเที่ยวเกยวผู้หญิง

๒
ต้องปรับไหมแล้วดิหาอย่าประวิง

๒
ของใหม่จริงฤาของเก่าเรายังแคลง

๒
บ้านเกาะเล้งเพลิงไหม้ไปจนหมด

๒
ปะเนอสดชอเหมาเอาท่งแผง

๒
ร้องเรียกเด็กหมา ๆ คำระแวง

๒
เหนกักรแดงหม่นไหม้อะไรเรา

ผู้หญิงหมั้นนั้นไม่มีบุตรสืบสาย

หมั้นทำงานการไม่วายอย่าอายเขา

อย่าด่าหมั้นถึงจะกินแต่อย่าเมา

ต้นหมากเปลาตาษ^๑ต้นสัก^๒หมื่น^๓พัน^๔

พวกขุนหมื่น^๕พัน^๖ได้หมาย^๗คุ้ม^๘คัก^๙

อย่าขึ้นจักรที่จะหมั้น^{๑๐}ทำ^{๑๑}หุน^{๑๒}หัน^{๑๓}

ได้กลิ่นเหม็นเช่นไฟไหม้น้ำมัน

ดูเหมือน^{๑๔}กัน^{๑๕}กับ^{๑๖}หมอน^{๑๗}ทน^{๑๘}อน^{๑๙}นาง^{๒๐}

พูดกับ^{๒๑}หล่อน^{๒๒}แฉะ^{๒๓}กลอก^{๒๔}ดอก^{๒๕}กระ^{๒๖}หม่ง^{๒๗}

คำ^{๒๘}สัจ^{๒๙}จ^{๓๐}จริง^{๓๑}หนะ^{๓๒}น้อง^{๓๓}อย่า^{๓๔}หมอง^{๓๕}หมาง^{๓๖}

ตัก^{๓๗}ดอง^{๓๘}เหม่ง^{๓๙}เพลง^{๔๐}ว่า^{๔๑}ท่า^{๔๒}ท่า^{๔๓}ทาง^{๔๔}

หยิบ^{๔๕}พาย^{๔๖}วาง^{๔๗}ชว^{๔๘}เหมง^{๔๙}เหน^{๕๐}เก่ง^{๕๑}ครัน^{๕๒}

เอ^{๕๓}อก^{๕๔}ดอง^{๕๕}เหม่ง^{๕๖}นี้^{๕๗}ทำ^{๕๘}ไม่^{๕๙}ได้^{๖๐}ซ^{๖๑}้อง^{๖๒}โหม่ง^{๖๓}

เส^{๖๔}ียง^{๖๕}จะ^{๖๖}โจ^{๖๗}ง^{๖๘}คร^{๖๙}ุ่ม^{๗๐}เหม่ง^{๗๑}เก่ง^{๗๒}ช^{๗๓}ยัน^{๗๔}

เส^{๗๕}ียง^{๗๖}หม^{๗๗}่อง^{๗๘} ๆ^{๗๙} ซ^{๘๐}้อง^{๘๑}กระ^{๘๒}แต^{๘๓}ตี^{๘๔}ตร^{๘๕}ว^{๘๖}จ^{๘๗}กัน^{๘๘}

หม^{๘๙}อ^{๙๐}เหม^{๙๑}ย^{๙๒}ง^{๙๓}กัน^{๙๔}เหม^{๙๕}อง^{๙๖}นำ^{๙๗}ท^{๙๘}ลา^{๙๙}ด^{๑๐๐}ด^{๑๐๑}ง^{๑๐๒}

นาง^{๑๐๓}เหม^{๑๐๔}อน^{๑๐๕}น^{๑๐๖}ง^{๑๐๗}ห^{๑๐๘}อ^{๑๐๙}หม^{๑๑๐}ก^{๑๑๑}ย^{๑๑๒}ก^{๑๑๓}ข^{๑๑๔}น^{๑๑๕}ด^{๑๑๖}ง^{๑๑๗}

ดู^{๑๑๘}ๆ^{๑๑๙}ข้าง^{๑๒๐}หม^{๑๒๑}ก^{๑๒๒}หม^{๑๒๓}ม^{๑๒๔}จ^{๑๒๕}น^{๑๒๖}หม^{๑๒๗}น^{๑๒๘}หม^{๑๒๙}อง^{๑๓๐}

อันพลหมากอยากเคี้ยวเที่ยวล้ากอง

ประสานลงดีหมักพิภพกลาย

เด็กมักเรียกเจ้าหนวดโหมกเหมก

วันนเมฆหมอกกลุ่มคลุ้มจวนสาย

หมวกยอหดหยกแกวุดแพรวพราย

นแนนายสนทงหมดจงอดอดอม

พวkmวยปลากำหมัดขัดตั้งฉาด

ไซเหล็กหมาดเบา ๆ เผ้าถนอม

ห่มผ้าदनกะหมัดกะหมัดคึดตรองตรอม

ใครไม่ยอมหลวามุดก็ขุดดิน

ผ้าห่มนางตัวโปรดล้นโหมดเทศ

จำสังเกตหมวดหมุดให้สน

มีมิตบาดหนเหมือดเลียดไหลริน

พอกมกินตอยหมับเรารับทัน

หมบหมับคืบชนเด็กบ่นเดิน

ไม่ทันเห็นคว่ำหมบตะครุบชน

เมือหมอบเผ้าเราก็อยู่ด้วยกัน

เขาเบียดดันเต็มกระเหมือบเกือบตะแคง

ผ้าอ่อนกัไม่ชักทำหมักหมม

หม่อมราชวงศ์กรมท่าแอบแฝง

ที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมไม่มีแดง

อย่าระแวงเลยว่าหม่อมจะยอมยิน

ซึ่งว่านตองบทในกฎหมาย

แตกสลายซึ่งหม่อมท่านตาดิน

อันจดหมายนกขอพระบอบระบิด

จงบาตหมายไปให้ดินถิ่นตำบล

สมเพทแต่ตาทองท้องกระหม่อม

แก้เรียกแมวเหมียว ๆ ทุกแห่งหน

ตัวมะเมียเหวเหียวกรอบเหนชอบกล

ดุฝูงคนเดินเหมื่อยเรื่อยดัญจ

ตาหม่อเจียนคุเตยตะแหมะแะ

หม่อจันมักใช้เหมาะตามแบบสอน

เหนงามเหมาะเพราะถ้อยสนทรรกลอน

ตาหม่ออนบ้านหม้อดุกหม่อม

ในตัวหอนำยอได้คำใช้

แม่ทรมไวยชื่อหย่าเปนยาหยี

ปลงสมัครก็ใครไม่รำค

องค์บันทัญยั้งฟังเหตุการณ์

เจียรบาดคาคพท่งนึ่งหย

สมอินทรีย์นารักสมัคศมาน

กำมะหย่มนกมมานมนาน

ไต่ตะพานนิกแหงตะแคงโคลง

นนตเกิดตาชนยนแย่งแย

ออกวิ่งแร้เห้าย่งนึ่งตาโง

พวกระเด่นตาหยนล้นคนโง

กิดาหยันวิ่งโงไปตามทาง

นางบาหยนนกเคยแต่เยยหยัน

ชกกันหยนฟาดกลมจนล้นผาง

ดูหย่น ๆ อ่อนหยทะลุกลาง

เหนท่าทางที่จะหยอนหย่อนกำดัง

อนึ่งคำพวกแซกแปลกภาษา

เขาพูดว่าตันหยกกับยาหยัง

ออกเต้นหยางอ้างต้อยตีประดัง

ให้เขาหย่นนาระดับกัลบระแวง

ในตัวอย่างคำยักคพิฏก

คนหยิงเยื่อเฮอชานกชยาดแหง

เต็นหยิงย่นกระเหียงเก้งกำแพง

สายนแหงแยตอญูเหมอนยัก

ออกวังโหยงโก้งโค้งย่นโหยงโย

อย่าพูดไ้อ์ลายหย่องต้งสัดัก

เราเห็นต้นชอยหยองคดองบางรัก

อย่าทำชักชนหยองมาดองกัน

ทำยังรุ่งย่งเหียงสุ่มเพลิงหมก

มาชิตลวดชวดหยกทำหยักชวน

เพราะหยากได้หยักชวนรบกวนกัน

หยุกหยิกคว้นเจียวอ้ายโผลกโหยกเหยกจริง

เฮออะไรรึมาเฝ้าแต่เข้าหยอก

หยวกกกล้วยช่วยกันดอกลงลายดัง

น้ำมันหยดหมดไหไม่ไหวดัง

ถ้าแม่นทงนำหยดเห็นขัดเชิง

หยาดน้ำค้างพร่างพร้อยลงปรอยปริบ

ได้ถึงดิบยังไม่หยดจะหลุดเหลิง

หยอดน้ำมันไหลเตลิดออกเปิดเบิ่ง

เลขละเลิงเหยียดอัฐเป็นโทแทน

เหยียดมอราฟอนค่อนหยับ

ข้อหยาบเข้าทำให้ปรับเบี่ยนับแสน

หยิบเอามาว่าความไปตามแกน

มันเล่นหยุบตบจนแบนจะว่าใคร

อ้ายลาวเดินมันมาทำที่ย่ำเหยียบ

เรือประเทียบหยาบหยามห้ามไม่ไหว

เห่นฝนตกหิม ๕ ยมจะไม่

อ้ายเด็กไฉฉมเหยมนั้นแก้มอม

เข้ากลาตายผอยกรองกรวยذن

กะหยอกกินแห่วงเห่นเป็นหยอม ๕

พวกนเลนยังหยาวเพราะลาวปลอม

มันมาด้อมปาหยอยดุดอยควัน

พบพวกลาวกินเข้าเห่นยวเคยวหย่าเหยะ

จับขนแกะหยุนเหยอะดุดะขัน

กำลังโกรธโตดแหวยังไม่ทัน

ค่อยหย่อยกันเหยาเหยะพอเหมาะทาง

พังตา^{๗๗}ต^{๗๘}ต^{๗๙}ต^{๘๐}ต^{๘๑}ต^{๘๒}ต^{๘๓}ต^{๘๔}ต^{๘๕}ต^{๘๖}ต^{๘๗}ต^{๘๘}ต^{๘๙}ต^{๙๐}
 ตา^{๙๑}ป^{๙๒}ง^{๙๓}ห^{๙๔}ย^{๙๕}อ^{๙๖}เ^{๙๗}น^{๙๘}พ^{๙๙}ะ^{๑๐๐}มา^{๑๐๑}แ^{๑๐๒}ก^{๑๐๓}มา^{๑๐๔}ข^{๑๐๕}ว^{๑๐๖}าง
 น^{๑๐๗}ะ^{๑๐๘}ค^{๑๐๙}ห^{๑๑๐}ร^{๑๑๑}า^{๑๑๒}น^{๑๑๓}ะ^{๑๑๔}ค^{๑๑๕}ห^{๑๑๖}ร^{๑๑๗}บ^{๑๑๘}ห^{๑๑๙}ร^{๑๒๐}ว^{๑๒๑}าง
 ต^{๑๒๒}ะ^{๑๒๓}เก^{๑๒๔}ย^{๑๒๕}ง^{๑๒๖}ค^{๑๒๗}ล^{๑๒๘}า^{๑๒๙}ง^{๑๓๐}ห^{๑๓๑}ร^{๑๓๒}ิ^{๑๓๓}ห^{๑๓๔}ร^{๑๓๕}ี^{๑๓๖}เ^{๑๓๗}ม^{๑๓๘}ี^{๑๓๙}ป^{๑๔๐}เ^{๑๔๑}ล^{๑๔๒}ว
 เ^{๑๔๓}ด^{๑๔๔}ย^{๑๔๕}ว^{๑๔๖}น^{๑๔๗}เ^{๑๔๘}น^{๑๔๙}ต^{๑๕๐}ก^{๑๕๑}ก^{๑๕๒}ว^{๑๕๓}า^{๑๕๔}น^{๑๕๕}บ^{๑๕๖}า^{๑๕๗}น^{๑๕๘}ด^{๑๕๙}ำ^{๑๖๐}ห^{๑๖๑}เ^{๑๖๒}ว
 ท^{๑๖๓}ำ^{๑๖๔}เ^{๑๖๕}พ^{๑๖๖}ว^{๑๖๗}ก^{๑๖๘}แ^{๑๖๙}ข^{๑๗๐}ก^{๑๗๑}ท^{๑๗๒}ำ^{๑๗๓}ห^{๑๗๔}ล^{๑๗๕}ก^{๑๗๖}ห^{๑๗๗}ล^{๑๗๘}ว
 ต^{๑๗๙}ก^{๑๘๐}ค^{๑๘๑}ห^{๑๘๒}เ^{๑๘๓}ว^{๑๘๔}ำ^{๑๘๕}เ^{๑๘๖}า^{๑๘๗}ก^{๑๘๘}ี^{๑๘๙}ห^{๑๙๐}เ^{๑๙๑}อ^{๑๙๒}ม^{๑๙๓}ี^{๑๙๔}ห^{๑๙๕}เ^{๑๙๖}ว
 ย^{๑๙๗}ัก^{๑๙๘}ไ^{๑๙๙}ห^{๒๐๐}เ^{๒๐๑}ว^{๒๐๒}ะ^{๒๐๓}ห^{๒๐๔}ร^{๒๐๕}ว^{๒๐๖}ำ^{๒๐๗}ร^{๒๐๘}ำ^{๒๐๙}เ^{๒๑๐}า^{๒๑๑}เ^{๒๑๒}น
 ท^{๒๑๓}ค^{๒๑๔}น^{๒๑๕}ด^{๒๑๖}ำ^{๒๑๗}พ^{๒๑๘}ด^{๒๑๙}ค^{๒๒๐}ำ^{๒๒๑}ห^{๒๒๒}ย^{๒๒๓}า^{๒๒๔}บ^{๒๒๕}ะ^{๒๒๖}ห^{๒๒๗}ะ
 แ^{๒๒๘}ด^{๒๒๙}ะ^{๒๓๐}เ^{๒๓๑}ส^{๒๓๒}เ^{๒๓๓}ห^{๒๓๔}ร^{๒๓๕}ั^{๒๓๖}น^{๒๓๗}เ^{๒๓๘}ม^{๒๓๙}เ^{๒๔๐}ก^{๒๔๑}เ^{๒๔๒}น
 ห^{๒๔๓}ญ^{๒๔๔}ำ^{๒๔๕}ผ^{๒๔๖}ำ^{๒๔๗}ห^{๒๔๘}ร^{๒๔๙}น^{๒๕๐}น^{๒๕๑}น^{๒๕๒}พ^{๒๕๓}อ^{๒๕๔}ก^{๒๕๕}ก^{๒๕๖}บ^{๒๕๗}ล^{๒๕๘}ก^{๒๕๙}เ^{๒๖๐}น
 น^{๒๖๑}า^{๒๖๒}ย^{๒๖๓}ห^{๒๖๔}ว^{๒๖๕}เ^{๒๖๖}น^{๒๖๗}เ^{๒๖๘}น^{๒๖๙}ก^{๒๗๐}อ^{๒๗๑}ป^{๒๗๒}ร^{๒๗๓}า^{๒๗๔}ด^{๒๗๕}ม^{๒๗๖}า^{๒๗๗}น^{๒๗๘}า^{๒๗๙}น^{๒๘๐}ว^{๒๘๑}น
 ไ^{๒๘๒}ค^{๒๘๓}ร^{๒๘๔}เ^{๒๘๕}ม^{๒๘๖}เ^{๒๘๗}ว^{๒๘๘}เ^{๒๘๙}น^{๒๙๐}เ^{๒๙๑}ห^{๒๙๒}ร^{๒๙๓}เ^{๒๙๔}ย^{๒๙๕}น^{๒๙๖}เ^{๒๙๗}ป^{๒๙๘}่^{๒๙๙}ล^{๓๐๐}เ^{๓๐๑}ย^{๓๐๒}เ^{๓๐๓}น^{๓๐๔}เ^{๓๐๕}น^{๓๐๖}บ^{๓๐๗}า^{๓๐๘}ท
 เ^{๓๐๙}ย^{๓๑๐}ว^{๓๑๑}ะ^{๓๑๒}ร^{๓๑๓}า^{๓๑๔}ช^{๓๑๕}เ^{๓๑๖}ด^{๓๑๗}เ^{๓๑๘}จ^{๓๑๙}ท^{๓๒๐}ร^{๓๒๑}ง^{๓๒๒}อ^{๓๒๓}ุ^{๓๒๔}ต^{๓๒๕}ง^{๓๒๖}ห^{๓๒๗}เ^{๓๒๘}น
 เ^{๓๒๙}ห^{๓๓๐}น^{๓๓๑}บ^{๓๓๒}ุ^{๓๓๓}ห^{๓๓๔}ร^{๓๓๕}ง^{๓๓๖}ด^{๓๓๗}ง^{๓๓๘}จ^{๓๓๙}า^{๓๔๐}ก^{๓๔๑}า^{๓๔๒}ห^{๓๔๓}า^{๓๔๔}พ^{๓๔๕}ล^{๓๔๖}เ^{๓๔๗}น
 ก^{๓๔๘}า^{๓๔๙}น^{๓๕๐}ป^{๓๕๑}ระ^{๓๕๒}ช^{๓๕๓}น^{๓๕๔}เ^{๓๕๕}ก^{๓๕๖}เ^{๓๕๗}ด^{๓๕๘}เ^{๓๕๙}น^{๓๖๐}า^{๓๖๑}ย^{๓๖๒}ห^{๓๖๓}ร^{๓๖๔}เ^{๓๖๕}ง^{๓๖๖}ไ^{๓๖๗}ป^{๓๖๘}่^{๓๖๙}ด^{๓๗๐}เ^{๓๗๑}ก^{๓๗๒}อ^{๓๗๓}ง
 ช^{๓๗๔}น^{๓๗๕}เ^{๓๗๖}ก^{๓๗๗}บ^{๓๗๘}ผ^{๓๗๙}ล^{๓๘๐}ด^{๓๘๑}เ^{๓๘๒}น^{๓๘๓}ผ^{๓๘๔}ำ^{๓๘๕}ห^{๓๘๖}ร^{๓๘๗}ง^{๓๘๘}พ^{๓๘๙}บ^{๓๙๐}ห^{๓๙๑}น^{๓๙๒}ห^{๓๙๓}ร^{๓๙๔}ง
 ม^{๓๙๕}า^{๓๙๖}เ^{๓๙๗}ย^{๓๙๘}ง^{๓๙๙}ช^{๔๐๐}ิ^{๔๐๑}ง^{๔๐๒}ข^{๔๐๓}ง^{๔๐๔}อ^{๔๐๕}ง^{๔๐๖}ก^{๔๐๗}ว^{๔๐๘}า^{๔๐๙}ย^{๔๑๐}ก^{๔๑๑}บ^{๔๑๒}น^{๔๑๓}า^{๔๑๔}ย^{๔๑๕}ห^{๔๑๖}ร^{๔๑๗}อ^{๔๑๘}ง

ดูไบโหรังโปร่งไปตันไทรทอง

เวไรร้องหึ่งเรื่อยเฉื่อยในดง

เราเดินเรือเข้าในไร่กะเหรี่ยง

หัวเราะหริกซิกเสียงนำพิศวง

จ้งหริดหรงถึงสมทพุ่มพง

ช่างแต่งองค์เกินแหวดเหนแนตแรง

วิชาธรรกายเพชรล้ำเวระหรอด

งูเห่าตอดคันทรม ๗ สยบแสง

ออกเต็นหรรบรพมาท่าดินแดง

หริบหริแสงเหนหรรบรุดไม่ขัด

พวกพานิชคิดเคืองกับเมืองหรม

มาลัธมกลุ้มทำอะไรไม่ถนัด

เหนนางพุ่มทอดหรมเขาไปวัด

หญ้าฟ้งลัดหรรอมแหรหมแกมหน่อคา

แซกพวกเจ้าเซ็นออกเต็นโหรม

บั้งหวัโคมวิ่งหรรอยถอยถลา

บั้งก็ออกวิ่งเหวระลอดเลาะมา

กับพุดจาศึกหรรอยอะไรไป

กำลังเห็นยลัมแผ่ลงแบหรว

แถมก็ว่าหลาดวังเขาจึงให้

ร้องอิหลาด้าหลาดว่าทำไม

กระษัตริในแหล่งหล้าไม่มาบุ

หีบเต่งข้งจับนับหนหล

ชาติลู่หลโกธรใครแล้วไม่สูญ

นายขุนจบจบหลดาครวล

ผิดประยูรตาเหล่เหลื่อเหล่เรา

หลงไหลบ่าไหลท่งขวดไหล

ผดข้มโกลลมเกลยงเพียงหลื่อเหลา

เจกให้หล้าจรหลากทำเนา

ทุกหมู่เหล่าใช้หลดต้องระวาง

เด็ก ๆ ลักควักปลาร้าเอามาหลน

ใบไม้หล่นหลานหลนมันขัดขวาง

ดวงบหล่นดินเด่นในนภางค์

จัตของวางลดหลนเป็นชั้นเชิง

ยังสาวสวดยพอดสมห่อแพรหลน

ทั้งแพรจินเจาใหญ่ได้จนเหลิง

ร้องหล่น ๆ ได้เตลิดจนเปิดเบิ่ง

อย่าละเลิงหลาวแหลนออกแน่นอน

เออ^{๕๗๗}อาย^{๕๗๘}ผไท^{๕๗๙}ในตรอก^{๕๘๐}มันหลอก^{๕๘๑}หลอน

ร้องเรียก^{๕๘๒}หล่อน^{๕๘๓}นี้กะไร^{๕๘๔}จน^{๕๘๕}ไก่อ้น

ตาม^{๕๘๖}หง^{๕๘๗}น^{๕๘๘}ก^{๕๘๙}หลง^{๕๙๐}ไปตาม^{๕๙๑}กัน

แจ้ง^{๕๙๒}สำคัญ^{๕๙๓}ภายหลัง^{๕๙๔}ระวัง^{๕๙๕}ไก่อ

จำ^{๕๙๖}เพาะ^{๕๙๗}ของ^{๕๙๘}คด^{๕๙๙}คด^{๖๐๐}หล่น^{๖๐๑}ลง

สอง^{๖๐๒}ฟาก^{๖๐๓}ชล^{๖๐๔}ต้น^{๖๐๕}ทอง^{๖๐๖}กลาง^{๖๐๗}แล^{๖๐๘}ไธว

ใบ^{๖๐๙}ชา^{๖๑๐}ชาติ^{๖๑๑}เอา^{๖๑๒}เหลง^{๖๑๓}เก่ง^{๖๑๔}สุด^{๖๑๕}ใจ

เขาด^{๖๑๖}อม^{๖๑๗}ไพร^{๖๑๘}หม^{๖๑๙}หลัง^{๖๒๐}ออก^{๖๒๑}อิง^{๖๒๒}อน

ผู้^{๖๒๓}ไม่^{๖๒๔}ม^{๖๒๕}ต^{๖๒๖}าน^{๖๒๗}ก^{๖๒๘}น^{๖๒๙}ท^{๖๓๐}ง^{๖๓๑}หล^{๖๓๒}ก^{๖๓๓}แ^{๖๓๔}หล^{๖๓๕}

ใคร^{๖๓๖}คิด^{๖๓๗}แบ่ง^{๖๓๘}บ^{๖๓๙}ง^{๖๔๐}หล^{๖๔๑}วง^{๖๔๒}ไม่^{๖๔๓}เป^{๖๔๔}น^{๖๔๕}ผล

เอา^{๖๔๖}ผ้า^{๖๔๗}เหล^{๖๔๘}ง^{๖๔๙}ห^{๖๕๐}ม^{๖๕๑}ตัว^{๖๕๒}อย่า^{๖๕๓}ก^{๖๕๔}ล^{๖๕๕}ว^{๖๕๖}คน

เดิน^{๖๕๗}เหล^{๖๕๘}ง^{๖๕๙}จน^{๖๖๐}หล^{๖๖๑}ก^{๖๖๒}ผ้า^{๖๖๓}ดู^{๖๖๔}นำ^{๖๖๕}ซ^{๖๖๖}ง

เป^{๖๖๗}น^{๖๖๘}ล^{๖๖๙}ก^{๖๗๐}เล^{๖๗๑}ง^{๖๗๒}เ^{๖๗๓}น^{๖๗๔}จ^{๖๗๕}ริง^{๖๗๖}ไม่^{๖๗๗}ท^{๖๗๘}ง^{๖๗๙}หล^{๖๘๐}ก

นาน^{๖๘๑} ๆ^{๖๘๒} ด^{๖๘๓}ก^{๖๘๔}เอา^{๖๘๕}ที่^{๖๘๖}เอ^{๖๘๗}ก^{๖๘๘}ถูก^{๖๘๙}เป^{๖๙๐}ก^{๖๙๑}บ^{๖๙๒}ง

ให้^{๖๙๓}ค^{๖๙๔}ิด^{๖๙๕}เห^{๖๙๖}น^{๖๙๗}หล^{๖๙๘}าก^{๖๙๙} ๆ^{๗๐๐} วิ^{๗๐๑}บา^{๗๐๒}ก^{๗๐๓}บ^{๗๐๔}ง

มา^{๗๐๕}หล^{๗๐๖}ก^{๗๐๗}น^{๗๐๘}ง^{๗๐๙}จ^{๗๑๐}น^{๗๑๑}ใน^{๗๑๒}ห^{๗๑๓}อ^{๗๑๔}ง^{๗๑๕}ย^{๗๑๖}ม^{๗๑๗}อง^{๗๑๘}ตาม

นำเชอฎาว่าเด็กทำเหล็กเหล็ก

กระโหลกแตกเพราะนายดีทำผิดตาม

เจ้ากระทรวงลงพลอกจนออกความ

ทำปุมปามตาเหล็กไม่เลือกกิน

หย่อนมือลงควาด้วงปลาหลด

ช่างพูดปดหลัด ๆ ให้ตัดสิน

นักแคลงจิตรมิตประหลาดไม่อาจกิน

ไม่ได้ยินเป้าหลอดคอย่าจอดเรือ

ดอกกระเจ้าออกกระจุยจนลุ่มหลุด

มันหลบมุดหมอบตะแกงลงแฝงเมื่อ

บางนอนหลบดับคายตายเป็นเบือ

ถือเวรเกลือกเซดหลาบสาบจนตาย

ในห้วยเหวเปลวปล่องเป็นช่องหลืบ

ต้องสวนสืบท่าหลอบบอบใจหาย

เหนไกล้เกือบเหลือบดูไม่รู้วาย

ซอมาลายดีเหลือบเกือบจะเลย

เหลือบย่งทุ่งหลวงมันเหลือบแสน

แผ่นดินแดนเงินหล่มตมละเหย

ติดไฟเผาเข้าหลามกินตามเคย

ศีศะหลิมย้มเย้ยจะเยาะใคร

เพลงเก่าเข้าลุ่มทุ่งเข้าหลด

เห็นคนขับบ่อหลุมออกกลุ่มไขว่

อันหนามแหลมใครเคียมต้องเจียมใจ

คนอะไรหลอมทองไม่ลองเลี้ยง

พูดจนเลยหลวมตัวกลับกลั้วผิด

ลายอังกษุสีเหลียมพอเทียมเขียง

เหนงเหลียมเลอยได้มาไกลเคียง

ลดเหลียมเสียแต่เพียงให้พันตัว

คนทั้งหลายแล่นมาไม่กล้าบอก

ชักหลาวออกว่าว่าตนาหัว

ด้วยักควหลัวตาทำนากลัว

เฝ้าแต่ม้วนงักขุจนหลุยไป

ราชการงานเมรุท่านเกณฑ์กะ

ทอดตระไทร์เลวจะเหลวไหล

จะแลเหลียวเปลียวเปล่าเศร้าฤไทย

เหลื่ออาไยหน้าเหลอดูแก้ครัน

ดจะสวยเกลยงเกลาเพียงหลาวหลอ
 พังตาหลอพดเลน็กเห็นขัน
 ผาฉนนสสด้วยยาพิพัน
 เรือฉำนนเปนมังกแหะกลาย
 ลูกชนนงจ้องครองทองเปาะเหลาะ
 พดตอยเปาะกพอดเคดอนเลดณชยาย
 ตาสีโหละปากเปราะพดเวระวาย
 ต่อหน้านายเฮาซิหว่าเข้าอยู่โย
 เข้าเดินดงพงป่าให้หว่าจิตร
 เทพยสถิตยต้นหว่าอะณาไควย
 มีแตกฉวยสองหว่าบัดพลไป
 นายสุดใจจักหว่าดีจริง
 ร้องแหวหีบแซ่บัดแมงหว
 ภูมิบินหว่าถูกผู้หญิง
 เขาว่าเหวอฉนวน่านาประวิง
 กระชากกิ่งไหวยอดตลอดโคน
 ช้าน้อยขอบังคมประนมไหว้
 จะขอไต่ต้นตำรากับตาโหร

จุมกโหว่ไ้เป่ล่ามาเตาโดน

นายจ^๒ไจ^๒จับ^๒น^๒กระ^๒เท^๒ว่า^๒ลาย

เหน^๒แพ^๒ร^๒ห^๒ล^๒น^๒ว^๒น^๒ห^๒ระ^๒ด^๒า^๒บ^๒ด^๒ะ^๒ชา

ดู^๒ก^๒ห^๒ว^๒า^๒ก^๒ล^๒าง^๒ว^๒น^๒ช^๒ด^๒ส^๒าย

ไ้^๒น^๒ัก^๒พ^๒ร^๒น^๒ห^๒ว^๒น^๒ไ้^๒จ^๒ไ้^๒ส^๒ะ^๒บ^๒าย

ต^๒า^๒ด^๒ต^๒อ^๒ว^๒าย^๒ห^๒ว^๒าน^๒ด^๒า^๒ย^๒า^๒ก^๒ก^๒ด^๒า^๒ก^๒ด^๒น

ค^๒ำ^๒บ^๒ร^๒า^๒น^๒ห^๒ว^๒าน^๒พ^๒ิ^๒ช^๒จะ^๒เ^๒า^๒ม^๒ล

แท^๒บ^๒ท^๒ก^๒น^๒ว^๒ิ^๒ช^๒ด^๒แท^๒ช^๒ด^๒ซ^๒น

แ^๒ห^๒ว^๒น^๒ป^๒ระ^๒ด^๒ั^๒บ^๒ร^๒ิ^๒บ^๒ไ้^๒ว^๒ค^๒ง^๒ไ้^๒ค^๒น

พ^๒ด^๒ย^๒ง^๒ย^๒น^๒ห^๒ว^๒ง^๒ว^๒า^๒ส^๒ม^๒อ^๒ว^๒ร^๒ม^๒ณ^๒ค^๒ด

เ^๒า^๒แม่^๒ฝ^๒า^๒ร^๒าย^๒ว^๒าง^๒ห^๒ว^๒าง^๒จ^๒ัง^๒ห^๒วะ

ต^๒า^๒ม^๒ระ^๒ยะ^๒ท^๒ม^๒ัน^๒แ^๒ห^๒ว^๒ง^๒เ^๒า^๒แ^๒ง^๒ป^๒ัด

ด^๒ัง^๒ไ้^๒ห^๒ว^๒ง^๒ฯ^๒ ว^๒ัด^๒ห^๒ะ^๒ว^๒ิ^๒ย^๒ง^๒พ^๒อ^๒เค^๒ิ^๒ย^๒ง^๒ช^๒ิต

ท^๒ำ^๒แ^๒ด^๒ง^๒ฤ^๒ท^๒ธิ^๒แ^๒ห^๒ว^๒ก^๒เม^๒ช^๒ว^๒ิ^๒เว^๒ก^๒จ^๒ว

ด^๒ิ^๒ย^๒ส^๒ำ^๒เ^๒น^๒ิ^๒ย^๒ก^๒ร^๒ี^๒ย^๒ก^๒กัน^๒ด^๒ัง^๒ไ้^๒ห^๒ว^๒ก^๒ฯ^๒

บ^๒า^๒ญ^๒ช^๒ิ^๒โย^๒ก^๒ย^๒้าย^๒เบ^๒ย^๒ห^๒ว^๒ัด^๒ต^๒อ^๒ง^๒ค^๒ัด^๒ด^๒อน

ค^๒น^๒เป^๒น^๒ไ้^๒ไ้^๒อ^๒ไ้^๒ห^๒ว^๒ัด^๒ส^๒ัน^๒ด^๒น^๒อน

ไ้^๒อ^๒ว^๒ร^๒น^๒ห^๒ว^๒า^๒ด^๒ไ้^๒ว^๒ใน^๒ส^๒ำ^๒เ^๒น^๒ย^๒ง

ผู้ร้ายวิ่งราวผาคว่าหวัด ๆ

ต้นหนัดคืบ่านกหวัดระหวัดเสียง

เรือหวอดแปดลำประจำเรียง

ปลากัดก่อกหวอดเคียงในขวดกลม

ใจวับ ๆ หวาม ๆ ให้ครามคึก

ทหวมภูกกลงกวนกมกม

บ้างร้องเหว่ยเปรยว่าอย่านิยม

ส่งตาชมหลาวหวายให้หลายมัด

นักหวัด ๆ หว่าใจคงไม่แคล้ว

เหินแหว ๆ ดูปไปไม่ถนัด

หวัดวันเหวอะแหะดักริชด

เสียงนายรัดร้องโหยวโดยอะไร

จุดตาไลไธตอดังหวัดหวอด

จุดนกบิน ๆ ปรี๊ดชันกอกไม่

วาทนคคดแจกจำแนกในย

พอดึกได้อ่านดักกระบวน

ข้อสำเนาเลาเลศวิเศศสด

กลบตรอยากรู้ย้าต่วน

ค้อยดาร์หัตริ ไตรหมั่นใคร่ครวญ

ทั้งสอบสวนเทียบกับฉบับเดิม ะ

๑ จบวาหนตถอย ทางแถลง
กล่าวกลั่นสรรกลอนแจง แจกไว้
คำใดพร่องเผื่อแผ่ง เพื่อนพิน อยู่นา
ปราชช่วยเสริมเติมให้ หากต้องตามขบวน ะ

๑ ขนงมเยองแบบแบบขยาย

ในท่อนท้ายวาหนตถิตต่อเติม

จัดอักษรกลางนำเข้าซ้ำเติม

เพื่อจะเพิ่มคำใช้ ในทำนอง

สำเนียงแปลกแยกจากวาหนตถ

ประมวนคิดแนะนำคำสอนของ

จัดตัวนอกอนำคำสอนของ

คือกนกกว่าทองกนกกลาย

อีกคำหนึ่งนนวนากานิก

เป็นคำฤกในมคอบทขยาย

ในแม่กบว่ากนากนอบนวย

คำพิปรายแม่เกยเกาะเนี่ยม

กอนำมอแม่กตคอกกมท

โกกนทผลปรีมรมิณณ

๒ ๕ ๖ ๗ ๘
ผาสนกมุดกมิดลัดจนเตยน

๗๐๗๖๐๗
ออกค่าเปลี่ยนตัวรถนำตัวรอด

ในแม่กงคอกยงเท่าเกยง

๒ ๑ ๒ ๒

อายคนเก่งตดกยของแกยงหนอ

หนังสือแม่บทวาทกอนำตวขอ

คำใช้พอว่าชนาบกยาบเรอ

๐ ๑ ๒ ๓
หากยกขบขบตาว่าชากรอน

จะผ่นผอนพงเกรียงไระมะเขือ

กัรบกัรบพุดเตยงเตยงแหบเควอด

๒ ๔ ๖ ๘ ๑๐

ตรวจเช็คกับตัวมอกพอจำ

ภาษาไทยเรียกว่าจุมก

២ ៤ ៨ ១០

ពិភាក្សាលើការងារសាងសង់បណ្ណាល័យ

คช ไทงกแลตงอกบอดใช้คำ

๖ ๐ ๖ ๑ ๘๘
ตวตอณาตวณอตอว

๖๕๑.๕๒
มักชนไขเคอนเกาเตาตน

เราเงินปรุหนทางหว่างวัด

มันยอดหวานตาลโตนดเพชรบุรี

ตัวป้อมีร้อประจํานำตัวมอ

คือคำว่าประมาทขาดสติ

ไม่ตรองตรวียักใดนหนอ

อีกคำหนึ่งตัวปอนำตัวลอ

เหมือนว่าช่อปรัลक्षणปลัดกรม

อีกคำว้าวุ่นเหินปลาต

ตัวช่อชอานางอกมถม

ผลงุ่นพวงอมหอมระงม

ช่อประสมนอใช้ไ้ได้ชุม

คืออนาถกลาดชดคนอเนก

เสียงโจกเจกโจทยักกันสนั่นกลุ้ม

ชอกับช่อใช้รวบเข้าควบคุม

ท่านใช้ช่อมายำอยู่กับอย่างขด

ชอยากจะได้ชูกยาชวยานช้านัก

หนึ่งท่านชักตัวช่อไว้ข้างต้น

ประสมกับตัวร้อช่อระคน

วัดชุมพลสร้างงามอวามดี

เมฆหมอกกลดคลุมมอริมอริ

ดงแพะเผื่อรศอริยไม่ถอยหนี

คำประสมซึ่งนิยมในวาท

ดั่งเช่นว่ามานมมากมาย

นี้หยิบยกมาไว้พอได้รู้

เป็นกระที่ทางจำคำขยัน

เหมือนนชของมองเห็นกเช่นกัน

ได้สำคัญแล้วจงค้นถึงต้นทาง ะ

๑) หนังสือไม่ตรกมมาก

จัดวิภาคคำใช้ไว้เป็นอย่างดี

ท่านใช้มากแต่ในบ่อนอักษรกลาง

คำไว้วางว่านกลเขาขึ้นที่กุก

คนแกนแสนขัดทงอสูเก

พดเกรเงินเกาไม่เข้าห

นากุนแล้วฤาัยังระวงด

ถ้าใครรเรองตามกยกกว่าด

จนอากงอยู่ถึงทสกก

คณกลดตองเกกแล้วเจกส

ดั่งแกก ๆ ไช้ไม่ออกกอกวารี

กาดไม่มีมาเชิญเข้าเงินใจ

หมวกแกบเสอสะกอดตลอดไ้วเสวฯ

คนจับเปิดก่าบ ๆ ขนาบใหญ่

คำชวนเกยแปลถูกว่าลูกไทย

มาสวมใส่เสอโกตนาโกรธจริง

จนขงจครเจตวกถวเกากา

อาเจนนแปลว่าพผู้หญิง

จะเจ้าได้ โร ไปไม่ภักพิง

ฉันสู้เน้งแล้วนะจะอย่าระราญ

เฮยจนจนว่าสาเถาใหญ่

จุนจุ ไถทำแปลกก็แตกฉาน

อาเจกเส็งเจงไปไม่ ไคการ

จิก ๆ ทักเสียงขานที่บานประตู

จิก ๆ หนุหรง่วงออกเข็ก

เขาว่าเจ็กฤาจะไม่กินหมู

เสียงนำไหลโจ๊ก ๆ ชะโงกดู

ไถไม่สรวองจอกบออกจำนน

คำพูดตั้งจวบถกตั้งเจือก

หอยจับแฉงแกงทงเปลือกไม่เป็นผล

ลูกไก่เจียบกยงวาเอามาชน

อนเจยะจวนวาคณกินสุรา

คนเจยะชยคำจนวนากินนา

ยังอกคำเจยะปังกินเข้าหนา

ลาวพุงดำรำจอยชะม้อยตา

แซกทมาขอโตรำโสด

ผู้คุมฆ่าจำกรบให้จบถวน

พวกอาชญาชนชอดม่นคงทน

ตอกว่าสุนักชคำอังกฤศม

คำตนนวาวารคำรามัญ

เขมรพดเต ๗ น่นว่าเปล่า

พวกจีนว่าอาเตามาเข้าหยัน

ตวน ๗ คำเขมรว่าอ้อนครัน

เตือนว่าท้นชิงชานนว่าตุง

เขอม ใดรึกคนทบนเกง

ช้างล่างเตงอะไรหกตกดังผลุง

ร้องกะโต้งโห่งสนั่นนันทนุกยง

เคาะกระบุงตัก ๆ ชำตักใจ

คำเขมรตักว่านกัดหลาก

เสียงกระตักเข่งแต่นนแม่ไก่

ชกยังเตนตัก ๆ นกอะไร

งูเขียวไล่ตักแกไม่แลดู

หนึ่งตุ กวากะเก็บไว้มิให้ขาด

นกตักนม่นชาตินกกินหน

เขมรพดต กวาวะเองเชอต

หลดวงญวนครุสวดกิงเตกเจกทำบุญ

บ้างรุ่มกลองชอติบางตตอก

เจ้าจนฮอกร้องว่าเตยแล้วเจียหน

ตังโตะปรับจับกังได้เกินหน

ตอ้งตังโตะกันออกกวนเจ้าคุณเกณท์

เตบ่นวาไบชาชด

เจ้าพวกหัดพระบู ดเหลือเกิน

อีกไบยบชอเขาสารพานจะเจน

จนบู เบนปากหนเขาดตบ

เบจเวากมอຍເລືອກຢາມ

ບະນວາລຸດຊາມອຸບະນຸບ

ຄຳແຂມແປລບັກວ່າຫຍັບ

ອີກຄຳຊັບເຢັນແປກວ່າແຕກແຕນ

ບຸ້ ກອງກຸດຊຽກຊຸມຕຸມທຸນສ່ວ

ທຸນຽກຊຽກໂບດວ່າເຣືອເປັນແບບແຜນ

ກິນເຄຍມບ່ວຍເຕັມ ຯ ຕູ້ເຕັມແຄນ

ກະຕາຊັບໃນໃຫ້ແທນກະຕາ

ຊັບຕຽກຊັບຈັນເປັນຍິງເຢັນຜູ້

ກະຕາຊັບປິ່ງທຸນສັດເຈົ້າວນາຍຊ້າ

ຕັບກະຕານບັກ ຯ ໃຫ້ຍັກລຳ

ໂຄຣດຊັບຕີເປັກຄົນເຄກໂກງ

ຖ້າໂຄຣດຊັບຮາວຸດຕີໂປ່ງ

ນາຍປັອກຊ້າວກະໂລດເຂົ້າດັງໄມ

ອ້າຍປັອກແປັກແຕກຈິງອອກວິງໂທ

ເດັກເປັຍກ ຯ ກິຍັງໂຍງກັນມາມຸງ

ເຈັກເຂົາໄມໃຊ້ດິນສອຊັບລິກຊິດ

ເຢັນດ້ວຍປັດເກັບໄສ້ໄວ້ໃນຕຸງ

รูปจำมาดำปิดผ้าพันพุง

เชือกมันยุงขาดปัดหลุดลงกอง

บรรณพดคำกระโดดนั้นว่าไป

ไม่ทันหลบไปบับปวดชมอง

ป้าบ ๆ พุดชาคำคนอง

เสื้อมันร้องบับเบ็บเหินเต็บโต

เอะไกรนต์แมงเสียงปาว ๆ

เปะ ๆ นजनกล่าวชานอะโฮ

ได้ยินว่าอาแปะมาตงไป

ปลากะโหดโตโปะโละลงเรือ

ปะอ้ายแขกดีประคนเดินกลพ้อ

คนร้องออเออายนนคชนเหลือบ

โอเราจักรวาคานกับวานเครือ

อะไม่เชือชาเจียวฤทาดอดง

ถองตานกตกเตียงเสียงอึก ๆ

ชาตารักอึกโดดโสดถลง

เสียงเอ็ก ๆ ไก่ชนกระชนอึง

ทดังแอกลมตงไครตอยกัน

ไก่เล็กชนอก ๆ หลีกไม้ไผ่

แต่ไก่^๒ครอง^๓โอด^๓โอด^๓ชน^๓

๓ + ๒ ๓ ๔ ๕
อาแปะเคยเซยเคกเสยวัน ๆ

๖ ๒ ๓ ๒ ๑
นกออกมณรองออกแล้วออกไป

๒๕๖๑
เกหยของรองเคยกรเรยกหาค

ขาด ๆ จะไม่พ่นทคนฉิน

ขาดกนกนกลนเออกระเดอกรน

พอได้กลิ่นเรอเอกต้องเลิกกิน

๒ ๑ ๘ ๖ ๘ ๕
เขาแบกตมปเคมหนักเตมอด

๒ ๑ ๕ ๘ ๖
หลวงภูวนรอนทอฮตกเหนขน

เขาชุดทอดถึงนายอดิบตรกานัน

๒๒๘ ๖๘
กระดานลอนดงเคียดยงเบียดมา

๒ ๒ ๓ ๒
เสียงบรื่องตอบ ๆ ทบอบสระ

ไฉ่จิงหว่าไมตรีเสน่หานา

อักษรกลางวางทวนขวา

เป็นตำราคำใช้ในไมตรี ะ

๑) หันคำไม้จตุรภาษาหลาก

มีใช้มากแจกคำประจำที่

คือชักกลางกลับเป็นสูงจวงระจิ

คำจันมีว่าอาทอเกิดอเรือ

พวกทไทยวแถบดำเพงตเก่งกา

โตะข้างนาตงกกดเหลอ

อาท ญบุญคุณแกจนเจือ

กินพรว่าเพรือเมาเกเกรแรง

เถาแกมกชกชาซากเบอ

พุดเกเกอพวกเกินเกินระแหง

ชนมโกจันโกแกช่ายแพง

คำจันแดงเกาว่าเปนวนร

ตากังคคเรือโชนจนโดนัง

ตนักขรืองเสียงตังเก้ง ๆ หอน

ทบานหมอกอเกงลวนเม้งมอญ

คณายกอนหงอยกอยตอ้งปลอยปลา

นันททกนอจันฉายช่ายก้วยเตยว

เรียกไธเขียวหน้าจมนันชานจำ

อ้ายหนาวอกวงจั่นพอดตา

จิ้นจุ พาววกพ้องดองทะเล

พระอาทิตย์เที่ยงแผดแดดออกแจ

ได้กินแต่ปลาเจียนจนเหียนเห

จิ้งหะจะทางสมุทรสดเคเน

ด้วยเลเภาลวกกกดักค้ำัน

จ้ง ๆ กลองขวาทำจ้งหระ

เสียงจ้งจะโจงถึงยังขยัน

พวกนายจ้องจ้องท่าจะฆ่าฟัน

นางแจวแจวแห่งลาคัญกพรนกาย

เสียใจหน่าจอยสรว้อยกำสรด

เขากหมดหน้าจวหวกระหาย

จ้งหยับถวยถวยตักนาตาลทราย

ยกจับเจียววินละลายนาตาลชด

ทาบนเจือเยอหยงเหมือนงักกา

พวกพม่าใจคอทอระหด

เจกพดกนนวนจ้อช่อประชด

ตาหมอคดจับจวข้ากลัวใจ

๓๑ คต^๑ นายนางตม^๑ท่าคต^๑มเห

แย่งเอาแข่งผลจันชของฉันได้

๓๒ อยู่เฝ้าเรือนสักประเดี้ยวอย่าเที่ยวไกล

ถ้าชนไปเรือนแซแม่จะต

๓๓ พงคเกิดหม่อมมัยแกเคยปอ

๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒
เตยกอลอจามาตาบตี

๓๔ อายชาเป็ชอละมตบุตรตาม

มันเมาเป็ท่าที่ชะล่าใจ

๓๕ เตอนายหล้าท่าเทียมนายเนียมแป

เห็นนางแหบตรนาฯชนนัสมไป

๓๖ นันนายไปผูกกระเป่าเข้าทำไม

อาบ้นไฉ่นายปงไปจ้งบน

๓๗ หยิบชมข้าปาป้งไปทงเปลือก

๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒
ชนกฉวนเชือกขาดป้งถึงตามท

๓๘ เสียงฟานร้องปองเป้งจ้งเร้งร

๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒
ลูกไม้หล่นป่ม ๆ ตุ่ม ๆ ลอย

๓๙ ผ่านเปื่อยปานกระดาษจับชาตปย

๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒
คณายปยุหน้าเป็ดลงคล้าบัย

เรา^๒จะ^๒จ^๒อง^๒แท^๒ง^๒อ^๒ต^๒อ^๒ง^๒ว^๒อ^๒ค^๒ย^๒

อ^๒า^๒ต^๒ะ^๒บ^๒อ^๒ย^๒บ^๒อ^๒น^๒บ^๒อ^๒ก^๒อ^๒ก^๒เ^๒น^๒ด^๒ง

เ^๒า^๒แบ^๒ง^๒บ^๒น^๒ก^๒ล^๒ม^๒ ๗ ข^๒น^๒ม^๒อ^๒

เจ^๒ก^๒ไ^๒ห^๒ว^๒ผ^๒ก^๒ย^๒เค^๒ย^๒เจ^๒า^๒เฮ^๒ย^๒ก^๒

ว^๒อ^๒ง^๒อ^๒อ^๒บ^๒อ^๒ก^๒ด^๒อ^๒เ^๒า^๒ต^๒ร^๒ง^๒ ๗

ถ^๒ำ^๒บ^๒ญ^๒ส^๒ง^๒จะ^๒ได^๒อ^๒ ด^๒ล^๒ก^๒ค^๒ร^๒ว^๒

เ^๒น^๒จะ^๒เ^๒ร^๒ไ^๒ด^๒ก^๒ัน^๒ไ^๒ห^๒ว^๒น^๒

ไ^๒อ^๒เจ^๒ำ^๒ค^๒ุ^๒ณ^๒ท^๒ำ^๒น^๒ย^๒ิง^๒ห^๒ำ^๒ม^๒ค^๒ว^๒า^๒จะ^๒ฉ^๒ว^๒

บ^๒เ^๒ต^๒ง^๒ไ^๒อ^๒จ^๒น^๒อ^๒น^๒ไ^๒ม^๒ท^๒ัน^๒ย^๒าว^๒

อ^๒ำ^๒ย^๒พ^๒ว^๒ก^๒ล^๒ว^๒ด^๒ก^๒เ^๒บ^๒ข^๒ำ^๒เจ^๒บ^๒ใจ^๒

บ^๒เ^๒า^๒ข^๒า^๒ต^๒เ^๒า^๒เ^๒ล^๒ง^๒ม^๒ัน^๒เ^๒ง^๒ส^๒ด^๒

ก^๒ล^๒ัน^๒ท^๒อ^๒ม^๒ร^๒ต^๒ร^๒ิน^๒ว^๒ำ^๒จ^๒ว^๒น^๒ำ^๒ไ^๒ด^๒

ว^๒อ^๒ง^๒อ^๒อ^๒ก^๒อ^๒ะ^๒ห^๒ำ^๒ม^๒ข^๒ำ^๒ว^๒ำ^๒จะ^๒ไ^๒ว^๒

ห^๒ำ^๒ก^๒ว^๒ำ^๒ไ^๒ค^๒ร^๒ว^๒อ^๒ง^๒ด^๒ำ^๒ป^๒า^๒ป^๒ระ^๒ด^๒ง^๒

เ^๒เ^๒ย^๒ว^๒เ^๒า^๒ะ^๒ค^๒ท^๒ก^๒แพ^๒แพ^๒ร^๒ป^๒ก^๒เ^๒ย^๒น^๒

เ^๒ย^๒น^๒ว^๒ัน^๒เ^๒ย^๒น^๒พ^๒ม^๒เ^๒า^๒เ^๒า^๒เ^๒ะ^๒อ^๒ง^๒

ถ^๒ง^๒เจ^๒ก^๒อ^๒อ^๒ง^๒อ^๒อ^๒ก^๒มา^๒ข^๒ำ^๒ไ^๒ม^๒พ^๒ง^๒

น^๒อ^๒ง^๒เ^๒ย^๒ย^๒ง^๒เ^๒ด^๒จะ^๒แ^๒ร^๒ม^๒น^๒ิ^๒ว^๒า^๒ร^๒อ^๒ย^๒

คิดส่งสารนายอ้อยก็พลอยโคก

เอื้อวิโยคยับหลายเจียนนายไ้ย

ค้อยชชนรรมย์ดวยลมไชย

อ้ออดอ้อยอยู่ทำไมที่ในแพ

มาผเเทาเร็วจริงวิ่งออกกรอ

ใครเลี่ยมพ้อเป้าแตรเสียงดังแกร

เข้านอนโกรหลับไปไม่ทันแด

ดูต้นแคใบโกรนโคนเปนโพรง

เราลอบดักนกขม้นมันบินปรอ

ทงนกต่อเลิกรังไปทั้งโขยง

แล้วเดินปรอรรอกลับจับตนโมง

ได้ตะโพงร้องตะเพิดเตลิดเลย

เหนช้างโขลงโยงกันอะนันต์แน่น

เสียงแปรแปรวังวงสาวทงงาเสย

เดินยัดเยียดเสียดส่ายออกกายเกย

ขำนานูเคยปรังประจ้งหะกอลง

กระบวนไซ้ไม่สียงมมาก

ในภาษาหลาก ๆ สันท่งผอง

นชกรวมพอให้รดทำนอง

แบบละบองไม้สขงมขม

หนังสือแปดท้านไซ้เป็นไต้

ควรจะรทไซ้ให้สขม

สำหรับชกเสยงให้สนกระขนม

จะจัตรวบควบคุมพรวค่า

เหมือนพดว่าตเถาเกิดจะเกิดเชญ

ได้ลาเคญเพราะมาบองทของข้า

ไปดแขกพวกเจ้าเช่นเขาเตนร่า

งานประจำบเดือนไม่เคลอนคลาย

พนนาดขาดกระเด็นกระดอนหลด

นกกระเด็นเตนไม่หยุดยั้งขยาย

ไพร่รักมากลากเชญใครเป็นนาย

ทนต์หมายวันเพญเห็นไม้ท้น

เวลาเย็นเคยมาเดินกันพร้อมหน้า

นี้หล่อนมาสงไสยอะไรกัน

ขอผลเอนเช่นไซ้จงให้ปัน

มาบบคนขอเก่งเขมมมอ

คำแดงเพ่งเงงชดทงจตุจัน

ออกทอดานสู้กับเม้งเงงน้อยๆ

เกเรเร่งเร่งชนคนจันๆ

แต่จ่ายชอเครื่องส่งเคดสนเจดปอน

ใบฝักเคดเตดมาทำยาเขียว

จะแกเปรียวทงเคมแล้วเต็มถอน

ให้เต็มย่นเขียนรอกินเงงอน

สู้แห่งตนจะจวไปจัตพล

ในเข็กชัณนามะตขารุจ

รอตลบดางเขดถึงเจดหน

เขมรว่าชาไม่แดงทงเงงกล

ลูกสองคนเด็ก ๆ เจกทญวน

คั่นกดหมายหลายฉบับคุดับเสีจ

ว่าชาติเค็จโดยแบบแบบกระสวน

ในโยเต็นเล่นล่อแต่พอควร

เก็บประมวญชงเตงเฉงราคา

พวกททำไฟกาดกาดเก่ง

ทเบาเตงนนวนาคนจะเปนบ้า

เหมอนมนเมาเดาเคมเต็มประดา

คนเจรจาคำเทศาเขตใจ

ฐสัทบจับไดไมคะเนด

พวกตกเบ็ดบอกว่าติคปลาใหญ่

นับจำนวนเบ็ดเสร์จครบเจ็ดใบ

อย่าขวกักไขว่ทางเสด็จเขมัจจบวน

เมื่อยามยากหากเบ็นเห็นปลาต

ใครออกอาจจับเบ็ดที่ปลายสวน

จะให้ทนวนเพญกเห็นจวน

บ้าเพญสวนการกศลณบุญ

ข่างนายเพ่งเงงดูไมรู้เขต

จนแหวนเพชรตกหายท่าวายวุ่น

ตดเพดไมมาสักลาทำปะทน

อย่าว่าวุ่นพวกเม้งมันเก่งครัน

ทุเรียนตเมตในเก็บไว้มืด

จำเพาะถูกกบตบข้างยั้ง

ไฉ่เวลาเข้าเย็นเคยเห็นกัน

นี่นับวันแต่จะไกลอาไโดยเกิน

เมื่อยามทุกขมาเฝ้าทุกเข้าคำ

เมื่อใดสำเร็จการพานทางเห็น

ยังแลแดงเพ่งพิศจรกเพลน

ดูยังเด็กเด็กเกินไม่ควรการ

มหาดเล็กเด็กซากมาพร้อม

ประณมน้อมรับราชบรรหาร

ให้เล็ดลอดตลอดทุกทวาร

เห็นนายปาดแลกลงเล็ดสะเกิดพิน

ได้เป็นที่เลียบเตอแนตักแสนสุข

ไม่ต้องทุกข์ทว่าใครจะไผ่ผน

ได้บังคับจ้างงานทวารบัน

ไทนงยนเฝ้ายามตามเวลา

พวกเจ้าชกรดเลบเก็บกุหลาบ

ไม่หยาบหยาบแหลมสดในเกษา

เห็นฝูงแพะและเดมเต็มประดา

ทงนาหญ้าหายากลำบากบน

ให้ถากถางในหนทางจะไปเร็ว

สร้างเจดเทวาสถามล

พวกผพายนายดังเก่งกว่าคน

ถ้าแม่นคนใบเสร็จล้ำเร็วกัน

คำนวณนับพิศเลบเต็มเบอร์

คนไหลเล็ดลอดเณกเห็นชั้น

พวกเก็บเห็ดเด็ดตองมารองพลัน

รู้สำคัญเดินเอนเป็นวิชา

เองกชนเชิงฉลาดวิชาดัด

เลี้ยงออกเอดนนคอใครที่ ไท่หวา

องค์เฒเปรอเธอพระวงเพราะสงกา

เสือกยเียงเองข้างว่าราคาแพง

เนอหมแ่มแถมเลาเอามาเถิด

ไม่ควนเป็ดวับแวบทำแอบแฝง

๒๗ ๘ ๒
เจ้าจนฮ้ออกเมารวมลมตะเคิง

เคยวดแดงเขาปากเกร็ดพอเสร็จกัน

๔ ๖ ๕ ๘
เครื่องส่งเวทย์เทวปาฬาทงเกล็ด

คอกทำเคเล็ดตามแบบโบราณ

๒ ๒ ๘ ๘ ๘ ๖

ฉายหนาวอกกลอกเกลือกหลบเสียดทน

หาไม้มนป่าเกรกแตกกระจาย

กระบวนคำทำนไชไม้โตค

๒ ๕ ๖ ๗
ภาตววจนบกนยงมหลาย

๖๓ ๗ ๗
นคคคจจจจจจจจจจจจ

บอกอธิบายแบบอย่างพออ้างอิง

ไม้ไต่คอยประจำทคำไหน

๔ ๒ ๐ ๕ ๕ ๑
พงเขาใจค่านนสนทุกสง

ไม้นซกเสียงต้นกะทูนจริง

๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐
๕๑
๕๒
๕๓
๕๔
๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

๖๕๒ ๕ ๑ ๕
จัดไม่สามตามระบิลสันเทาน

๒๒๘ ๒๒๘
แมนริ ดเจนจิดไม่ขัดสน

พอไชยคตถกเรื่องเบองยบด

๔๖
ประธานเรือนร่างทางปัญญา

ทบทพรวงศ์วาระบบไม่ครบถ้วน

ด้วยรีบด่วนจะให้ทันที่ศึกษา

ขอเชิญท่านแท่นปราศรัยปรีชา

ช่วยเติมต่อพจนานาสาธกเถย ะ

๑	ไม้สามสี่แปดข้อ	กับคำ ไข่เฮย
	แจ่งจัดไว้ตามคำ	ดับ ^๕ บัน
	เด็กควรศึกษาเล่า	เหนียน ^๕ นัก เทียนพอ
	เพียรพากผูกพจน ^๕ ช	เข่นให้ไว้สอน ะ

๑	เพียรคิดเพียรคิดข้อ	คำสอน
	ลงแบบละบองกลอน	กล่าวไว้
	ถูกละทรทราบนุสร	ทาง ^๕ เรอง นนา
	จงผูกจิตให้	พ้อง ^๕ พ่นพุดตาม ะ

๑ ขอแจ้งความให้ท่านทั้งหลายทราบ เมื่อ ๑ ขำ ๑ คิด
แบบมุลบทบรรพกิจนั้น ๑ ขำ ๑ คิดเห็นว่า เกย ยอ เกย วอ มีคำ

ใช้ในสยามพากยน้อยนัก จึงมิได้จดลงในแบบสอน บัดนี้
นักปราชท์กท้วงว่ายับบกพร่องอยู่ เพราะฉนั้น ข้า จะขอเพิ่ม
แบบ เกย ยอ เกย วอ ลงไว้ในท้ายนิติสารสาธกเล่มหนึ่ง
เพื่อจะให้ครบแบบเกยเต็มที แดแบบ เกย ยอ เกย วอ นั้น คือ
ดังนี้ ะ

๑ กอ เกอ กาว กิว กิว กิว กิว กูว กูว เกว แกว
โกว กอว กวว เกยว เกยว เกว เกยว ะ

๑ กัย กัย กาย กีย กีย กีย กีย กุย กุย เกย เกย
โกย กอย กวย เกียย เกียย เกย เกียย ะ

๑ เกีย เกียะ เกือเกือะ เกอเกือะ กัว กัวะ เกะ เกะ
โกะ เกาะ กอ ก่อ ก้อ กั กั กั กั กั กั กั กั ะ

๑ แบบเกยในหนังสือโบราณ (เขีย) ไม่มีไม้ (เ) และมี
ตัว ย สะกด สองตัวกับพินิจ ๖ ขยย สยย มยย ยยย ดังนี้ ะ
เขือ มีไม้ (เ) พินิจ ตัว (อ) สะกดสองตัว ๖ เขืออ เขืออ
เมืออ เวืออ เสืออ ดังนี้ ะ ขั้วมีตัว (ว) สองตัวไม่มีไม้ผด ๖
ขวว จั้ว ขั้วว บวว มวว หวว อวว ดังนี้ ะ

๑ กับท่านใช้ตัวสะกดสองตัว แทนไม้ผด ๖ กนน กง
กกก กคค กบบ กम्म กยย ดังนี้ ะ

๑	แบบเกยสองอย่าง ^๕	นมนาน
	มีแต่โบราณกาล	เก่าพร้อม
	นักเรียนใครแตกฉาน	ชอบรอบ ^๖ วิชา
	เจกเครื่องประดับคล้อง	โสดรแก้กันเขลา ๕

๑	ธรรมเนียมนักปราชแปล ^๖	ปล่องญาณ
	สืบแต่โบราณกาล	ก่อน ^๕ นัก
	พิงตรกสอบถามทาน	เทียบด่อง เขียนเอย
	ส้อย่างท่านเขิด ^๕	ชอบใช้เชิงเรียน ๕

๑	สุ เสาวะนิตถ้อย	ทงผอง
จิ	เจตนาตรอง	ตรกคน
บุ	จนาสอบสวนลอง	เล่าเลศ
ลิ	จิต ^๖ ขอคำ ^๖ ต้น	เกย ^๕ แก้กัน ^๕ ลม ๕

๑	อ เกร้า	ครูเรียน
ส้า ^๘	เขียน	ขวบ ^๖ รู้
อย่า	เวียน	วินิต นาพ่อ
ครัน ^๖	ผู้	เพื่อนถ้อยถามแถลง ๕

- ๑ พากย์ พจนบทแบบเบื่อง บรรหาร
 เพียน ไฟไต้สวนสาร สืบไว้
 เรียน รอบขอบขำนาญ ควรนับ นักพ่อ
 ฐ ระบอบขอบได้ เกียรติของสรเสริญ อะ
- ๑ หมั่น สางสืบเสาะค้น คิดคำ
 ดู แบบบทโบราณ เรียบไว้
 หมั่น สอบไต่ถามกำ หนดแน
 จำ จดจากทุกให้ แม่นถ้อยทางสอน อะ

นิตินิเทศ

៧
លេខ ២

๑ ๑
บาทพระพุทธรูปเจ้า

หลวงสารประเสริฐ

บนโรจนาลอหกิจ

หมั่นพนัไพรเราะห

สอบทานทลเกล้า ฯ ถวายถกถวนตามฉบับ ขอเดชะ

๑๑ ขาบาทบรมนารถเจ้า

จอมบ เรศรเฮย

หม่อมราชวงศ์หน

၁၂၂

๒
หวังฉลองพระเดช

๒๖๖

เพชรคดกลอนเรองน

๒
 นอบเกล้าทูลถวาย ฯ

๑ กลอนเทียบคำใช้ในอักษรประโยค ะ

๑ อักษรสูงนำถ้วนจำนวนนับ

สิบเอ็ดดับทศวรรษตรงแกลงไข

ในตำราว่าหนึ่ที่ท่านคิดไว้

ไม่ก่ภาษาไทยที่ใช้กัน

จึงคิดแบบบทตามตามประสงค์

มีนามตรงว่าอักษรประโยคสรร

ค่ออักษรสองเคียงควบเรียงกัน

บอกคำคัญสมญาโดยอาการ

เหมือนเกลดเกลดขงกลมกลมมกลมมกลมมกรวม

สระรวมพร้อมเพรียงดำเนินขาน

ถ่านกรเย็นเพียรจำได้ชำนาญ

ก็เขียนอ่านออกเสียงไม่เพี้ยนแพลง

จะจากัดคดขวอควบ

สรุปรวบตัวนำมาแกลง

ค อ ก จ ต ป ต่อแสดง

ค ท พ ประจบประแจงครบเจ็ดคำ

พวกกลางสึดาสามตามตำหรับ

ท่านบังคับเป็นตัวนำออกสู่ลำ

เหนียกจงแท้แนใจให้แม่นยำ

อย่าพลาดพล่าเลอกแต่ลวงหลอวเียง

หนึ่ง รด คอ วอ นชอบประกอบท่าย

แต่ละตัวเรียงรายเป็นปลายเสียง

จัดประกอบชอบใช้ในสำเนียง

สำหรับเคียงควมหลังทงเจดกอง

ผสมแจกแยกออกตามสระ

สำเนียงจะแจ่มชัดไม่ขัดข้อง

แต่ ก กา จน เกยนิกรปอง

แลท่านองผันใช้ในขบวน

เอกโทตรีจัตวาเป็นห้าสาม

ผันเสียงตามตัวหน้ามาสอบสวน

แม่นรู้เถำเข้าใจได้ใคร่ครวญ

จะผันผวนก็ไม่ขัดขัดสำเนียง

อนง ข ฉ ถ ผ ส น

ก็ตองทศควรประโยคปรณุตเสียง

ยื่นกระโหลกเปลี่ยนกระลาขำไม่เอา

คนมีวเมาทุจริตจิตรกระดี

เกิดกระดำกรไทยเพราะใจบาป

ที่ตัวหยาบนั้นไม่โทษไปโกรธผี

หนึ่งนอนกรนละเมอจะมายมกไม่คิด

เหล็ดกย้อมมีมุดตะกรันเชิงกรานไฟ

พระอาทิตย์จวบครบวิถี

เกาชนเมศราชเป็นปีใหม่

ตามนิยมสมมุติในเมืองไทย

ที่เรียกใช้กันมาว่าสงกรานต์

หน้ากร้านแก่แดดไม่ชุน

ต้องหาอินไว้ประคองสองสมาน

ไฟไหม้ผากินกรุ่นวุ่นรำคาญ

สกรวากวุ่นส่ำสาданแลเหล็ดองลาย

ต้นพุกษาน่าแฉ่งใบหล่นโกร่น

อันขวานโยนเหลดกว่อนเร่งผ่อนขาย

ถ้าเก็บไว้จักหักท้าวลาย

สนิมร่ายกินปนจนเหี้ยนเกรียน

กระเวนไพร่กู่เกริ่นบนเนินเขา

ฝูงแขกเต้าบินตัดฉวัดเฉวียน

เอากรงดกกล่ไม่ลงบินวงเวียน

ต้องไซ้ต่งขนเตียนเพราะติดกรง

กรวางเหล็กไต่กับทองแดงแปดงเป็นนาก

ต้นกร่างมารวมรบัดดั่งฉัตรก้ง

เสียงกริ่ง ๆ ึงกรุดประดัง

รักษาวังอย่าประวิงเร่งกริ่งใจ

อย่ากร่งกริ่งในกรุงจรมัต

ให้กลัวเกรงเร่งประหฤต ด้วยสินไหม

บางจะเกร็งอยู่ในเขตประเทศไทย

แขงออกแกว่งวิ่งได้ตะโกรงคลา

เขาตโกรงโรงหนึ่งทงกรองนา

พระเศฐลาเกรียงไกรในไต้หล้า

หนึ่งนากกรักดงกรากเพราะโรค

ดั่งกริก ๆ กรกว่าเสียงแกรกไป

ทงโกรงกรากกรอกยาทวกร้อง

ไ้รกรอกของกินเล่นเหมื่อนเช่นไก่

ให้จักเกรียกไม้กลัดแล้วมัดไว้

เอิกเกริกพุ่งไปในโลกา

นากรดแซ่ซุบของแปนทองนาค

ถ้ามงมากแล้วไม่กราดอย่าขาดหา

อิเหนาฉายแสงกฤษณิศรา

ต้องเนตรนุชบุษบาภิภทร้อง

ตะกรุดยันมะกรุดแซ่แปรปลุกเสก

คั่งปากเกร็ดอ้อมใหญ่ไม่เทียมสอง

ไกรธชงหนูกัดกรอดฟุ้งกรวดดอง

หนึ่งกรบของดำหรับเขาแพงปลา

ทั้งตกรับไหวกราบตัดกริบรอบ

กินกรบ ๆ ดังกรอบ ๆ ชอบชีวหา

คนแน่นเหนียวกินกริบกรอบชอบวิญญา

เคยวกรอบว่ากินเข้าเกรียบย่องเกรียบไป

ไอกรมใจในตำบดณฝนแล้ง

สุดจะแต่งตกกล้าตำราไหน

ทุกหมู่กรม ๆ ทำกรมนาใน

ท่าย่อมไฉนสุดโดยยุคติธรรม

หน่อกระษัตริย์วงศ์พระองค์เจ้า

ซึ่งโปรดเกล้าตั้งเป็นกรมสมเด็จสร

ก็เรียกว่าต่างกรมต่าง ๆ กัน

ตามถ้านั้นดรงค์ดัดประจักษ์นาน

พันกรามกึ่งกามกรามอีกปลากริม

และยมกรมนกตะกรุมกินกรุ่มหวาน

ไผทโกรมกำพหพมาน

ว่าพระองค์ผู้ผ่านธรณ

พายเรือกร้อมกรวมตอเสียดังกรวม

พดความกรวมกันไม้ขัดตบัตศรี

คนเขมเกรียม ๆ กรอบกชอบท

ด้วยจะมีทรัพย์แต่ไม่มีใครคบ

เหล่าตัวนายเดินกรายตรวจนำดำน

พวกทหารให้กราวเข้าบ้านจบ

เสียงกร้าว ๆ เกาทัณฑ์ดนกระทบ

ตัวกริวใหญ่ห้วยหลบวาริฉอย

เสียงให้เกรียวกองทัพนับสมท

ฤทธิรุตเรงว่าไม่รากลอย

ยังกริ้วโกรธโตดขบขันหอคอย

หอกทริตชอยเสียบกรุยลุยทะลาย

ตึงตืดแกร่วกรากกรำเพราะทำผิด

เชิงไกรยติดเขมรแท้แปลขมาย

ว่าเท่าหลังแห่งสัตว์อุบาย

นำทนายทะเลเคมกรอยเติมกณ

ผ้าลายสวดยกรวยเชิงต่งง่า

ซองสลากรวยดอกลีไม่ตงไฉน

เสียงเกรียวกรวมุสลิมันยดบน

เที่ยวผาคดคนแดนเกรอไม่กลัวจม

เขาเท่ามากรองเกรอะไ้เถอะนาง

เมื่อเป็นต่างจะได้ไ้สระผม

ยาเกราะกว้างกรอบเกราะเมื่อน่าดม

เสอเกราะจ่ายให้ทุกกรมจงครบครัน

ทำกริดกรอกอกาดหน้าสด

มาโป้ปดกันไ้ข้างไม้ซัน

จนกร่อนกรอแล้วความคิดคิดพรวณ

อันไ้ไพรพยับอนบญญาจ

เดินตะกร้อ^๒พ้อฉาดฟาด^๒เท้าทอ

วิ่ง^๑เร็วกร้อ^๑ไปถึง^๑ถิ่นที่^๑ประสงค

กอกับ^๒วอแจก^๒ครบ^๒บรรจบ^๒คง

หมวด^๑ท^๑หน่ง^๑พง^๑จ่าน^๑งนม^๑เบอ^๑วัน

แม่^๑ที่ ๒ หมวด^๑แรก^๑ท่าน^๑แยก^๑ไว้

คือ^๑ กอ^๑ ดอ^๑ ร่ว^๑มใช้^๑สระ^๑ฝน

ทาง^๑จำ^๑แนก^๑แจก^๑เล่า^๑ก^๑เท่า^๑กัน

เหมือน^๑จัด^๑ต้น^๑แจก^๑ว่า^๑มา^๑แต่^๑เดิม

จะ^๑คิด^๑คั^๑คำ^๑ใช้^๑ไว้^๑ตาม^๑ถิ่น

คอก^๑กลาน^๑กัม^๑กั^๑บน^๑ตอง^๑ต่อ^๑เดิม

อัน^๑กล^๑ใหญ่^๑นคอ^๑ใคร^๑มา^๑ต่อ^๑เดิม

กระ^๑แจ^๑จัน^๑ท^๑น^๑จุน^๑เจิม^๑บาน^๑พระ^๑แกด

เดิน^๑ทาง^๑ไถ^๑จ^๑ระ^๑มัต^๑จัต^๑ให้^๑พร^๑อม

หน่ง^๑ทาง^๑ไถ^๑ไม่^๑อ้อม^๑เป^๑น^๑แคว

พด^๑เกด^๑ย^๑ไถ^๑เด^๑ย^๑ให้^๑พ^๑น^๑ค^๑น^๑ร^๑ง^๑แก

เสา^๑เหล^๑ยม^๑แล^๑ซัด^๑เกลา^๑เป^๑น^๑เงา^๑งา^๑ม

ซอ^๑น^๑อ้อม^๑เกลา^๑บัง^๑ค^๑ม^๑บ^๑ร^๑ม^๑บา^๑ท

พระ^๑จอม^๑ว^๑า^๑ช^๑อ^๑บ^๑ค^๑น^๑ท^๑ร^๑ป^๑น^๑ส^๑ยา^๑ม

ทองเฟื่องหนึ่งแปดกล้าประจํานาม
 หงเนอความคํากลัดขาคม
 เหมอนคําวาเผดจเผด็นเป็นตัวอย่าง
 อักษรต่างกลาดสำเนียงเคียงประสม
 แต่งโคลงฉันท์ขัดบงคับนํนิยม
 เป็นคำเดียวเกลียวกลมสำเนียงกลั่น
 คนชมบพระกละจะพินาศ
 เป็นของชั่วตัวอุบาทวชาติโหดหิน
 บบพระชาติกลาดกลั่นหล่นกลางคน
 ถึงแกลงกลั่นหาอันไม่ชนชน
 สอดกลั่นความรักสมัคศมาน
 ยังแตกดลไศรยร่ำให้กำศรวญ
 ตะไบน้องดังกลั่นถวิลศรวญ
 ถึงกลั่นนวลทเคยชนกลาดกลั่นชม
 กลั่นกัณรศหวานสนทไม่คิดเบอ
 เขตแต่เจอรศร่ายระคายชม
 ออย่าหิงหาญทรนงส่งกรรม
 จงกลัวแกล่นเกิดจะจมนไม่สมประดี

เรื่อโกณไม้เค็มแขงแสวงไว

บ้ญญาโณทกลอนอักษรศรี

อันโรคกลอนร่อนเร่าเฝ้าอินทรี

เป็นเกลอนมเกลอนกลาตน้ำเกลียดครัน

เขาผูกกลังกลางตัวทำหัวกลอก

กลังเสือกชอกแซะเข็นเห่นขัน ๆ

พวกข้างกลัง ๆ ตลบได้ฉับพลัน

พวกเมองแกลงแต่งขนเหมอนแกลงทำ

เขาตกลองกองตงตงต้นน

กลองสำคัญมูบหงามาลำว่า

กลองกระจกยกลองของทอ

สุดตาคลามาตเม้นไหเห่นมา

คนกลองแกลงตากลวงมาลวงได้

ถือป่นไวดวยเกลยงเดกล้วนเหลกหนา

ลบทเกลยงหญาลบคลดขนมา

พนชดเกลยงเขยนทานายางาม

กลักเหล็กไฟไซเลนกเห่นหลาก

คนพตมากกลับกลอกบอกลงขาม

นอนเกลือกกกลางทุ่งภูติจิวตงาม

พระกลความแหวะยับจับเมฆา

ไม้กลัดผมคมคันประพันธ์เพชร

ทงกริดเกรดอยางตสพนทา

ให้รอนร่วมกลุมกลัดในอชฌา

ทำตกลลาดกิริยาน่าเกลียดอาย

ต่างคนต่างตีดาโกลาดัน

ปรับไหมกลบดบมันทงสองฝ่าย

เหลือนั้นเปนดินใหม่พิไนยวาย

สังละกัง โดยกตหมายพระอัยการ

กลบคันหลังยังสระประทุมเมศ

เสาวเรศเผยกลีบตระการกาน

แกวเกลบเกลอนดาชดาทพาธาร

เขาไปรยหวานเกลบลาดสอาดตา

ขนมกงวงกลมฝอยสมดิน

คนตากลามมกกันไม่เลือนกว่า

ด้ายกลุม ๆ คนกลุมกันขอมา

เคียงสู่ดาบักกลมละม่อมละไม

พจนากลอมกถมกัณณม

เฝ้าเกลยกลอมกถมกัณณม

ทำกลอมกถมกัณณม

พหวิงไวกลอมกถมกัณณม

ไต่ต้นกลวยวากถมกัณณม

รักกถมกถมกัณณม

ถากถมกถมกัณณม

ต้นบกถมกถมกัณณม

จะกลอยแกเกลยกลวยวากถมกัณณม

มาจะเกาจะกลอยกลวยวากถมกัณณม

แต่กาบกถมกถมกัณณม

จะตตรักกถมกัณณม

ให้เ็นอกกถมกถมกัณณม

จะเกลยกลอมกถมกัณณม

ยังเกลยกลอมกถมกัณณม

จิตรยังหมางหมางหมาง

อันของจิตตองเขาเกลยกลวยวากถมกัณณม

อันใจคตคจะแกให้แลเกลย

ผมสองแกละทำเล่นเป็นสองเกลียว

เช่นใจเดียวเดียวเล่นเป็นสองทาง

อันลายกล้อ ๆ งามเป็นสามลวด

แต่ภักตร์กล้อมก็จะปวดด้วยลมหมาง

อันแม่สองรองนกรมนิยมกลาง

ในหมวดแรกแจกวางพอจบลง

ในแม่ ๓ ตามตำหรับฉบับบท

ก่อกำหนดควบวอดต่อประสงค์

จำแนกผันหันถวนกระบวนคง

อย่างวอยงอย่างเดิมเต็มแต่คำ

ผลแต่งความมากกว่ามะเขือขื่น

พวกจันตน์เล่นสำเภาเข้าไหหลำ

ชั้นจังกวาทากวนหงษานคำ

เสียงเอะอะอาซ่าด้าทุกคำเรียง

พวกเด็ก ๆ ไกรซิงซ่าแล้วร้อร้อง

ตามทำนองซ้องซานประสานเสียง

เป็นเพลงเรื่อญวนร้องจ้องจำเรียง

ทวนคำเนียงไ้กวนั้นขยันจริง

คำวักวินคือวักวักนาเกษตร

นครเขตลอนดอนสมรมัง

ซึ่งปกเกล้าชาวยุโรปได้พึง

พระยอดหญิงทรงสมญาวิกตอเรีย

ที่แถวณเกล้าขับเกวียนเวียนขับรถ

มาพยศอย่างดีไม่มีเสีย

ถึงปากกว้างกว้างสิงหรงคดอเคล็ด

โหยละเหี่ยหวนถึงนุชสุดกำลัง

สถณกวักร้องชานประสานช่อง

นักถึงน้องที่เรียนมุ่งผดุงหวัง

เคยกวักหัดถนุชอายขม้ายบง

คิดความหลังแล้วก็ให้หทัยกรอม

กวัดแกว่งกฤชคิดจะผ่าอุราเสีย

จะแผ้วกวาดความละเหี่ยที่หวนถนอม

คิดเกรงกรรมกดับชาทุกข์ประนอม

จึงจอกตอมเต็มใต้ต้นทองกวาว

หมวดทหนึ่งแม่ตามตามรบิล

ภกอดสนวาททสับสาว

กอดบัวควควางเป็นอย่างยาว

จะว่ากล่าวจงพินิตคิตติบาย

หมวดที่สองแม่หนึ่งพังกาหนด

ตัวจจจจควบรอชชยาย

จกรางย่างเยื้องช้าเลื่องกร่าย

นนามคล้ายเสยวกางไม่ต่างกัน

กระดังจรวาถอตรัสตราวุธ

ฤทธิรตราดองผยองผัน

จรวาจรดคลาทวานน

ท่านแปลกันว่าเที่ยวไปเร่งไต่ตรง

จรวาจรู้งเรืองวิไลลักษณ์

เจริญศักดิ์ยศเต็มเฉลิมฉลอง

อันความจริงจัดว่ายิ่งในโลกละปอง

ไม่มีสองสิ่งทั้หัตความสัตย์ธรรม

ผกาแจรงนเป็นคำข้างกำพูข

ว่าดวงบะบาบานพิศาลสรร

ลดยกระจายทีในสายชลาคัน

เรณูนนกลินฟังจรงใจ

จรวก^๑ว่าสุกร^๒สนท^๓รอา

นี่เป็นคำ^๔เขมร^๕ตรง^๖อย่า^๗สง^๘ไสย

จรว^๑ด^๒แจ^๓ง^๔แสง^๕เพชร^๖ทุก^๗เม็ด^๘ไป

ส^๑ริย^๒ไส^๓จ^๔รว^๕ด^๖เร^๗ง^๘เปล^๙ง^{๑๐}โ^{๑๑}ยม

จ^๑รว^๒จ^๓รว^๔ค^๕รว^๖ว^๗ไ^๘ไม่^๙ไ^{๑๐}กล^{๑๑}ห^{๑๒}าด

ไ^๑คร^๒ไม่^๓อา^๔จ^๕จ^๖ว^๗ด^๘ค^๙ล^{๑๐}้า^{๑๑}เข้า^{๑๒}ถา^{๑๓}โ^{๑๔}ม

ภ^๑อ^๒เร^๓อ^๔พ^๕าย^๖ก^๗ล^๘าย^๙ก^{๑๐}ล^{๑๑}า^{๑๒}ง^{๑๓}น^{๑๔}า^{๑๕}ไ^{๑๖}คร^{๑๗}ม

เร^๑ือ^๒จะ^๓ไ^๔ท^๕ร^๖ม^๗ช^๘ุด^๙ล^{๑๐}่ม^{๑๑}จ^{๑๒}ม^{๑๓}ช^{๑๔}ลา

ห^๑ม^๒ว^๓ด^๔ท^๕ส^๖อ^๗ง^๘แม่^๙ต^{๑๐}น^{๑๑}จ^{๑๒}อ^{๑๓}ร^{๑๔}อ^{๑๕}จ^{๑๖}บ

เป^๑น^๒ชน^๓บ^๔ค^๕ว^๖ร^๗น^๘ก^๙ข^{๑๐}อ^{๑๑}ค^{๑๒}ค^{๑๓}ษ^{๑๔}า

จ^๑อ^๒ ป^๓ระ^๔ก^๕อบ^๖ ล^๗อ^๘ ว^๙อ^{๑๐} ต^{๑๑}่อ^{๑๒}ก^{๑๓}ัน^{๑๔}มา

ต^๑ร^๒ว^๓จ^๔ว^๕า^๖จ^๗า^๘ด^๙ไม่^{๑๐}มี^{๑๑}ที่^{๑๒}คำ^{๑๓}ไ^{๑๔}ท^{๑๕}ย

ห^๑ม^๒ว^๓ด^๔ท^๕ส^๖า^๗ม^๘ ต^๑อ^๒ ร^๓อ^๔ ร^๕่ว^๖ม^๗ที่^๘ร^๙ะ^{๑๐}ก

จ^๑ัด^๒จ^๓ำ^๔น^๕า^๖เ^๗น^๘ก^๙เป^{๑๐}ล^{๑๑}ี^{๑๒}ย^{๑๓}น^{๑๔}คำ^{๑๕}จะ^{๑๖}ร^{๑๗}ำ^{๑๘}ไ^{๑๙}ย

ป^๑ระ^๒ท^๓บ^๔ต^๕ร^๖ว^๗า^๘ห^๙ุด^{๑๐}เ^{๑๑}ว^{๑๒}ง^{๑๓}ไ^{๑๔}ย

ร^๑่ง^๒ต^๓ร^๔ก^๕ไ^๖ต^๗ร^๘ว^๙า^{๑๐}ด^{๑๑}ไ^{๑๒}ห^{๑๓}ร^{๑๔}ู^{๑๕}จ^{๑๖}ริง

จ^๑ง^๒ต^๓ร^๔ว^๕จ^๖ต^๗ร^๘า^๙ด^{๑๐}ร^{๑๑}า^{๑๒}ร^{๑๓}ู^{๑๔}ร^{๑๕}ู^{๑๖}ไ^{๑๗}ห^{๑๘}ัด

ต^๑า^๒ม^๓พ^๔ก^๕ค^๖ด^๗ต^๘า^๙ซ^{๑๐}ง^{๑๑}ท^{๑๒}ง^{๑๓}ต^{๑๔}ม^{๑๕}ต^{๑๖}ง

เอาเงินดองเดียนด^๒ให้^๒จริง

อย่าประวิงตรงตริเร่งวิเรียน

นครเอกโทตร^๕ทง & ทศ

ตำราญรมย์สมจิตรสติยัสเถียร

ได้^๒ฟัง^๕โพธสมภารนานจำเนียร

ทุก^๒ข^๒ไม่เป็นเบิกบาดสราญครัน

เดชะพระบารมเจ้า^๕ตร^๒โลกย

ได้สร้าง^๕โครกเดอมยากพรากกระตัน

ตรัส^๕เจ้า^๒โลกย^๒จอมเทวน

ทรง^๕ตรัส^๒ศุภ^๒ประสาทสรวรพ^๕ประ^๕ดิ^๕ท^๕พร

พลเมือง^๕เรือง^๕เดช^๒ทุก^๒เขต^๒ร^๒ขอบ

ล^๒วน^๒ร^๒ร^๒อบ^๒ชา^๕ตร^๒ม^๒คร^๒ส^๒อน

คน^๒ช^๒ง^๒ตร^๕ตร^๒ง^๒ตรา^๒อนา^๒ทร

ม^๕ิง^๒สม^๒ร^๒โคม^๒ตร^๒พ^๒อ^๒ร^๒ัก^๒าด

เส^๕ียน^๒ศ^๒ตร^๒ห^๒ม^๒ร^๒าย^๒ส^๒ด^๒ง^๒ร^๒า^๒ช

ไ^๕ร^๒อ^๒า^๒น^๒า^๒จ^๕เด^๒อม^๒พ^๒ย^๒ศ^๒ห^๒ม^๒ด^๒ช^๒ัก^๒หา^๒ญ

ภ^๒อ^๒ช^๒ำ^๒ตร^๒ว^๒ร^๒ิ^๒ยา^๒ม^๒ำ^๒น^๒า^๒น

ร^๒า^๒ษ^๒ฏ^๒ร^๒ำ^๒ร^๒า^๒ญ^๒เท^๒ย^๒ว^๒เท^๒ร^๒เ^๒น^๒เฮ^๒ษ^๒า

๕ ๖ ๗ ๘
ทรงเตรส่งขกิงสะดาตประดานเสยง

พัฒนาศาสตร์ของโรงเรียนสาธิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๐๒
บรมนารถด่างราชสหธา

ถวายผ้าไตรยศสงฆ์จำนงบุญ

สร้างอารามงามวิไลในนิเวศน์

อันเป็นเขตมรรณพสุรย-

๒๖๕
บทาไตรยรัตนฉาเลศจาวณ

เอิบอดุลย์ ไสมนันต์การ

๒ ๘๘๘๗
ทรงพระราชนิพนธ์โคลงสี่สุภาพ

พระทรงเดชบวรภักษ์สมัคสมาน

๑ ๒
คำแพร่ของธรรมเสฏฐนฤบาล

ตราบสถานสุราโดยทั่วไตรง

๕๔ ๕๕
 ขนชอวาความตระหนกมาก

๒๘ ๒๕
ปณณเฑาะวกยากระริง

๒ ๒ ๒ ๑ ๒ ๒
เขากลตกลมแนนนวดงตราบตรง

เมื่อไรถึงมรรคผลจึงพ้นไป

๖๖๖
ตะวันดับดับแสงงามมาศ

จะโรยยาเพลิงกระจำงสว่างไสว

ทหารเกริ่นเดินกรายราย ๆ ไป

ไม่หวาดไหวหวั่นตระดกตกใจกลัว

ประจามิตรคิดตระนกกตกประหม่า

ไม่หาญกล้าเกรงนักกักรัศว์

คำตระดกคือตกกว่าตฤกมัว

นั่นเป็นตัวคำมคธคณิยม

พิตระดกตาลกระมลคำคนเก่า

ท่านบอกเล่าพาทีกันมีถม

บัดนี้พวปลาดชาดลดยดม

มาตกจมไปเสียหมดคณิตพจน์เดิม

เอาจำตรวนเสียให้หลาบมันหยาบช้า

แล้วจึงว่าความต่อส่อส่งเดิม

เดินทางไกลแมนั่งตรงอย่าหลงเดิม

เหล็กพดเต็มวัดสนทิตตตราตรัง

ตรงเหล็กดตะปเหตักเจตลืบ

ให้ถยบยงสลบขงคบคัง

คำตรงนกาพชพจน์

จงตรับฟังแปลว่าทรงในท่วงที่

ตรองพิณพิศได้รู้แน

ให้ทราบแท้พจน์พากย์เป็นสาธุ

จรรจำมรรควาถล

กยอมีแลวกตรอกยอนยอกยนต์

บรมนารถรสส่งให้ตงคาย

ทงไพร่นายเร้งรัดกันตตชน

บ้างผูกพาดตราดลมิมชนบน

อลวนวุ่นวายทุกนายไป

ยามสารทตรศไม่หยดเล็กเบิกคนครบ

โครหลีกหลบเตร็ดเตร่เถลไถล

เขาก็กขังขู่เข็ญนวนเวียนไว้

ตรวจพลไพร่พร้อมเพรียงนับเรียงตัว

ตรงปากเตร็ดช่องแคบที่แอบแฝง

กตกแต่งพลไกรซุ่มไว้ทั่ว

คอยรับฟังระเหียนระหัดผลัดเปลี่ยนตัว

ไม่หมองมัวสวามิภักดิ์พระจักรี

แต่ปากอ้าวทราบเท่าถึงนิเวศ

กุมเรศตริบรศสรวัยโกสุมศรี

ไอ้ทุกข์ตรอม ๆ กรมระทมทวี

ตระเตรียมทำการบุญเป็นทุนมา

เขาวมาดัยแต่ระอุบะณะกามาศ

งามขนงวงนะลาคดั่งเลขา

เตระเตรองกระแจะจันทน์สุคันธา

ลวนกลัดกล่าหอมระวนชื่นไทย

อันแม่หนงหมวดสามสันความครบ

แม่ทศธองรองบรรจบตบอัถไช

ตลิตตานดินเหลือนำเบือใจ

ข้างผสมดินไต่ลให้จุกุด

ตลนตลานเลือกลากคนกากเกก

นารอนเด็กตมยังอันตลันอยู่

เทยวตลอคดิงเคลิดไม่เข็ดข

ทานาอยู่แดนองกฤษช้ออเตลายน

ริมตลิ่งแลละลาญลวนกว้านตัก

แสนพิฤกเพราพรายลวดลายเขยน

ตกตลิ่งคองทองเนาจำเนยว

เสาทลิ่งขัดเลี่ยนแลละลาน

เตงพากย์ว่าคามอญสุนทรเถลึง

เตงแกงเหล่งชาวคนควรมลาญ

ท่านเชิญบทกฎหมายถึงวายปราน

จึงประหาร^{๒๕}ผู้^{๒๕}ให้^{๒๕}ปล้นมรณ

เดินตลกทำคนองลำพองพจน์

ตลาด^{๒๖}วัน^{๒๖}หล่น^{๒๖}คน^{๒๖}ตล่อน

อุด^{๒๗}ตล^{๒๗}ช^{๒๗}าย^{๒๗}ช^{๒๗}อ^{๒๗}ส^{๒๗}อ^{๒๗}ห^{๒๗}า^{๒๗}บ^{๒๗}ค^{๒๗}อน

เที่ยว^{๒๘}เร^{๒๘}ว^{๒๘}ร^{๒๘}อน^{๒๘}ต^{๒๘}ล^{๒๘}อ^{๒๘}ด^{๒๘}ไป^{๒๘}ใน^{๒๘}ม^{๒๘}ร^{๒๘}ว^{๒๘}า

วิ่ง^{๒๙}ถ^{๒๙}ล^{๒๙}า^{๒๙}ม^{๒๙}า^{๒๙}แ^{๒๙}ล^{๒๙}่น^{๒๙}เท^{๒๙}ล^{๒๙}ด^{๒๙}ล^{๒๙}ี^{๒๙}

คน^{๓๐}บ^{๓๐}ด^{๓๐}พ^{๓๐}ล^{๓๐}ว^{๓๐}ต^{๓๐}ล^{๓๐}บ^{๓๐}แ^{๓๐}ด^{๓๐}ง^{๓๐}แ^{๓๐}ร^{๓๐}ง^{๓๐}ม^{๓๐}ุ^{๓๐}ษ^{๓๐}า

ต^{๓๑}ล^{๓๑}บ^{๓๑}ท^{๓๑}อ^{๓๑}ง^{๓๑}ช^{๓๑}อ^{๓๑}ง^{๓๑}ต^{๓๑}ม^{๓๑}ร^{๓๑}ว^{๓๑}า

เร^{๓๒}ือ^{๓๒}ค^{๓๒}อ^{๓๒}น^{๓๒}ร^{๓๒}า^{๓๒}แ^{๓๒}ล^{๓๒}่น^{๓๒}ต^{๓๒}ล^{๓๒}บ^{๓๒}จ^{๓๒}น^{๓๒}ล^{๓๒}บ^{๓๒}ด^{๓๒}า

นาง^{๓๓}ค^{๓๓}อ^{๓๓}ม^{๓๓}เ^{๓๓}ย^{๓๓}ต^{๓๓}ล^{๓๓}บ^{๓๓}ต^{๓๓}บ^{๓๓}ท^{๓๓}า^{๓๓}ท^{๓๓}บ^{๓๓}ท^{๓๓}บ

ผ^{๓๔}ิ^{๓๔}ว^{๓๔}ด^{๓๔}ำ^{๓๔}ช^{๓๔}ด^{๓๔}บ^{๓๔}เจ^{๓๔}า^{๓๔}ค^{๓๔}า^{๓๔}ร^{๓๔}ม^{๓๔}ต^{๓๔}ค^{๓๔}ม^{๓๔}ช^{๓๔}ำ

ท^{๓๕}ห^{๓๕}า^{๓๕}ร^{๓๕}ก^{๓๕}ล^{๓๕}ั^{๓๕}ม^{๓๕}ต^{๓๕}ล^{๓๕}ม^{๓๕}บ^{๓๕}อ^{๓๕}น^{๓๕}พ^{๓๕}ัน^{๓๕}พ^{๓๕}อ^{๓๕}น^{๓๕}ระ^{๓๕}ย^{๓๕}ำ

โ^{๓๖}ต^{๓๖}ล^{๓๖}ั^{๓๖}ม^{๓๖}เ^{๓๖}า^{๓๖}ก^{๓๖}ั^{๓๖}ท^{๓๖}ำ^{๓๖}ใ^{๓๖}ห^{๓๖}ี^{๓๖}พระ^{๓๖}ช^{๓๖}

ต^{๓๗}ต^{๓๗}ล^{๓๗}อ^{๓๗}ม^{๓๗}ไ^{๓๗}ว^{๓๗}เ^{๓๗}า^{๓๗}ด^{๓๗}ก^{๓๗}เ^{๓๗}า^{๓๗}แ^{๓๗}ง

ท^{๓๘}ห^{๓๘}า^{๓๘}ร^{๓๘}แ^{๓๘}ด^{๓๘}ง^{๓๘}เ^{๓๘}อ^{๓๘}เ^{๓๘}ก^{๓๘}ว^{๓๘}ะ^{๓๘}ห^{๓๘}ม^{๓๘}ด^{๓๘}เ^{๓๘}ห^{๓๘}มา^{๓๘}ะ^{๓๘}ด^{๓๘}

ถึงโชคไชยได้ตลุด้วยฤทธิ

พวกไพร่หนียับทั้งทัพไชย

แม่ทั้งสอง ตอ ลอ ก็อจบ

เริ่มปรารภ ตอ วอ ต่อไปใหม่

โดยกำหนดพนาทว่าไว้

มีอย่างใช้นัชนกจกแสดง

ต้นผักขอสันตวาเกิดน่านา

อนึ่งคำแขกกล่าวเล่าแฉง

สัตว์นวาทนขแจ

ชื่อตำแหน่งกรมการสถานมี

หญ้าตวงขนทกลางภูมิภาค

เขาจุดลากจับตัวมัดคนหนี

ร้องทว่าด่าว่าไม่ปรานี

หมวดที่สามจบเท่านั้นประโยคปลาย

อันหมวดสัตว์ ปอ รอ ประโยค

สารโศลกคำเก่าเล่าขยาย

คือปราโมขอมิรมย์ฤติคาย

ปราวการวายรอบบุเรศนิเวศวัง

พระปรานีด้วยมีสวามิภักดิ์

ตรัสทหายทักปราไดยสมใจหวัง

ก็ปรากฏเกียรติเลื่องกระเดื่องดัง

ราชวังมีปราสาทสอาดตา

แต่ปรารภปรารมภ์ไม่สมถวิล

ระกำกินอาหารรศพานปรา

อูระดังบวมปรีระดิระธา

จะปรีปากออกก็ทำจะอับอาย

เมื่อไม่ปรีดีเตดสวาทิทอด

ความปรีดากังมอดไม่สมหมาย

นักปราชมีปรีชารักษากาย

คนพาลโฉดมีแต่ร้ายฝ่ายอัปรี

สุหร่ายโพรยไหลปรีของอาบ

ให้เย็นทรบทรงวังชาฉาดวิ

พานทองโปร่งปรุลายราชาวดี

ช่างกรมนัปรุหนึ่งไวทั้งโรง

เกาธไม่แก่นปรุคธอาด

เลิศวิลาสงามสง่าดูอำเถง

พูดหันเหเปรไปไกลไกล

ช่างหยิบไหย่งหยอดแท้นั้นแปรดี

เหนปรวนแปรแซะเขื่อนทำเป็นอนบิต

มาตวนคิดรักเร่เล่นหัน

ถามฤทธิพิศพิศกตดงจกร

จะแปรเพศศัพให้ตองใจ

ผงดาวีร้องแปรวะแหวหวาด

โกญจนาทวงวงชฎไสว

ไปรเวตณคำอังกฤชไม่ติดไทย

ได้ความใช้ว่ากระตริยัชิตยา

เสดจออกเวลาว่างขนนางเฝ้า

ชุดตเกล้าแต่ผู้ได้ตรัดให้หา

เปนการออกไม่เต็มคักคักพักเวลา

นี้เรียกว่าไปรเวตนี้เทศความ

กะปรีกระเปร่าเกล้าคล่องทำนองสวาด

เมื่อร่วมอาคันต์แสนสุภาพไม่หยาบหยาม

ไปรตเคศเชอผรงช่างงาม ๆ

ไม่ทรุดทรมทรวดทรงองค์ลอบ

ข้างพุดจาปรักปรำตั้งลำทับ

ประสงค์หิบบโทษให้ยับยั้งใจหนอ

ประสมประสานเดิมซ้ำทำสอพลอ

งามประเสริฐสุขสู่ทะเลห่อทั้งวรวง

ประสิทธิพรถวายเพิ่มเฉลิมพระยศ

ให้ปรากฏเดชกระเดื่องรุ่งเรืองหลาย

ประจบประแจงแต่งคำทำอุบาย

คเนการประมาณหมายคล้ายเปนกด

ประมาณูกิดส่วนที่เกินประเมินหมด

เมื่อกำหนดแน่แล้วทูลประมูผล

ประทานยศยิ่งใหญ่ในสากล

ฤทธิรณมุ่งประหารราญอินทร์

ประจักษ์จบครบวิธคดีโลกย์

ก็เยี่ยงโยคยักได้ดังใจถวิล

ของประหลาดต่างประเทศเขตรบริน

ประดองคิลปลบไฉมยในทำนอง

ประนตประนมบรมบาทบกขรวัช

แต่ประสูมกระษัตริย์สืบสนอง

ครอบครองดวงชะตาชนนินทรปอง
 ประกาศก้องว่าเป็นข้าจอมนินทร
 ประกาศตักกิจกระตัญญูตามัน
 มิได้พรันประหม่าจิตระคิดถวิล
 ไม่ประมาทราชการคร้านวาคิน
 กัดเวทประทีนประเทืองใน
 ประเดยวุดหมู่เทพย์พลาหก
 ให้ฝนตกประปรายชายไศล
 ประเวตตองตามฤๅษีประดาไป
 ประชาราษฎร์สวัสดิ์ในไทยมาน
 ประสูตพระราชธนีไกรเกรียงเดช
 เบาเทวดประทัมมีฤๅษีสมา
 ประรณงค์อนมะหรรทกคักกังวาน
 ทังแดรสังขกังสดาลดาประดัง
 ประเดียงหมู่เสวกมหาอำมาตย์
 ประดาทมอานาตมาเนืองนัง
 ต้นประดู่ชู่ใบลบบัดบัง
 ฤๅษีหวังประวิชน้อยในกัณยานาง

แก่งประวิงไว้ให้ขำระอาจิตร

ตรัสประกาศแล้วอย่าคิดอางนาง

เสร็จประพาศไพรพฤษพนมกลาง

แด่ประไทเพียงพ่างนางชาววัง

ประไลยดังเสียให้วางชีวาภาศ

ชั้นบนอาศน์แอบประอิงพนกัณ

อีกคำ่ว่าประอร่อนประทั้ง

หไทยหวังประโยชน์กาลไปนานปี

ประสงษว่าสรวเระอญเระอญคัก

ปรนปรีอพักฤจะหน่ายเสนห์หนี

จะผ่อนปรนแก้ไขฉันใดดี

ต่อนมคำใช้แต่ไม่ควร

วายปรานว่าชวณราธา

ประปรานว่าชอันอกโครกกำศรวญ

ร้องแปรแปรนแปรนเสียงลำเนียงนวล

มาแปรปรวนเปลี่ยนรักให้แรมรา

ตนปรังชนยอดเสลาดเปลดาปรก

ทำนาปรังอย่าให้รกในเข่ากล้า

พระปรางสูงสดเยี่ยมเทียมมนา

ยอดปรางปราสาทเสียดเบียดอำภร

ต้นมะปรางมะปริงกิ่งระย้า

ข้างดกดาดาษต้นผลสดอน

ไม้เปรอะปริงตลอดทางทักกลางดอน

หนึ่งนกรพัสดั่งใดใด

บันตามเครื่องปรุงผดุงแต่ง

อาการแจ้งประจำครบสขสมัย

คือเกิดขึ้นต้งอยู่รัดับไป

ย่อมผันแปรและมีได้คงใจจง

คัตบาญชีสองแปรแบ่งเป็นส่วน

ของเปอนควรแปรงสัดดับแต่ผ่าง

ด้วยชนแปรแต่งให้งามตามจ้านง

เสียดคนคงแปรงออกบอกกังวาล

ดูปรุโปรงลายฉล็กเฉลาเลศ

เชิญปรองคองตรองเกิดอย่าอาหาญ

เถาว์ดเปรียงแก่นเหล็กเข้าเจจจ่าน

ต้มเป็นยารับทานแก้กล่อนดี

คังเปรียง ๆ เสงยอสนีบาต

ผู้เปรื่องปราทวอบรีย่อมขศรี

พระนังปรกสังพะกรรมทำพิธิ

พระนาคปรกมากมัทธาราม

ปรกคิตัวเปนเซ่นนนแหละ

มักคัยแคะช็อคคิตด้วยผลี่ผลาม

หญ่ารกปรกไบละบัตงาม

สกระปรกรกอารามไม่วีนรมย์

พุดปรักปรำชาทรากไม่อยากพบ

แม่นไครคบภาให้เคอะเหลวเลอะลุ่ม

ปรักว่าเงินมาศว่าทองต้งนิยม

เปนคารมเขมรชดจำกตมิ

โถปรักทองประดับพลอยลอยระยับ

น่านันปรักเหนียวหนับทาทับส

หมันปลูกษาทานผู้ใหญ่ไว้งต

พระปรตัมตองข้างหวางมณเทียร

ควางราตคาตถูกปลุกคดกลดง

ปราศจากพวกรทงยงหนเหียน

นักปราชเฝ้าร้องปรีชาไม่อาเกียรณ

ย่อมพากเพียรร้องไวไวยะเวทางค์

มีปัญณามาถามความวิเศษ

กำเนิดเปตนั้นจะมีสักกอย่าง

ที่ตัวโปรดแล้วคงเหนเป็นขุนนาง

แล้วไฉนวางท่วงทักัดครั้น

ย่อมทรงพระกรุณาโปรดข้าบาท

ด้วยพระราชฤไทยอันไฉนค้น

กอกวาท^{๗๗}เขาสุบรรพ^{๗๘}หลากครั้น

เคียงปรีด^{๗๙} ๆ ตลอดลงตามดำรง

เป็นปรวดปัด^{๘๐}เหลอ^{๘๑}ทเนอ^{๘๒}ราย

แรมปรว^{๘๓}เด็น^{๘๔}นิบ^{๘๕}หาย^{๘๖}ก็หลายอย่าง

ค^{๘๗}ชิน^{๘๘}ท^{๘๙}ร^{๙๐}บ^{๙๑}พ^{๙๒}ห^{๙๓}ด^{๙๔}ด^{๙๕}ำ^{๙๖}อ^{๙๗}าง

ต้องปรับ^{๙๘}ใหม่ให้ระ^{๙๙}ค^{๑๐๐}าง^{๑๐๑}หม^{๑๐๒}อง^{๑๐๓}กระ^{๑๐๔}ม^{๑๐๕}ล

ดำเนิน^{๑๐๖}พ^{๑๐๗}ย^{๑๐๘}ห^{๑๐๙}ยา^{๑๑๐}ตรา^{๑๑๑}ปร^{๑๑๒}าบ^{๑๑๓}ช^{๑๑๔}ำ^{๑๑๕}ค^{๑๑๖}

ทำ^{๑๑๗}ตา^{๑๑๘}ป^{๑๑๙}ริ^{๑๒๐}บ^{๑๒๑}น^{๑๒๒}ิ่ง^{๑๒๓}ต^{๑๒๔}ฤ^{๑๒๕}น^{๑๒๖}ี^{๑๒๗}ก^{๑๒๘}ง^{๑๒๙}น

เขา^{๑๓๐}เป^{๑๓๑}ร^{๑๓๒}ีย^{๑๓๓}บ^{๑๓๔}เท^{๑๓๕}ย^{๑๓๖}บ^{๑๓๗}ถ^{๑๓๘}ก^{๑๓๙}ด^{๑๔๐}ำ^{๑๔๑}รา^{๑๔๒}เ^{๑๔๓}้า^{๑๔๔}ตา^{๑๔๕}จน

จะ^{๑๔๖}ปร^{๑๔๗}าบ^{๑๔๘}ปร^{๑๔๙}าม^{๑๕๐}เส^{๑๕๑}ีย^{๑๕๒}ให้^{๑๕๓}บ^{๑๕๔}น^{๑๕๕}ด^{๑๕๖}้วย^{๑๕๗}วา^{๑๕๘}จา

จะห้ามก็^๒ไม่ฟังตงแต่^๒ไกรธ
 ผลโตนดลอยปริมอยู่^๒ริมท่า
 ย่อมปรีเปรมเกษมสุขทุก^๒ทิวา
 กระปรกกระปรอมมอมภักตรา^๒ไม่น่าดู
 นาเปรย^๒มณัง^๒นง^๒ชม^๒ภิม^๒ยจิต^๒ร
 พุดเปรย^๒ ๆ^๒ เลย^๒ไม่^๒คิด^๒จิต^๒ร^๒อด^๒ดู^๒
 มาเปรียบเปรยกัน^๒เล่น^๒ไม่^๒เ็น^๒ด^๒
 เปรียบปรายอยู่^๒อย่าง^๒นิ^๒ม^๒เป^๒น^๒การ^๒
 อภิปรายขยาย^๒ข้อความ^๒สว^๒า^๒ดิ^๒
 ให้นุ^๒ชน^๒า^๒ฎ^๒ท^๒ร^๒า^๒บ^๒ร^๒ัก^๒ส^๒ม^๒ัค^๒ศ^๒มา^๒น^๒
 ลูกปราย^๒บ^๒ิน^๒โป^๒ร^๒ย^๒ต^๒้อง^๒ด^๒ก^๒ุ^๒ณ^๒า^๒น^๒
 ดั่ง^๒โป^๒ร^๒ย^๒ห^๒ว่า^๒น^๒บ^๒ิน^๒ไ^๒ศ^๒ร^๒ก^๒เ^๒้า^๒เส^๒ียด^๒ท^๒ร^๒ว^๒ง^๒
 ทำ^๒ตา^๒ป^๒ร^๒อย^๒ป^๒รี^๒อ^๒ป^๒ร^๒ท^๒ส^๒ว^๒า^๒ดิ^๒
 ข้าง^๒ด^๒ล^๒าด^๒ป^๒ระ^๒เปร^๒ีย^๒ว^๒เ^๒ด^๒ิ^๒ย^๒ว^๒ล^๒ว^๒ง^๒
 ลม^๒บ^๒ัญ^๒ญา^๒สาม^๒ัญ^๒ด^๒น^๒ท^๒ง^๒ป^๒ว^๒ง^๒
 อัน^๒ของ^๒เปร^๒ีย^๒ว^๒แล^๒ว^๒อ^๒ย^๒าล^๒ว^๒ง^๒ให้^๒ด^๒อง^๒ร^๒ค^๒
 แอม^๒เปร^๒อน^๒คำ^๒อ^๒ัง^๒ก^๒ฤ^๒ษ^๒ท^๒่าน^๒ค^๒ิ^๒ค^๒จ^๒ัด^๒
 ว่า^๒กระ^๒ษ^๒ัต^๒ร^๒ช^๒ิต^๒ยา^๒ซึ่ง^๒ป^๒ร^๒าก^๒ฎ^๒

๑ ๒
เดชกระเดื่องเรองนามตามพระยศ

โดยกำหนดนามว่าเอกราชนทร์

๖๕
ทเปอนเประโม่สอาจตำางเอยม

คนและเลยมปากเปราะคอเลาะต้น

๗ ๕ ๑
ปรนปรือเคียงอมอราเป็นอาจณ

ทุกแถวถนนก็ปรอดอกออกไป

การเวกบินปรอเคลียคลอ

๒ ๑ ๕๔๘
สังคมบนปรชนชวักไขว่

๔๔ : ๕๕
หมวดทดสอบหนึ่งซึ่งแจกไว้

๕
ภอสนความตามในฉบับเดิม

แม่สองในหมวดผสมอักษร

ปกกบลดอเทยบสนุทรประเทองเสวรม

กำหนดค่าตามใดที่ใช้เต็ม

ปลาวาฬ^๑ เหม^๒ หาว^{๒๕} คน^๓ อง^๓ ชน^๓ ฟอง^๓ ฟ^๓

ปลัดพลเรือนครั้งใหญ่กับไบรนา

คนตาชาโรครปลดนองท

๒๑
ของแปลแปลหนังสือแบบครุ

หวิมมไปดไปลัดสอากสอาก

เรือเพียบแปดแต่ละดำนั่นคล้าเคล้า

ต้นยางเปลวผลปลิวไม่เปลวว่าง

นกเปลวจับต้นเปลวเคล้านกนาง

พวกมวญปลาท่างไม่ห่างกัน

กระบือปลั้ระรายนักอย่าหักหาญ

มาปลัดปลั้ระระราญระหระหัน

โจรปลั้ปลัดปลั้หนตีประจัน

ทำปลั้ปลัดปลั้หนตีประจัน

พูดคำแปลนปลั้ยังคัยกัถ

นำปลั้ปลั้ ๗ จะเป้นตอฏำมัจฉา

ผลัดปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้

ปลั้ปลั้เป้นหนึ่เงาะปลั้ปลั้

ทำความผิดทรวงต้งปลั้ปลั้

ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้

ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้

ท้งทากปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้

ตลึงปลั้ปลั้ปลั้ปลั้ปลั้

จะปลั้ปลั้เป้นเทวากระยาหนึ่

กระบือมักปลัดแปลงแหล่งลำคัญ

ดูปลอดไปล่งโล่งไม่คั่นจนสุดแดน

ที่ปล่องใหญ่มีงดยาวเพื่อย

ถ้าวอกเลอยตัวเป็นปล่องสยของแสน

ปล่องไม้ไผ่ใหญ่ถนัดรอกกักเกลฉน

หมดเปลืองแสนทรพยสินจนสนตน

คิดปลดเปลือง ๆ ตนให้พนผิต

เปลืองภูจิตพรายพรอยเปลืองสรวัยสน

เราปลดเปลี่ยน้อยหน้าประชาชน

เสียสกลนธตกปลัดเพราะรักนาง

ถูกเงินปลัดคุ้มสุวรรณประพันธ์เพชร

ทงวัดเกร็ดเม็ดใหญ่หน้าไศลล่าง

มาปลัดไปไถลนังลำกังนาง

สายสว่างปลุกให้ตนไคพนกาย

ปลุกตนไมคั่นระดะบุษชาติ

แปลกปลาดมดมากดหลากหลาย

ไฉ่ใจน้องหมองแปลกมาแตกปลาย

ของสลายว้าวหักถักปลอดกรัด

คนปล้นปลูกกลดกดับดับปล้นปล้น
 ที่พันคนปลวกทำรังตงถนัด
 เปลือกอบเชยหอมกล้าโธชาชาติ
 ปลดชราตามพิภคัสคัส
 บุหลันเรืองเปลืองปลดหมดหมอกเมฆ
 สอาดเอกแจ่มจรวรรม
 ถึงปลดปลัดขอไฉนคณ
 ขอเชิญตอบไมตรีที่เรียมปอง
 คุณปลัดวัดนมอานา
 ของปลาดหลอกเล็ดเกิดเป็นสอง
 วันปลอดคซึ่งไม่มีราศีครอง
 พันโทษกองยมขันธ์วันจรรไร
 ดับปล้นปล้นฉนดได้หลดหลอก
 ฝึกปลามออกขุทตยอดไสว
 คำคารมพั่งทรวบฉาญไทย
 ฟ้าแถบแปดบ ๆ ใจให้จาบัลย์
 เข้านั่งแนบแอบปลอบประโลมณ
 แม่ปลัดใจ ๆ พิสดแสนกระสัน

แม้งามปลื้ม ๆ สวาทไม่ขาดวัน
 แม้นไถ่กันปลาบปลื้มล้นความกรอม
 ทำแปลกปลอม ๆ พลทนเปนไพร่
 เพราะหวังไถ่ไฉนงามทรมานอม
 ตั้งแต่ต้นจนปลายหมายประนอม
 แม่กรรมกรอม ๆ จิตรเป็นนิจะวันตร์
 กดินหอมลือปลิววายุวาท้อง
 นึกกดินน้อมยิ่งวิโยค ไครกกระตัน
 เทนเปลวเพลิง ๆ เสร้าเร้าโรมรัน
 แสบเปลวมัน ไทรมกระมลทุนทุราย
 เปนปล่องเปลวเหวห้อยละหานหิน
 คนปลอกปลิ้นปละปล่อยก็ลอยหาย
 ถึงทางเปลี่ยว ๆ ในให้ระคาย
 คนเปลือยกายประภูฏฐมุงค
 เปนง่อยเปลี้ยเสียชาติไม่อาจหาญ
 ตลาดวันขายแพรแด่สืบสน
 แต่ละม้วนมัดเป็นเปลาะทงเพลาะปน
 ปอกปลอดต้นยุบละบิลความ

ปอควบวอแจกไวท่ายหมวดสี

มีวอคำใช้ ในสยาม

ประหลาดลงยาราคาทรม

ป่วัด ตามกาลสมัยในคราวนี้

จบแม่ปลายหมวดสีทมแจก

ฉบับแรกเรียงความไว้ตามที่

อักษรกลางควบเลาสนแทน

นับได้สหมวดประมาณยี่ฉนวนิก

หมวดทท่าทกเจดสีาเวจด้วย

อักษรตัวนำช่วยประกอบก่อน

หมวดทท่าแม่ตนคนสนท

คอกับบรคควอักษรสระเรียง

มีคำใช้ได้พิศกจัดไว้ควบ

ตามฉบับแบบวางต่าง ๆ เดียง

คือครานนชนแผนแสนไกรเกรียง

ไปตีเวียงเชียงใหม่เป็นหลายครา

จับลาวได้ครุคร่าถลาขวา

ครุตกนากระเด็นกลงตองทงผา

ครูส่งสอนอ่อนจวิตถิรียา

ฟังวาจาโอวาทนสาสน์จำ

ไปดักครุฑมาแควมาแอ็ด

ใครช่างจัดกระบวนม้าเคลือบคลาคล่ำ

จะใครได้ทันตะใครได้ผัดฆ่า

พวกแซกคร่ำครวหาหนวดประกวดกัน

แต่ใครว่าทำนองนุชสดโหยหวล

ให้กำสรวญแสนวิโยคโคกกระสัน

ข้อนนำครวาทากระสายยาอุกจันท์

ครวครวพลันเปื้อนยุมลุลลาย

กระวีค่านวากวดแกว่ง

ยังครครถ้ำจะเปล่งแต่งคงหาย

ให้ครนครามจะมีครรวนจะอาบ

หล่อนเป็นชายมีแต่ชนวันสำราญ

ยังครนตัวเต็มหนาวรอนร้าวอก

สุดวิตกด้วยจะร้างห่างสมาน

นิจาเอ๋ยเคยเรียงเคียงนางคราวญ

ไม่เกียจคร้านกรประคองให้น้องนอน

ฉ่นครน ๆ พนหล่านภาภาค

นกตติครนยนตาสตุสลดอน

มครน ๆ วามบอยสรวยสนทร

เปนคาก่อนเกาแทแต่บราณ

เสียงคฤกครนครำครวญกำครวญสเอน

นาครงกลนกับจนจตมะสาน

ครงเมอบวยครงขรมอย่นมนาน

เสียงประดานครนครงเพลงคนตริย

เนอหอยครงแกงตมพอสมรค

จนครงองครงคตองอดสลดต

เขาครงวกตักต้วสาตวารี

ครงพระกลตตตตตต ครงเรียง

ใหญ่ครงครงนางเสื่อครงเชียวโง้งอก

ทำตากลอกกวาววามคำรามเสียง

พระผู้ครงนัคเรตนิเวคเวียง

ทรวงครงทรวงพระเสดียงเคียงกับเกย

ครกโขลกยาบาดแผลแก้แตกควาก

ตองหนามขวากหายไม่ชำดำราเฉดย

ได้ยั้งครนครกคิริยางค์เหมือนอย่างเคย

พิปรายเปรยดั่งสำเนียงจำเรียงรณ

นอนขวางครอกโครกโคลงห้าม

จิตทราวมเลื่อมสวสดัพพ์พัฒนา

เขาควาดหน้าคังครัด ๆ ผิดใจจน

พระยาครุฑบินบนโพยมพราย

ข้างครุฑสี่ซัดเกลตาเป็นเงาวัับ

เชือกกระดืบตึงเคียวคกระเบียดสาย

พอด่วนครบสับคาบลดถกควาบวัย

สุครีพชายหักฉัตรกำจัดบร

ได้ตะครุบทุบทุบจับบรากลโชนะ

แสนพิโรธทศกัศตรเข้าหักถอน

ครอบดำริดสังข์สุวรรณอันบวร

เฉลิมพรครอบงำกระดำไทย

เรียนกระบวนสงครามตามตำหรับ

พวกจันรับย้อมความสีงามใส

ฉันทร่วมกลัวคฤมเหนครมไป

โครม ๆ ได้ตื่นประจันบาน

พวกคนเก่งวงกลมมุกกันรับ

เสียงฉาดฉับแหลนหลาวฮักหัวหาญ

ถูกสำคัญล้มเกลื่อนเหมือนวายุปราน

เพื่อนทรานโตดคร่อมเวดล้อมกัน

ไอน่าหนาวคราวพรากจากสมร

ให้อาทรทนวิโยคโคกกระเด็น

ไต่ผ้าสีมครุยเครือสุวรรณ

ของแจ่มจันฉมพลางต่างภักตรา

ต้นไครเครือแก้ไขในเชิงพิศ

ถุงตะเคียวทำพิจิตรลายเลขา

พวกครวเครืองเฒโชโภชนา

ช่างกันหน้าจับกระหม่อมเข้าเคอะคะ

เขาเขนเรื่อนาหลอภอครือครัด

เครือเถาว์ดียวายัดยออดเหยอะหะ

ตะครันตะครอกายหนาวมาวธุระ

ต้นตะครือตอระยะทางจระ

จบแม่ต้นหมวดที่หาสาราถลง

แม่สองแสงคงคอกับลตต่ออักษร

กรมพระคลังตงมาญชทวไ

คนคลังไคลเดียวจิริชนิคบั

ให้กลางแคลงสุดจะแจ้งจนปัญญา

เฝ้าเกล้าคั่งขนิษฐาพยาพาล

เก้อไคลงโงงโงกโยกชะเขอน

ไม่คลาดเคลื่อนไคลงกายเรียบราบหวาน

ในลำคลองเปรมประชากรท่าทาง

ตชาดตอตรงดั่งวันท่งนา

ปลาตกคลัก ๆ คลาเมื่อนาแห้ง

ไฟป่าแรงคลอกกลนตันพฤษภา

ตุคลาไปไม่มั่นคงสัญญา

กุมาราคลอดใหม่วิไลยวรรณ

คลับคล้ายคลับคลาเคลือบไปว่าได้ทราบ

ของเคลือบอาบหลอกกันเล่นไม่เหนชั้น

เมฆปกคลุมคลุ้มมืดเป็นหมอกควัน

ภอเคลิบเคลิ้มให้ผ่นถึงกัลยา

คิดเหนคล้ายหมายว่านยังยอมาแอบ

เหนวับแวบแคล้วคล้ยจะห้อยหา

ประโยธรรตัพพมประทุมมา

กระเฝ้อมคล้อยข้อยยะกาน้ำเชยชวน

ชาวบ้านคล้อหนุ่มสาวเกล้าคลอคู่

บ้างเคลียข้เขยชมภักมย์สงวน

คอกควบลอแม่ตองตองตระบวน

ภอครบถ้วนตามตำหรับฉบับครู

คอกควบวอต่อสมมตสดหมวดห้า

มีคำวาคว่าไขวได้จับหู

เด่นปิตตาช่อนหาทุกแควดู

ออกวิ่งพรุดมคว่าชะมาไป

คชสารทรมันเหนคว้นพล่ง

โตตคังครวญหมอขอไม่ไหว

ไล่คว้นคว่าพอกพหลพลไกร

จับใครได้พัดฟาดขาดชีวา

ทุกแคว้นแคว้นชนบทไม่อดอิม

เปิดสติมเรือกลไฟไชน้ำสร้า

กระแสดินธุ้ควิวคองหลัง ๆ มา

จักรหมุนคว้างว้างว่าไม่วาวอ

ละครซ้ำว่าแคว้งแตงตัวเตน

ตลกเล่นว่า ๆ ทำกำก้อ

ฉีกผ้าควากขาดแควกแจกกันภอ

ช่างพูดจ้อบันตะบอยเบิกถ้อยความ

โคกห้ายควายสูญพลทวดศ

ภอสนเขตรหมวดท่าว่าแม่สาม

คอควบวอแจกบกกดกำหนดนาม

ไม่มีความพจนภาษาไทย

หมวดทหกทอกับรอตอตัวแจก

จักย้ายแยกตามกลอนอักษรไข

พระอินทราสถิตย์สถานพิมานไชย

วันเพ็ญไชยวันทราสง่างาม

อินทรีนวารถรมอันเป็นใหญ่

หนึ่งตนไม่ชื่อนนทรมีเหลือหลาม

มณฑรีแปลว่าม่งไสประไพงาม

เรื่องอร่ามเครื่องประดับระยับตา

ฉะเชิงเขามูมิไพรใหญ่

ระดับไบบ่มระนยีนสาชา

ทอดรอกแจกกนตองคพจนา

ด้วยขอมาใช้แทนภอแม่นัน

ในแม่กงทรงเครื่องเรืองระยับ

เปนไขจับทรางทรากระหน่ำ

ผลหมากทรางลงดังปริงมะตัน

ตลิ่งชันชลทรางไหลปริงไป

ในทรวงกรมรมเศร้ามะเบาเทวศ

ชลเนตรนองตททก ๆ ไหล

ไม่สิ้นทรางทราครุมคลุ้มไทย

มีคนไกลแหวกกลางห่านงควาญ

ทรอกจะหานธารท่าชาลาคินธุ์

มาเลื่อมทรวตสุดสนสนกันสนาน

เห็นสิ่งอันก่ไม่ขึ้นฤตคาล

เหมือนทรวตทรวงนางควาญที่คู่ครอง

มีมารเทรียตเดียวดสวาทให้ชาดค่าง

สรวมเทรียตสรวยสำอางไม่หมางหมอง

สพักเย็นทรวบเสโทประเทืองรอง

จงตฤกตรองแสงทรวพยักแก้อับจน

ภอทราบเรื่องแด่นรอนกอนเทวด

ทราบสวาทิมาทุเรศให้โหยหน

ที่เลวทราบแล้วไม่คิดจิตระคน

มุ่งวิมลวรรณุชแทบทรุดโทรม

คณิงโฉมโทรมะนัคด้วยขัดขวาง

สูญดินทรายสิ้นนภางค์ล่างสุวโสม

ความสวาทินนไม่ขาดในทรงไหม

ขอประโลมณุนาฏทุกชาติไป

จบแม่หนึ่งหมวดหกทยกแยก

จะจำแนกแม่สองนุสนธิไซ

ได้ทลวงลวงเขตรทุเรศไกล

กระสอบใหญ่แตกทลักระจักกระจาย

มุกทลวงกิริยาบาศีเดียด

ไม่ตเงิดงุ่นง่านพาดใจหาย

รูปสลักหักกระจุยทลยทลาย

นคาหมายแม่สองต้นทองความ

ทอดควบวอบบรรยายท้ายหมวดหก

นิยมยกยักนิพนธ์พนัสยาม

อวิชฺทวิชคําคถากำหนดนาม

อวิชฺทความว่าองงพิจารณา

ทวิชเปนสมญาปักษาชาติ

หนึ่งนักปราชว่าพราหมณ์นามขนาน

เพราะสองเกิดได้กำเนิดสองประการ

โดยบรรหารแบบเก่าเล่าต่อมา

สฤณเกิดฟองฟักหากปรากฏ

แล้วเปิดช่องปลดเปิดอกฟองของปักษา

เปนกายินบินตลบทวนภา

จึงเรียกชื่อทวิชชาติสองคราว

หนึ่งพราหมณ์ชื่อทวิชว่าโดยเหตุ

ตามไตรยเพทพราหมณ์สมัยได้สืบสาว

ที่เรียนรูตอเนื่องเปนเรื่องราว

ในความกล่าวด้วยที่เกิดกำเนิดพราหมณ์

เดิมเกิดในโอษฐ์ศิวบรรวรนาถ

พระปิ่นเกษไกรลาศเรืองสนาม

ทรงประดาทสมพงษ์ในวงพราหมณ์

มีรูปนามเนื่องมนุชย์นิกรรอง

จึงเรียกนามตามข้างเพทางคศาสตร์

ว่าทวิชโดยชาติเชอเป็นสอง

คำทวิชจึงนิยมตามสมพอง

เป็นชื่อของพวกพราหมณ์นามสกุล

พวกทวายนายใหญ่ได้จ่ายแจก

เทยวยายแยกถวนทวดทมนขุน

หมวดททกยกกกลอนสอนตรุณ

กัสมบุรณแบบครบภอจบลง

หมวดทเจตสบนุสนธิคคณจค

พอควบรอรรวมพจน์บทประสงค์

มีคำใช้จำกัด ขุ ตรง

ผู้จำนวาดเขียนเร่งเพียรพัก

เด็นอักษรแตกพวไม่น่าชม

เขาเถอนทมอยาลมพวเร่งตระหนัก

นามนครราชบุรีได้ชชก

คนมากมักเรียกราชบุรีรวมย

พทราตกตกพรตดาตบ

ศิลปสาตรลาเลิศประเสริฐสม

ย่อมแพร่หลายทุกประเทศเขตรนิคม

ทวิตแพร่ศรีงามสนมนำชมเชย

พนมไพรเย็นเยียบเงียบสงัด

พลไพรวิบริดไม่แรมเคย

โอ้งามเพรา ๆ ภาครพแรมเคย

ฝนตกเซยพรวำกระเชนเย็นทงกาย

พุดพรวำพุดค่อไม่ถ้อพระ

ให้พรันใจในอุระระล้ำระสาย

ผ่านายพรานชาตพุนเปอนผ่านทราย

ลูกพรวนรายรอบคอดะฮอตา

มะม่วงพรวนลวนผลหล่นกล่นเกล็ดขน

แก่งอำพรางกันให้เพื่อนพร่างตาหา

สพรงพร้อมดาวสรงค่นางกัญญา

งามสง่าพร่งเพราดำเกาพาด

ไม่พร่งราหาศรพรงนเศวฯ

อุดมเดจเพรงบุญหนุนขนาน

ทางสองแพร่งแว้งไปใกล้ดำธาร

ในต้นตาลมีโพรงโล่งจนปลาย

ยังบกพร่องพร่องถ้อยไม่ช้อยชด

เหมือนไม้คดเพียงพลอนกนixonหลาย
เชิญชุมปราชพริกพร้อมซ่อมต้นปลาย

นอกจากพรากจ้บรายท้ายคว

พริกไทยสดหยดเหยาะวศเหมาะเหลือ

พริกเทศเจือไก่เล้าเข้าบุหรี

พฤกษาชาติดาษดอกระดะมี

ภุมรีเขยวศสมาลย์บาน

ประกายพฤกตกเด่นเห็นช่วงโชติ

แสงไฟโรจเรืองฟ้านภาสสถาน

หญ้าแพรวกขอมชนเต็มพนลาน

หมากอ่อนพานไพรกเนอเหลือจะบาง

คนพรากพร่องเคียงเพรียกทงเรียวขาน

ผู้ทรงญาณสร้างพรตตุดตสร้าง

ต้องพริตพรากจากญาตินิราศนาง

ตังจิตรวเณปนกลางอย่างโยคิน

เครื่องคณนาอย่างยุโรปาวรีคุณ

เสียงพรตแพรด ๆ แพวกระแสดินธุ

ดูเลนพรวดโจนพรวดวิมวริน

ดูเพราเพร็ดตั้งกินนรินราย

แลบอพรบคอไม้พรบกระหยิบเนตร

หน่อนเรศเรศกระเดื่องรุ่งเรืองหลาย

สพรบพร้อมเสวกาเสนานาย

ทรงสรวายสายซู่พรธาวา

มหาพรหมชมฉานล้ำวาทิต

ผู้ถือกิจพรหมจรรยกรหรรษา

ในกองศีลจิตมนต์ทางปัญญา

พรหมณย์ย่อมมารักใคร่ไตรยเวทังค

คนพรั่งพร้อมล้อมเล่าความเก่าว่า

ถึงพงษาวะตารการกว้างขวาง

ว่าพระขัติยมเพรียมเดิมล้ำอาจ

มีเมอปางพระนเรศวรเกษประชา

ศัลาทองเดิมพรายหลายระยับ

กำหนดนับแปดหนักประจักษ์คำ

ฝูงภตพรายร้ายกำเวิบรวงควานภา

พระมาลาประดับเพชรล้วนเม็ดพราว

มะพร้าวตกจนตอกออกสล้าง
 อ่อนทำทักอย่างกลางบ้างเป็นหัว
 พระแพรว ๆ แสงทองลายองวาว
 เรือเพียวยาวพายล่องท้องธารา
 แล่นออกเพรอบเอบจะเถียงเสียงเขาเพราะ
 ฤๅหมดเหมาะเนอความตามเลขา
 พอกับรอรวมสระวงนา
 กุมารนักรเรียนจงเพียรจำ
 บทที่สุดหมวดเจ็ดสำเร็จเรื่อง
 พอกับลตอเอนองเนะอดถ้ำ
 จะจัดแจกแยกไว้ในลำนำ
 ไปตามลำดับแม่ไม้แปรรวน
 พลับพลาสัทประทับริบเสด็จ
 ตามพรานเบอพลานเอนกนเหลอช้วน
 บ้างเพ็ดดอกออกชอกอคำดวน
 ได้ฤกษ์จวนเร่งจัดทั้งบัดพลี
 รุกพิรุเพลิงพลุ่งสว่างกลางอากาศ
 ใบพลดาษเหลืองสล้างนค่างถิ

คนคางเพ่งเผลไพล่ไถลดี

ในวันนั้ไพล่เพ่งจนเวลา

อึ้งคางนางวางบนเพลาเล่าโดม โคม

สอศตระโบมสมสนิทสนิฐา

กระต่ายเพลาเจ้าภาษีชาติตรา

นายนาวยากเสาท่งเพลาใบ

ถ้าพูดพล่าพลาดพลากทำลายาก

ด้วยแผลปากสุดจะหยาบแก้ไข

ต้นพละพลึงพลิมลัดตะบัตไ้

การเรวให้เรวรับจงดับพลัน

น้ำเดือดพล่านถ่านไฟแรงไฟโรจ

จิตรจะโกรธพล่านพลักดังจักรหัน

มะพร้าวพลุนน้ำจางเยอบางครัน

คนทุกวันสตินอยเสียมถอยคุณ

ตาโพลนใหญ่ไม่เห็นชวของตัวบ้าง

ถึงผิดทางก็ไม่เหลียวยังเฉียวคุณ

ถ้าเห็นทอดมือนลงคงเป็นคน

ดังพร้าววันพลอนเถิดเสียเหลื่อเบา

ทจริตใจคิดไม่ลดหย่อน

ก็กินพลอนก่อโทษให้โฉดเฉา

มุษาเปลี่ยนเพลยนคำแปลงดำเนา

ทั้งสัตย์เคล้าคลุกชวยวใจเพลิน

แม่นมิตพลึงยังจตรคิดเสียใหม่

ดูฟอกใจไปพลางอย่าห่างเหิน

ดอกพละพลึงขาวสอาดดำอาจเกิน

อย่าจะเมินฝักใจให้คล้ายกัน

จะต้มอุ่นอาหารเดือดพล่านพลึง

ร้อนบำรุงรคให้งถึงทุกสิ่งสรรพ

แต่ใจพลึงแม่ไม่อดพยศทัน

จะฟาดฟันตนตายเพราะใจตน

ร้องเพลงเล่นปรบไก่วิฬปาก

ทั้งถางถากแนมเหน็บเก็บเหตุผล

ย่อนพลิกแพลงแต่งความตามยุบด

เพลิงโพลนงตนร้อนเร่าทุกเพราราย

เสียงน้ำโพล่งเหน่นายโพล้งเขาลงอาบ

ทำยุ่งหยาบหยาวคนองดำพองหลาย

ท่านชรัวมากว่าไม่พลองย่องเดินกราย

กระหนาบนายโพล่งหน่วงใจไป

เต็มพลองแพลงเคียงตนด้วยขันขด

เขาหาจัดแรมพลวงส่งหลวงได้

จะพูดจาจงระมัดก้ำจัดใจ

ถ้าพลาดเพียงโชนสุไปก็ไม่งาม

พระเพลิงยงทรงระมัดเป็นอจณันผยอง

มันลำพองฤทธิไกรในสนาม

น้ำเดือดพลักริงอากาศลายคราม

ลายช่างงามช่อพลิกกลับหึงงอ

พลุกว้างคชสารโวหารขอม

พลุกพล่านคนปนปดอมกันสอ ๆ

หม้อพลวกพลาดกอนเฝ้าเฝ้ารวอ

คนไม่ก้อจับพลัดหัดกระบวร

สารวัดพลาดพลาดจำถลาก

ช่อบนนาคเพลิงดดอกออกที่สวน

ช่างพลอดฟ้งเพลิงเพลิงเกินจำนวน

จนคำพลบจบจนเวลาจร

ผลมะพลับหนับเหนียวยางเหนียวแน่น

เพลิงโพลงพลามลามแล่นตลอดศร

พดพดอมแพดมแกมเทจเซตแต่งอน

พวกโจจรจุกจุกยังแพดมวบแวมวาม

คำไแรงเรงร่าเคลื่อนคลาโซง

พังพลายโยงยลสลังต่างเหิมหัว

งามล้ำของทองพลัยตบตัยพราว

ทเมือกชาวภักระเพอมเทอมทงกาย

พลอยทบัทมรกฎัดวนสดศรี

ทงเหลยมนากาดไมมีสลาย

พังพุดเลนพลอย ๆ พลอยสบาย

ขอจันฉายนายใหญ่ไปชุดคลอง

จ่ายพลวเหลกให้เจกลกจางชุด

เมื่อยามหยดอ่อนเพลียเฉลียของ

แจกกันทัวตวันายไพร่รอง ๆ

ได้รับของครบถ้วนจำนวนคน

กราขณกวรดตดเพลยคดอเคลยสาว

เลียบยาว ๆ เหล่าเจ้าชุดสับสน

พูดแต่โคมเดิมและกระแจะชน

หม่อมเพลากรอมกรอสนักกลืนขจร

จบแม่สองหมวดท้ายบรรยายชัด

โดยจำกัดฉบับบรรพ์ท่านสรสรสอน

จะกลับกล่าวแม่ตามตามสุนทร

พอกับวอสองอักษรเข้าควบเคียง

แจกจนจบครบแม่แต่คำถ้อย

มีใช้สอยน้อยพดัดทขัดเคียง

คือพวงสงกานวาเพียง

จบสำเนียงในสยามตามนิกร

บทที่สุดหมวดเจดจบเสร็จสิ้น

ตามรบิลแบบต้นท่านคนสอน

สาธกคำนำปดลงเป็นกลอน

เพื่อเด็กอ่อนทราบนสนธิ์แต่ต้นมา

จะรวมคำร่ำระคมนิยมพจน์

ให้เจนจำกำหนดบทเลขา

กอบประโยชน์หมวดแรกแจกสารา

ขอทั้งสองรองมาว่าตัวต่อ

เปนที่สามปอ^๔ทส^๔ทว^๔พ^๔น^๔
 ท^๔ห^๔ห^๔ก^๔เจ^๔ด^๔จ^๔ด^๔บ^๔ท^๔ด^๔ ๗
 อ^๔ก^๔ษ^๔ร^๔ด^๔ำ^๔ส^๔ำ^๔ม^๔ค^๔เ^๔ย^๔ง^๔ค^๔ค^๔ค^๔ท^๔อ^๔
 อ^๔ก^๔ต^๔ว^๔พ^๔อ^๔ค^๔ร^๔บ^๔ถ^๔ว^๔น^๔จ^๔ำ^๔น^๔ว^๔ด^๔น^๔บ^๔
 แ^๔ด^๔ละ^๔ด^๔ว^๔แ^๔ก^๔ละ^๔ส^๔ำ^๔ม^๔ตาม^๔อ^๔ก^๔ษ^๔ร^๔
 ร^๔อ^๔ด^๔อ^๔ว^๔อ^๔เป^๔น^๔น^๔ิ^๔ก^๔ร^๔ก^๔อ^๔บ^๔ป^๔ระ^๔ก^๔บ^๔
 เป^๔น^๔เจ^๔ด^๔ห^๔ม^๔ว^๔ด^๔แ^๔ก^๔อ^๔อ^๔ก^๔บ^๔อ^๔ก^๔บ^๔ง^๔ค^๔บ^๔
 ป^๔ระ^๔โย^๔ค^๔น^๔บ^๔ ๒๑ เ^๔ร^๔ว^๔จ^๔ส^๔ว^๔ร^๔า
 ส^๔น^๔เท^๔า^๔น^๔เ^๔น^๔อ^๔ค^๔ว^๔า^๔ม^๔า^๔น^๔น^๔โย^๔ค^๔
 ใน^๔อ^๔ก^๔ษ^๔ร^๔ป^๔ระ^๔โย^๔ค^๔น^๔ิ^๔ต^๔ิ^๔ส^๔า
 ระ^๔ส^๔ว^๔ร^๔ก^๔ย^๔ก^๔น^๔ิ^๔ย^๔ม^๔ด^๔ิ^๔ย^๔ส^๔ม^๔ย^๔า
 ก^๔ม^๔า^๔ว^๔า^๔ร^๔เ^๔ร^๔ง^๔ร^๔ู^๔อ^๔ย^๔ำ^๔ว^๔ุ^๔ว^๔า^๔ม^๔
 วิ^๔ธ^๔ิ^๔ค^๔ว^๔บ^๔ร^๔ว^๔บ^๔อ^๔ำ^๔น^๔ส^๔ว^๔ร^๔แ^๔ด^๔ล^๔ง^๔
 ท^๔จะ^๔แ^๔ง^๔เ^๔ต^๔ม^๔ด^๔ำ^๔เ^๔น^๔ย^๔ง^๔เ^๔ย^๔ง^๔ส^๔ย^๔า^๔ม^๔
 เ^๔ย^๔ง^๔เท^๔า^๔น^๔ก^๔อ^๔ค^๔ร^๔บ^๔จ^๔บ^๔เ^๔น^๔อ^๔ค^๔ว^๔า^๔ม^๔
 ถ^๔ก^๔เ^๔ย^๔ง^๔ตาม^๔ด^๔ว^๔ไ^๔้^๔ใน^๔ว^๔า^๔จ^๔า^๔
 แ^๔ร^๔ก^๔เ^๔ร^๔ม^๔เ^๔ร^๔เ^๔น^๔ม^๔ล^๔บ^๔ท^๔ก^๔ำ^๔ห^๔น^๔ด^๔ห^๔มา^๔ย^๔
 ไ^๔้^๔ก^๔ระ^๔จ^๔า^๔ย^๔แ^๔ง^๔ร^๔ัด^๔ใน^๔อ^๔ด^๔ถ^๔า^๔

ตามครูสอนสอบเล่าเกล้าว่าจา

หยิงบุญญารัจจริงที่สั่งเรียน

ครั้นเสร็จสัจจับวาหนันนบ

สูงกำกับนำน้าอย่าพาเหียว

ให้แม่นแท่นแฉ่งคงแก่เรียน

แล้วพากเพียรในพจน์บทรวบกัน

คืออักษรประโยคโคลงสาม

พยายามยดจริงทุกสิ่งสรรพ

ที่ส่งไสยไต่ถามเนอความพลัน

ที่ไหนอนนอกศึกษาต่ออาจารย์

ทงตามเรื่องเรียนได้ไม่คลายคลาด

จับให้คงลงขาดทงคิดอ่าน

จะปราดเปรี๊ยะเรื่องบุญญาปรีชาญาณ

ในกิจการเรียนข้อต่อ ๆ ไป

ด้วยแบบเรียนตามเรื่องในเบงตน

สำหรับยดคนสำเนียงชนเรียงไข

เปนจบคำตำราภาษาไทย

ภออ่านได้ออกเสียงถ่องเที่ยงตรง

แม่นโกลเดเดือนไหลไม่ดับ

จะผกหักเจ้าอ่านกัพานหลง

เหมือนนาวไม่เสียหลักบกคง

ก็เวียนวงกลาศเค็ดอนไหลเดือนลอย

กุมารเริ่มแรกเรียนตองเพียรพาก

อย่าท้ออย่าถอยอดทนคิดถอนถอย

หยุดว่างเว้นวันเวลาไม่ถาคอย

ถายน้อยหน้อยจะหมดลวงลไป

แม่นหมั่นเรียนเพียรจำทำไม่ขาด

เคลียวงกลาศยักย้ายอุปายได้

ใช้กิจเพียรกิจบุญญาให้กล้าใจ

แค้นลงในทางทำวิชาชาญ

ไม่เนิ่นช้าคงเสร็จสำเร็จผล

จะเลิศสนภักดินทุกถิ่นถาน

ด้วยความรู้ขีตประเสริฐนาน

ย่อมเบิกบาลหฤทัยได้ไพโรบลย

อันความศศิวิศุขทุกสิ่งไชว

ซึ่งจะได้กตวียากหากอดทน

ต้องเพียรพากยากแค้นแสนอาตร
 จึงเฟสพลศษสบายเมือปลายมือ
 ถำรักศษแม่นไม่ทุกข์ไปก่อนแล้ว
 จะเพริศแพร่ศษสบายไต่จ่ายหรือ
 แม้นเกียรจครำนการศึกษาไม่หาญ
 เอาแต่ศรอกครระอิระธา
 ถึงสมบตสมบุรณประยุรยศ
 ย่อมปรากฏเลื่องระบือภานักหนา
 ถ้าเกียรจครำนกอบกิจวิทยา
 คงคำต้อยนอยหน้าประชาชน
 บราณว่าหมั่นประกอบชอบจะเกิด
 บัญญาเลิศดั่งแผ่นดินถิ่นสถล
 ถ้าครำนเกียรจไม่ประกอบให้ชอบกล
 จะทรพลเสื่อมถอยนอยปรีชา
 เปนคนโหดโหดเขลาเขาดูก
 ขอลเชิญปลุกความหมั่นจงหรรษา
 ให้รู้รอบชอบชดวิทยา
 เกิดปรีชาอย่างไรจงใคร่ครวญ

หนึ่งเฝ้าเขียนเวียนอักษรแตกอนัน
 หงแบบบรรพแจกกจมีครบถ้วน
 แดบออกกล่าวเฝ้าอ่านพาดแวรวน
 สอนแต่ความรู้ขึ้นบประจบความ
 ถ้าใครใคร่รู้วิจิตรสารอักษร
 ต้องอาทรท่มทวไม่ผิดผลาม
 เทยวเสาะสืบศึกษาพยายาม
 ออกไต่ถามหลายด้านกันหนักอุรา
 หงของอนวอนเวียนตงเพียรพาก
 แดนลำบากยากแค้นนี้แสนสา
 บ้างก็ไต่เสด็จประสงค์จำนงมา
 บ้างก็เล่าเลิกละยวไม่เชียวชาญ
 พระบาทพระบรมนทรปิ่นพิภพ
 พระเดชลพฟากฟ้าโลกาสถาน
 พระกรุณายิ่งใหญ่ไม่ประมาณ
 แดบตรหลานเสวกาชาละของ
 จึงโปรดตั้งโรงเรียนให้เรารู้
 แลควมมีครูสอนเต็มอเสนอสนอง

ตั้งพระราชหฤทัยไม่วายปอง

ให้เรืองรองรู้สิ้นระเบิดเรียน

เมื่อใครใคร่ได้ศึกษาคิดประสาตร

กิดลาคมาด้วยจิตรสถิตยัสเสียร

คงได้สมดังอารมณ์ทพลเพียร

ไม่ต้องเคียรเสียรทพยันนํ้ากานัด

ทั้งเฒโชโขชากระยาหาร

พระราชทานเสรงสันทุกสิ่งสรรพ

สมุดหมึกปากกาสารพรวณ

ของต้วนนํ้าบอกเล็กให้เบิกคด้าง

พระราชทรัพย์นํ้าจําแนกแจกครุสอน

ประทานผ่อนนอให้สมอารมณ์หวัง

พระกรุณาแผ่เผื่อเจือประทั้ง

เงินพระคลังจ่ายเนื่องเอนกนอง

ควรคณิงถึงพระเดชนเรศวรวั

สวามิภักคกตัญญูธุสนอง

เร่งเรียนรู้ฟ้เฟื่องรุ่งเรืองรอง

ให้สมปองทางประโยชน์พระโปรดปราน

สนนสนนถกถกถกถกถกถก

ฉายโฉลกแบบบรรพประพันธ์สาร

แปลลำนาคำถกถกถกถกถก

พอไว้อ่านรู้เรื่องเรื่องปัญญา

หม่อมราชวงศ์หน่อกษัตริย์

ในบ่อนบที่สามตามเดชา

ใช้เชื้อชาติปราชเปรื่องเรื่องปรีชา

ยังเขินชดัดจนาไม่ถาวร

พวงแรกเริ่มเพิ่มเพียรว่าเรียนรัก

ในสำนักนักหลวงสารประเสริฐสอน

ภอทราบพจน์บทพิศมัยถกถก

แต่หากว่อนอยากว่าชนทำดอง

แม่นพลาดพลึงเพียรพจน์บทไหน

ปราชจงได้โปรดเติมเฉลิมฉลอง

ให้เพราพจน์ลำนาคำในทำนอง

โปรดอย่าปองติฉินด้วยหมิ่นเตย ะ

๑ บ่อนสามความหมดสน^๕ สารแถลง
 เทียบถ้ายนายกลอนแจ^๖ แจกถ้อย
 พอสืบพันธุ์^๗ แสดง สดวกสดับ^๘ เรื่องเฮย
 ไปยิ่งไปหยดย้อย^๙ แบบเยงอย่างกระวีฯ

๑ สารศสรรว^{๑๐} ใจ^{๑๑} เจิงเลียง^{๑๒} นนอ^{๑๓}
 หม่อมราชวงษหนู^{๑๔} เรียง^{๑๕} เรื่องไว้^{๑๖}
 ไคคลาดชาดคำ^{๑๗} เคียง^{๑๘} เจินขัด^{๑๙} อยู่^{๒๐} นา^{๒๑}
 ปราชช่วย^{๒๒} ปรุ^{๒๓} แปลง^{๒๔} ให้^{๒๕} สนิทถ้อย^{๒๖} ทางแถลง^{๒๗} ฯ

๑ แสดงความตามบ่อนอักษรประโยค

โดยโฉลกแบบบรรพท่านสร^{๒๘} สอน^{๒๙}
 กสนบ^{๓๐} ทหมดคำ^{๓๑} วา^{๓๒} สุน^{๓๓} ท^{๓๔}
 ภอ^{๓๕} เด็ก^{๓๖} อ่อน^{๓๗} เนิบ^{๓๘} ใจ^{๓๙} ได้^{๔๐} บัญญา^{๔๑}
 ใน^{๔๒} ท่อน^{๔๓} ท้าย^{๔๔} ถ้าย^{๔๕} ความ^{๔๖} ตาม^{๔๗} ฉะ^{๔๘} บับ^{๔๙}
 ไว้^{๕๐} สำหรับ^{๕๑} สอน^{๕๒} ศิษย์^{๕๓} ให้^{๕๔} ศึกษา^{๕๕}
 ใน^{๕๖} คำ^{๕๗} ขอบ^{๕๘} กอบ^{๕๙} อด^{๖๐} ถ^{๖๑} อด^{๖๒} อด^{๖๓} มา^{๖๔}
 กุมารา^{๖๕} ธิ^{๖๖} ญ^{๖๗} อ^{๖๘} น^{๖๙} แล^{๗๐} ้ว^{๗๑} น^{๗๒} จ^{๗๓} ำ^{๗๔}

คอกกับแกแต่ตอกอกกะท^๒

อย่าจุลลิตวิธิตถิด^๒

จะอ่านเขียนเวียนวิจารณ์จำดำนำ

ให้แม่นยำถ่องกระบวนอย่ารวนเร

เนอความใดควรใช้คำวักกับ^๒

จงตฤตรับใคร่ควรญอย่าหวนเห

ควรใช้แกแต่ตอกอกกะเน

จงถายเทให้ถุกถ้วนกระบวนความ

คำว่าแต่แลในย่อมนใช้ชอบ

สำหรับกอบคำสงในสยาม

ถ้าใช้เพี้ยนผิดไปก็ไม่งาม

จะมีความติดนชอนินทา

พระจอมจันโลงหฟ้าสยามิศร์

บาทบพิตรพระบรมเมณฑมหา

มกุฎเกล้าราชภรประชา

พระกรุณาแผ่เนองอยู่เนืองนอง

หวังจะให้เขียนอ่านชานาญพจน

ให้ถุกบทแบบระบิลต้นทงผลของ^๒

ทรงประกาศราชบัญญัติจัดลง

ตามทำนองวาทีที่จริง

สาธกเหตุเป็นอุเทศนิเทศแถลง

สรรแสดงแจกจบครบทุกสิ่ง

อุทาหรณ์ผ่องสว่างที่อ้างอิง

ล้วนเพราพรังจริงใจได้ปัญญา

จะชดจัดคำตามลำดับ

คือคำกับเพนทหนังสือ

คือศิษย์พบกับอาจารย์อ่านมนตรา

ฎาพ้อคำมากับต่างที่ทางไกล

แซกนงโตะดวยกันกับจีนดับสน

รูปภาพนคล้ายกับคนเคียงไฉว

รูปนคล้ายกับรูปนทบนไว

กรุงไทยไกลกันกับเขตรประเทศมอญ

หญิงพบปะกันกับชายที่หมายมาด

หนึ่งบ่าวทาสอยู่กับเจ้าเผ่าสงสอน

มาชาวแข่งกันกับกาพ้อศร

เรือแจวแข่งกันกับเรือพาย

ผู้ร้ายแย่งชิงกันกับเจ้าทรัพย์ผู้
เมืองนั้นสู้รบกันกับเมืองหลาย
บ้านสำหรับกบฏทหารชาตินิยม
จากวางขายคู่กับชาวสง่างาม
เครื่องทองเรียงเคียงกันกับชั้นแก้ว
บทเพลงคลอกังนแลวกับบทสาม
คำตันชาคนกับปลายทรายความ
กรุงสยามรักใคร่เป็นไมตรี
กันกับกรุงลอนดอนสมรมิตร
จะลิกขิตข้อชวนให้ถวนถี่
ก็มากมายเหินไม่หมดบทวิจิ
จะรวบรวมความตามละบอง
คือคนตามสองคนไปจนหลาย
ร่วมการกายคำคิดสนิทสนม
เสมอเหมือนกันไปในทำนอง
ฤๅทำของสิ่งใดได้ด้วยกัน
ควรใช้คำว่ากับระดับประดิษฐ์
ล้วนชอบจิตเชิงใช้ไม่ผิดผัน

หนึ่งของใคร่ไปได้มานาน

แต่เสียไปด้วยกันก็ควรปอง

เหมือนคนไปกับยามเที่ยวตามหา

มากับมาตวัดไม่มิดอง

เพ็ชรหายไปกับหีบใหญ่ที่ไว้ทอง

ควรจำนองคำวากับประดับเคียง

คำว่าแก้แม่กระทุยอยู่สอง

จงตกตรองตรวจคำประจำเคียง

ชนทศนจตพจนชนจตเรียง

ตามดำเนินยงแนวเดิมเข้าเต็มวง

ผู้มทรพยให้พัตราแก่ยาจก

อนึ่งของยกฝากให้แม่หัวเมืองล่าง

เจ้าของสวนเสียเงินให้แก่นายระวาง

อันของกลางตัดสินให้แก่โจทย์ตรง

ทนกำไรรักได้ไว้ตามควร

แบ่งให้แก่ผู้เข้าส่วนควรประสงค์

บาญชีนมอบไว้แก่นายจง

ตัวอ้ายคงขายไว้แก่ยายมา

มีคำแก้สภาพระการ

ฝากไว้แก่เพื่อนบ้านสถานท่า

แม่นไว้ใจแก่คนจนอร่า

ปลงใจแก่ภรรยาชิววาย

แพ้แก่ใคร ๆ ไม่ร้ายนัก

เสียทีแก่คนรักจกสลาย

ของพิเศศควรแก่บุญเจ้าคุณนาย

ผู้หนึ่งหมายว่าแก่เพื่อนตกเตือนกัน

ชดวอย่างอาจขอตั้งเขปแถลง

ตามตำแหน่งวาททเสกสัน

จงตั้งเกตกอบใช้ให้แม่นยำ

อย่าพลาดพล่าเพยนพลัดจนา

คำว่าในแต่ต่อทชอน

ท่านยกชเปนชนบ้นภาษา

เปนคำสูงจงบทพจนา

กุมารอ่านเขียนเร่งเพียรตรง

ว่าทลเกล้าทลกระหม่อมน์มประดิษฐ์

ถวายในหลวงโดยจิตรวคิดสนอง

พระเดชไ้ชบุเกล้ากระหม่อมปอง
 ให้เรื่องร้องเล็ดล้นไม่รวนเร
 ถวายในเจ้าต่างกรมปรารมภ์รัก
 แล้วคิดจักก้านั้นในท่านเส
 นาบตที่ใหญ่ไ้คะเณ
 โดยที่เจตนาไม่ภักดีตัว
 ถวายพระพรแด่พิตรอดิศร
 เกษนิกรนรผู้เจ้าอยู่หัว
 กราบทูลแด่ฝ่าละอองไม่หมองมัว
 ให้ตฤกกถ์ความผิดคิดระวาง
 กราบทูลต่อเจ้าต่างกรมสมพระเกียรติ
 ให้ละเมียดเรียบรอยค้อยแกลง
 เรือนต่อเสนาบดีค้อยขแรง
 อย่างกลิ้งแกลงตฤกตราทพาที
 แสงความต่อผด้าเรจราชการ
 เมืองนกรมกรมการสะสุานท์
 หน่งพองต่อลกขนอดลยด
 นชดชเดนไชภอไ้ดตรง

นอกกว่านไ้แก่แนคำขาน

พระราชทานแก่คุณบุญสนอง

หนึ่งไ้แก่บอกรักแต่ลบอง

แจ้งความแก่แท่นองตองกระบวน

คำว่าแต่ตองไ้ในทัว

ดวยตนทางทมาหาสอบสวน

จะยกคำเขียนไ้ภอใครครวญ

คือรับแต่ขอแต่ควรเขียนประจำ

เรียกแต่เร่งแต่เอาแต่เขา

มาแต่เจ้านวลละขอเป็นข้อขำ

เรียกภาษไ้แต่ราชฎรไม่ขาดดำ

สารกคำทำเป็นอย่างไ้อ้างอิง

ว่าย่อ ๆ ภอไม่ให้ไหลเลื่อน

ภอตกเตือนเด็กให้ตฤกนิกทุกสิ่ง

แต่ละนอยนำเนองเวองทจริง

เหมือนกับคิงชวนร้องทำนองเพลง

๑ หนึ่งพึงให้กลุบุตรที่สุดแหลม

อย่าพลอมแพลงเร่งพิเคราะห์ให้เหมาะสม

สังเกตคำที่ท่านใช้ไว้เอง

สำเนียงเปล่งตัวสูงไม่จูงกลาง

คืออักษรสูงกลางเข้าวางเรียง

อ่านออกเสียงร่วมใช้ไม่ขัดขวาง

แต่ตัวสูงไว้อำนาจขาดกับกลาง

ไม่อาจอ้างออกจูงให้สูงพลอย

เหมือนคำว่าสกลสถกณัพน

สกรรจบทว่าสเกิดเสร็จใช้สอย

สถกณัชนบรพตสกรอย

สถกคอยสถกณชจนสุดกร

ถกนก่อไฟเถกิงระเริงแสง

ใจช่างแข่งดกาจดกรรจท่านตาคร

เสอสถกอดหอมพุงจรวงจร

ขจด์มาแลวกดบยอนขจิตรค

ขจายแจ่มเขยวขจทยอดเขา

แสดงความสดเสด้าเสด็จหนี

สดวกเดินทำนสดำนาคี

๒ สดคมทวบรินทราเวียง

ผดุงผดาไ้วเสวเจผดจวอน

๒ ผดียงชดานเขดาชอนชนเวียงเสียง

๒ ไอสดิมแม่น้ำโสตงเวียง

๒ สบงเสบียงอิกเสบกแจกออกมา

๒ สบักสบาปฉบงตงกำหนด

๒ ฉบบฉบบคนสบถสบัดว่า

๒ เขบัจขบวรถวนครบจำนนจา

๒ ฉอ้าฉอุมฉฉบบมาค่นากฉว

๒ ยิงสดอดยังสดอดเสฉฉฉฉฉฉฉ

๒ ถวนคำรบคำไต้ทไ้ทว

๒ ชักมาแจกแจกกระจายพอหายมว

๒ ที่ในศวแบบอย่างอ้างวจา

๒ ยิงมีมากหลากฉฉฉฉฉฉกำหนด

๒ จงจำจาดจาถุกเว่งศศึกษา

๒ นชกคำท่ายอพอบญญา

๒ กุมารเว่งกำหนดแบบบทยะ

๑ กับแก้แต่ต้อตั้ง
 สาธกนิทัศน์สถาน
 สำหรับส่ำโกमार
 รับเร่งเรียนอย่าร้าย

เต็มสาร
 ท่อนท้าย
 มั๊กหมั่น จำพ่อ
 เรือสร้างส่งสม ฯ